

<http://www.jyu.fi/library/tutkielmat/332/>

PIRJO TAIMINEN

**Historian “manufaktuurista “
opetus- ja tutkimusyksiköksi**

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON
HISTORIAN LAITOS 1958-1996**

Suomen historian
Pro gradu
Jyväskylän yliopisto
Kesä 1997

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Historia
Tekijä Pirjo Kaarina Taiminen	
Työn nimi Historian "manufaktuurista" opetus- ja tutkimusyksiköksi Jyväskylän yliopiston historian laitos 1958-1996	
Oppiaine Suomen historia	Työn laji pro gradu
Aika kesä 1997	Sivumäärä 118
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Tutkimuksen tavoitteena on hahmottaa Jyväskylän yliopiston historian laitoksen kehitysvaiheet sen perustamisesta tähän päivään. Tarkastelu-ajanjakso alkaa vuodesta 1958, jolloin Jyväskylän Kasvatusopilliseen Korkeakouluun perustettiin filosofinen tiedekunta ja sinne seitsemän uutta professuuria. Yksi uusista oli historian professuuri. Historian laitoksen syntyvaiheessa ei ollut vielä yliopistoa vaan Jyväskylän Kasvatusopillinen Korkeakoulu, joka muodostui opettajanvalmistuslaitoksesta ja juuri perustetusta filosofisesta tiedekunnasta.</p> <p>Tärkeää laitoksen toiminnalle ovat sen saamat resurssit. Tutkimus tarkastelee opetushenkilökunnan virkojen määrän kasvua, ennen kaikkea professoreiden ja apul.professoreiden määrää, sekä kansliahenkilökunnan määrän kasvua. Merkittäviä ovat myös laitoksen tilojen laajentuminen ja opetusvälineiden monipuolistuminen. Kaiken perustana ovat laitoksen saamat vuosittaiset määrärahat. Historian laitoksen kehityksen kannalta erittäin merkittävää on ollut maakunta-arkiston perustaminen Jyväskylään vuonna 1967, sekä muissa arkistoissa sijaitsevan lähdemateriaalin mikrofilmauttaminen. Myös opiskelijamäärät ovat osa laitoksen resursseja.</p> <p>Tärkeä osa yliopistolaitoksen toimintaa on tutkimus- ja julkaisutoiminta. Tutkimuskohteet ovat määrättyneet opettajien erikoistumisalueiden ja maakunta-arkistossa olevan lähdemateriaalin mukaan. Historian laitoksen erityisosaamisalueeksi on muodostunut paikallishistorioiden kirjoittaminen.</p> <p>Tarkasteluajanjaksona koko korkeakoululaitos on kasvanut voimakkaasti. Laajentuminen on vaatinut hallinnonuudistuksen. Laitoksen toiminnan kannalta keskeistä on ollut laitosneuvostojen synty. Se on mahdollistanut myös opiskelijoiden osallistumisen laitoksen päätöksentekoon. Historian laitos on kasvanut yhden professorin yrityksestä laajan opettajakunnan yhteistoiminnaksi.</p> <p>Toinen suuri muutos on ollut tutkintojen uudistaminen. Korkeakoulun ja oppiainelaitosten on täytynyt vastata muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksiin.</p>	
Asiasanat	Laitos, hallinnonuudistus, tutkinnonuudistus, tutkimus, tutkintovaatimukset, laitoshallinto
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

1. JOHDANTO	1
2. HISTORIAN LAITOKSEN PERUSTAMINEN	2
2.1. Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulua laajennetaan .	2
2.2. Historialle professuuri vastaperustetussa filosofisessa tiedekunnassa	4
2.3. Uudet laitokset: oppikoulun opettajien koulutusyksiköjä vai perinteistä akateemista koulutusta?	6
3. HISTORIAN LAITOKSEN RESURSSIKEHITYS	10
3.1. Opiskelijamäärät ja tutkinnot	10
3.2. Opettajakunta	14
3.2.1. Yleinen historia eriytyy itsenäiseksi oppiaineeksi	14
3.2.2. Virkaboomi 1960-luvulla ja myöhempi kehitys	18
3.3. Toimistohenkilökunta	25
3.4. Laitoksen tilat	28
3.5. Laitoksen opetus- ja tutkimusresurssit	30
3.5.1. Tutkimuksen alkuvaikeuksia	30
3.5.2. Taistelu maakunta-arkistosta	37
4. KORKEAKOULUN SISÄINEN HALLINNONUUDISTUS	49
4.1. Professorivaltaa vuoteen 1967. Opintoyhteistyö historian laitoksella	49
4.2. Opiskelijoiden ja opettajien edustus yliopiston hallintoon vuonna 1967	53
4.3. Hallinnonuudistuskeskustelu vuosina 1968-73 ja opiskelijaradikalismi	54
4.4. Yksi vai kolme historian laitosta?	58
4.5. Historian laitos kehittää omaa laitoshallintoaan	61
4.6. Lopulta ratkaisuun - laki Jyväskylän yliopistosta 1980 .	69
5. TUTKINNONUUDISTUS	72
5.1. Valtakunnallisen tutkinnonuudistuksen tausta ja tavoitteet	72
5.2. Tutkinnonuudistuksen kritiikki historian laitoksella. Opettajankoulutus ongelma.	75
5.3. Professori Aira Kemiläinen: aktiivinen, mutta kriittinen tutkinnonuudistaja	78
5.4. Humanististen alojen uusi tutkintojärjestelmä otetaan varauksella vastaan	82

6. HISTORIAN TUTKINTOVAATIMUSTEN KEHITYS	
.....	86
6.1. Opinnot 1960- ja 1970-luvuilla	86
6.2. Opiskelijoiden näkemyksiä: vapautta, valinnaisuutta ja sosialismia	90
6.3. Uudistetut tutkinnot ja niiden myöhempi kehittäminen	93
7. TUTKIMUSKOhteet MAAKUNNASTA MAAILMAAN	97
8. HISTORIAN LAITOKSEN ROOLI ULOSPÄIN	106

LIITTEET

1. JOHDANTO

Tutkimuksen tavoitteena on hahmottaa Jyväskylän yliopiston historian laitoksen kehitysvaiheet sen perustamisesta tähän päivään. Tarkasteluajanjakso alkaa vuodesta 1958, jolloin perustettiin Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun (JKK) filosofinen tiedekunta ja sinne seitsemän uutta professuuria. Yksi uusista oli historian professuuri. Historian laitoksen syntyvaiheessa ei ollut vielä yliopistoa vaan Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu, joka muodostui opettajanvalmistuslaitoksesta ja juuri perustetusta filosofisesta tiedekunnasta.

Aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole. Koko yliopiston ja historian laitoksen kehitystä hahmottaessa apuna on ollut Lasse Kankaan väitöskirja Jyväskylän yliopistokysymys 1847-1966. Sen ajallinen osuus työn kannalta on kuitenkin pieni. Kokonaisuudessaan Jyväskylän yliopiston eri laitosten kehitysvaiheita on tutkittu varsin vähän. Tutkimuskirjallisuus käsittelee kansallisia ja esimerkiksi Jyväskylän yliopiston osalta, yleisiä aiheita, kuten tutkinno uudistusta, mutta historian laitoksen vaiheisiin ne eivät anna paljoakaan apua. Tärkein lähde on ollut laitoksen oma arkisto ja Jyväskylän yliopiston arkisto, erityisesti historiallis-kielitieteellisen osaston ja humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat. Myös opinto-oppaat, tutkintovaatimukset ja yliopiston vuosikertomukset ovat olleet tärkeitä lähteitä.

Tutkittaessa laitoksen toimintaa on merkittävää tietysti laitoksen resurssit. Keskeisiä asioita ovat opetushenkilökunnan virkojen määrän kasvu, ennen kaikkea professoreiden ja apulaisprofessoreiden määrä, sekä laitoksen tilojen laajentuminen ja opetusvälineiden monipuolistuminen. Laitoksen kasvaessa myös kansliahenkilökuntaa tarvitaan lisää. Kaiken perustana ovat yliopiston ja laitoksen saamat vuosittaiset määrärahat. Historian laitoksen kehityksen kannalta erittäin merkittävää on ollut maakunta-arkiston perustaminen Jyväskylään sekä muissa arkistoissa sijaitsevan lähdemateriaalin mikrofilmauttaminen. Luonnollisesti myös opiskelijamäärät ovat osa laitoksen resurssia. Tärkeä osa yliopistolaitoksen toimintaa on tutkimus- ja julkaisutoiminta. Tutkimuskohteet määräytyvät henkilökunnan erikoistumisalueiden mukaan.

Tarkasteluajanjaksona koko korkeakoululaitos on kasvanut voimakkaasti. Laajentuminen on vaatinut sisäisen hallinnonuudistuksen, joka on tuonut mukanaan byrokratisoitumisen. Samoin historian laitos on kasvanut yhden professorin yrityksestä laajan opettajakunnan yhteistoiminnaksi. Tärkeäksi päätöselimeksi on tullut laitosneuvosto. Se on mahdollistanut myös opiskelijoiden osallistumisen laitoksen päätöksentekoon.

Toinen suuri muutos on ollut tutkintojen uudistaminen. Korkeakoulun on täytynyt vastata muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksiin. Vanha arvosanajärjestelmä hylättiin ja tilalle ovat tulleet koulutusohjelmat ja opintoviikot.

Varsinkin ensimmäisinä vuosina prof. Mauno Jokipiin toiminta laitoksen kehittämiseksi oli tärkeää. Laitos profiloitui hänen ympärilleen. Professori Mikko Juva Turun yliopistosta kirjoitti 8.11.1960 työtä aloittelevalle Mauno Jokipiille: ”Voi hyvin ja pane laitoksesi kuntoon. Työtä siinä on, mutta onhan Sinulla mahdollisuudetkin.”

2. HISTORIAN LAITOKSEN PERUSTAMINEN

2.1. JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISTA KORKEAKOULUA LAAJENNETAAN

Korkeakouluopetuksen laajentaminen Helsingin ulkopuolelle tuli 1950-luvun alkupuolella ajankohtaiseksi. Oppivelvollisuuslaissa säädettiin, että kansakoulun tuli olla periaatteessa jokaisen kouluikäisen saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta. Kansakouluverkon rakentaminen koko valtakunnan alueelle johti myös uusien keskikoulujen ja lukioden perustamiseen erityisesti Pohjois-Suomessa. Pula pätevistä opettajista kasvoi. Toisaalta myös potentiaalisen korkeakouluaineksen, ylioppilaiden määrä, kasvoi.

Hallitus asetti vuonna 1952 korkeakoulukomitean, jonka tehtäväksi tuli laatia yleissuunnitelma ”maan korkeakoulupolitiikan yhtenäistämisestä ja korkeakoulujen kehittämisestä maan kulttuurin tarpeita nykyistä paremmin tyydyttäväksi sekä

opetus- ja tutkimustehtävien jakamisesta niiden kesken silmällä pitäen mahdollisuuksia sijoittaa tieteellistä opetusta ja tutkimusta myös Helsingin ulkopuolelle". Komitean aloittaessa toimintaansa Suomessa oli kahdeksan korkeakoulua ja kolme yliopistoa. Korkeakoululaitosta täysin dominoiva oli Helsingin yliopisto sekä professori- että opiskelijamääriltään. Muut yliopistot olivat Turun yliopisto ja Åbo Akademi. Korkeakouluja olivat Teknillinen, eläinlääketieteellinen, Tampereen yhteiskunnallinen korkeakoulu sekä lisäksi neljä yksityistä kauppakorkeakoulua. Pienin akateeminen laitos oli vuonna 1934 perustettu Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu (JKK).

JKK:n perinteisenä tehtävänä oli ollut kansakoulunopettajien valmistaminen. Vuonna 1948 JKK:n rehtoriksi oli valittu Suomen kielen professori Aarni Penttilä. Hänen johtoajatuksenaan oli korkeakoulun laajentaminen oppikoulunopettajien koulutukseen ja sitä kautta valtion yliopistoksi.

Rehtori Penttilä kutsuttiin myös korkeakoulukomitean jäseneksi Komitea suhtautui JKK:n laajentamiseen kuitenkin kielteisesti. Lausunnon mukaan olemassaolevat yliopistot kykenisivät huolehtimaan keskikoulunopettajien koulutuksesta. Varsinkin Helsingin yliopiston edustajat vastustivat JKK:n laajentamista. Syynä oli pelko siitä, että laajentaminen veisi voimavaroja Helsingin yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun kehittämiseltä. Myös Turun yliopiston ja Åbo Akademin huolena oli turvata valtionapu yksityisille korkeakouluille.

Komitean kanta Penttilän ehdotukseen kuitenkin muuttui. Taustalla vaikuttivat aktiiviset Pohjois-Suomen kansanedustajat, jotka olivat herätelleet keskustelun yliopiston perustamisesta Ouluun. Vuoden 1955 alkupuolella Helsingin yliopiston rehtori Paavo Ravila alkoi nähdä asian poliittisena realiteettina, yliopisto Oulussa olisi pienempi paha kuin Jyväskylässä. Kiista komiteassa Oulun korkeakoulusta johti kompromissiin, siten että komitea mietinnössään 28.4.1956 otti myönteisen kannan oppikoulunopettajien koulutukseen JKK:ssa. Samalla painotettiin niiden mahdollisuuksien hyväksikäyttöä, jotka JKK:lla jo oli tarjottavanaan. Mietintön sisältöön vaikutti eduskunnassa ja hallituksessa vahva näkemys korkeakoululaitok-

sen kehittämisestä hajautetusti osana alueellista tasa-arvoa. Suunnan vankin tukija oli maalaisliitto ja sen puheenjohtaja, pääministeri Urho Kekkonen.¹

2.2. HISTORIALLE PROFESSUURI VASTAPERUSTETUSSA FILOSOFI- SESSA TIEDEKUNNASSA

Korkeakoulukomitean mietintön pohjalta tehtiin suunnitelmia JKK:n kehittämisestä. Ensimmäisenä askeleena oli filosofisen tiedekunnan perustaminen ja oppikoulunopettajien koulutuksen aloittaminen. Syksyllä 1956 selvisi, että korkeakoulukomitean esittämiä virkoja oli vaikea saada valtion budjettiin, ellei niiden tueksi esitettäisi yksityiskohtaisia suunnitelmia. Valtioneuvosto asetti Aarni Penttilän johdolla komitean tekemään ehdotukset JKK:n laajentamisesta korkeakoulukomitean viitoittamien suuntaviivojen mukaisesti. Komitea pyrki mahdollisimman nopeasti muuttamaan kasvatustieteellisen korkeakoulun yliopiston tyyppiseksi oppikoulunopettajia valmistavaksi korkeakouluksi.

Komitea antoi 4.3.1957 osamietintönsä, jossa esitettiin JKK:uun seitsemää uutta professuuria : kirjallisuustiede, historia, ruotsi, englantia, saksa, matematiikka ja fysiikka.² JKK:n vahvuuksista mainittiin mm. sen kirjasto, jota oli kartutettu lähinnä kasvatustieteitä silmällä pitäen. Mietinnössä luvattiin Jyväskylän yliopistoyhdistyksen sitoutuneen huolehtimaan siitä, että jokaisen korkeakouluun perustettavan uuden professuurin edellyttämä peruskirjasto hankitaan yhdistyksen varoin kirjastoon. Historian tutkimukseen olennaisesti liittyvästä arkistoasiasta todettiin: "Koska asian ratkaisemiseksi ilman valtion menoarvioon otettua määrärahaa on olemassa useita eri mahdollisuuksia, komitea ei pidä välttämättömänä ehdottaa mitään nimen-

¹ Kangas, Lasse, Jyväskylän yliopistokysymys 1847-1966. Tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi. *Studia Historica Jyväskylä* ensia 44. Jyväskylä 1992, s.157-196.

² Ibid. s.197-199.

omaisia toimenpiteitä historian opetusta palvelevan arkiston saamiseksi Jyväskylään.”³

Historia- oppiaineen opettamista mietinnössä puollettiin näin:

”Tämäkin oppiaine on välttämätön sopivan ja koulutyössä merkitsevän aineyhdistelmän saamiseksi. Historia kuuluu keskikoulun suomen opettajien yleisimpään aineyhdistelmään. Kasvatustieteellisiin aineisiin se niin ikään luontevasti liittyy ja täydentää kasvatustieteiden kandidaattien aineyhdistelmämahdollisuuksia olennaisella tavalla. Edelleen on muistettava, että historia on kansakoulunopettajien jatko-opintoaineista suosituimpia. Sopivimpana on komitea asiantuntijoihin nojautuen pitänyt sellaista historian oppituolia, jonka edustamassa alassa pääpaino on Suomen historialla, mutta jonka haltijalle voidaan suorittaa ylempänä mainituin rajoituksin myös arvosanoja yleisessä historiassa. Historia ei voi mitenkään tulla kirjallisuuden tavoin toimeen yhden opettajan varassa. Komitea on useita asiantuntijoita kuultuaan päättänyt ehdottamaan historian muiksi opettajiksi yhteiskuntatieteen apulaista ja historian lehtoria. Historian opettaja joutuu opettamaan koulussa myös yhteiskuntaoppia. Tämän aineeseensa sisältyvän lohkon vuoksi on häneltä tähän asti vaadittu cum laude approbatur -arvosana kansantaloudessa. Kun kansantalouden arvosana ei palvele tyydyttävällä tavalla historian opetuksen tarpeita, komitea pitää erinomaisena edistysaskeleena, jos tässä yhteydessä historian opettajien valmistukseen paremmin ja luontevasti soveltuva yhteiskuntatiede (lähinnä sosiologiaa, sosiaalipolitiikkaa ja valtio-oppia) voidaan saada korkeakoulussa edustetuksi ja historian opettajien valmistukseen sisällytetyksi. Lehtorin virkaan tulisi kuulua eräiden peruskurssien pitäminen ja historian opetusopin opettaminen.”⁴

³ Komiteanmietintö 1957 no 25, s.4-5.

⁴ Ibid. s.15.

Asian eteenpäin viemiseksi tehtiin myös Päiviö Hetemäen johdolla eduskunnassa toivomusaloite helmikuussa 1957. Siinä perusteltiin oppikoulunopettajien koulutuksen aloittamista Jyväskylässä pätevien opettajien puutteella varsinkin maaseudulla. Luontevimmin asia hoituisi humanistisilla aloilla. Samalla tuotiin esille kouluhallituksen ja korkeakoulukomitean kannat.⁵ Hallituksen esityksessä eduskunnalle puollettiin oppikoulunopettajien koulutuksen aloittamista humanistisilla aloilla perusteluna korkeakouluopetuksen hajakeskitys, mutta matemaattisten aineiden opetusta hallitus esitti järjestettäväksi Ouluun. Taustalla oli Helsingin yliopiston antama lausunto Jyväskylän korkeakoulukomitean mietinnöstä, joka puolsi vain humanististen tieteiden ottamista Jyväskylän korkeakoulun ohjelmaan.⁶ Samoilla linjoilla oli myös sivistysvaliokunta omassa mietinnössään, jossa korostettiin käyttämään hyväksi JKK:n tarjoamia mahdollisuuksia.⁷ Penttilän komitean esityksestä hyväksyttiin siis humanististen alojen professuurien perustaminen.

2.3. UUDET LAITOKSET: OPPIKOULUN OPETTAJIEN KOULUTUSYKSIKÖJÄ VAI PERINTEISTÄ AKATEEMISTA KOULUTUSTA?

Kevätlukukauden päättäjaisissä 1958 rehtori Penttilä puhui korkeakoulun laajenuksesta. Hän korosti Kasvatusopillisen Korkeakoulun entisen aseman säilyttämistä erikoiskorkeakouluna. Oppikoulunopettajien koulutus järjestettäisiin erikoiskorkeakoulun perinteisiin ja aikaisempaan toimintaan nivellyllä tavalla. Tiedekunnan ja kahden osaston perustaminen merkitsisivät tieteellisen tutkimuksen alueella kasvatustieteiden aseman korostumista. Oppikoulunopettajien koulutus järjestettäisiin kurssimuotoiseksi ottaen mallia kansakoulunopettajien koulutuksesta. Koulu-

⁵ Valtiopäivät 1957, toivomusaloite no 223.

⁶ Komiteanmietintö 1957 no 48, s.5.

⁷ valtiopäivät 1957, hall. es. no 114 ja Sivistysvaliokunnan mietintö no 18.

tuslinja poikkeaisi oleellisesti perinteisestä yliopistollisesta koulutuksesta, eikä tieteellinen tutkimus kuuluisi historiallis-kielitieteellisen osaston toimintaan.⁸

Penttilän puheen taustalla oli tarve täsmentää kuvaa tulevaisuudesta korkeakoulun omalle väelle. Uusien professuurien ja tiedekuntien perustamiseen ei suhtauduttu pelkästään myönteisesti. Erityisen voimakkaasti ja avoimesti korkeakoulun kehittämistä yliopiston suuntaan vastusti korkeakoulun sihteerinä vuosina 1953-57 toiminut kasvatustieteiden tohtori O.K. Kyöstiö. Hän kirjoitti keväällä 1958 kasvatustieteiden korkeakoulun ylioppilaskunnan vuosijulkaisuun laajan artikkelin otsikolla "JKK laajaneeko - mihin suuntaan?". Kyöstiön mukaan uudet humanistiset professuurit kääntäisivät korkeakoulun kehittämisen väärään suuntaan eli JKK:sta tulisi tynkäyliopisto. Parempana vaihtoehtona hän piti erikoistumista opettajavalmistukseen ja kasvatustieteisiin valtakunnallisena keskuksena. Kyöstiö piti erittäin todennäköisenä sitä, että uusiin humanistisiin professuureihin nimitettäisiin Helsingin yliopiston dosentteja. Nämä professorit edustaisivat korkeakoulussa alansa tiedettä, eikä opettajankoulutus kehittyisi lainkaan. Kyöstiön mukaan oppikoulunopettajien valmistus kasvatustieteellisessä korkeakoulussa uudella tavalla ei olisi vaatinut kyseisten aineiden professuureja vaan spesiaalimetodiikan tunti-joita, joita olisi saatettu nimittää esim. apulaisprofessoreiksi.⁹

Soraäänistä huolimatta kasvatustieteellisen korkeakoulun laajentuminen alkoi, ja laki JKK:sta ja asetus sen hallinnon väliaikaisesta järjestämisestä tulivat voimaan 1.8.1958.¹⁰ Historian, kirjallisuuden, ruotsin, englannin ja saksan professorin virat julistettiin haettaviksi. Historian professorin opetusalan hallintokollegio määritteli Penttilän korkeakoulukomitean mietinnön mukaisesti siten, että pääpaino olisi Suomen historiassa.¹¹ Avoinna olevaa historian professorin virkaa haki viisi

⁸Kangas, s.205-206.

⁹Kangas, s.206-207.

¹⁰Asetuskokoelma 1958 no:t 309 ja 327.

¹¹ Hallintokollegion ptk 24.9.1958, Filosofisen tdk:n ptk 24.9.1958. JYA.

henkilöä: fil.tri. Pentti Airas, dos. Mauno Jokipii, fil.tri. Helge Pohjola-Pirhonen, dos. Uuno Tuominen ja fil.tri. Veikko Virtanen. Muihin virkoihin oli hakijoita seuraavasti: kirjallisuus kuusi, ruotsi kaksi, englantia kaksi, saksa neljä.¹² Kaikki uudet professorin virat astuivat voimaan 1.8.1958. Aluksi niihin nimitettiin viranhoitajat siihen asti kun virat vakinaisesti täytettäisiin, ei kuitenkaan kauemmaksi kuin 31.7.1959 saakka. Historian professorin virkaa nimitettiin hoitamaan Mauno Olavi Jokipii.¹³ Viran vakinaisen täyttämisen valmisteluun filosofinen tiedekunta tarvitsi asiantuntijoita. Näistä viran täyttämistä käsittelevän kollegion ns. lisäjäsenistä oli säädetty korkeakoulun perussäännössä. Tätä tehtävää varten se tiedusteli prof. Eino Jutikkalaa, prof. Pentti Renvallia ja prof. Rafael Koskimiestä. Rafael Koskimies kieltäytyi tehtävästä, ja hänen tilalleen lupautui prof. Aimo Halila sekä varajäseneksi prof. Mikko Juva.¹⁴ Historian professoriksi nimitettiin Mauno Jokipii. Kaikki tiedekunnan uudet professuurit saatiin täytetyiksi vakinaisesti vuonna 1960.¹⁵ Kyöstiön "pelko" korkeakoulun uusista professoreista toteutui: kaikki olivat Helsingin dosentteja.¹⁶

Lasse Kangas kuvaa uuden tiedekunnan alkukehitystä näin:

"Kaikki filosofisen tdk:n professorit edustivat ensisijaisesti snellmanilaista käsitystä yliopistosta ja sen toiminnasta. On luonnollista, että he hakivat mallin toiminnalleen Helsingin yliopistosta. Näin professorien valinnat merkittäväällä tavalla käänsivät korkeakoulua yliopistoa kohti... Aloitettaessa oppikoulunopettajien koulutus ei

¹² Hallintokollegion pkt 29.10.1958. JYA.

¹³ Asetuskokoelma 1958 no 66. Opetusministeriö JKK:lle no 37/166, 24.7.1958. Valtion viranomaisilta saapuneet kirjeet, Eab 2.JyMA.

¹⁴ Filosofisen tdk:n ptk. 28.1.1959, 11.2. 1959, 25.2.1959, 29.4.1959, JYA. Opetusministeriö JKK:lle no 16/167, 15.5.1959. Valtion viranomaisilta saapuneet kirjeet, Eab 2.JyMA.

¹⁵ JKK:n toimintakertomus 1958-1961.

¹⁶ Kangas, s.208.

tarkoitus kuitenkin ollut luopua kasvatustieteiden erikoiskorkeakoulusta. Oppikoulunopettajien koulutuksen järjestäminen kansakoulun opettajien kurssimuotoisesta valmistuksesta mallia ottaen nähtiin keinona säilyttää laitos yhtenäisenä yliopistosta selkeästi erottuvana kasvatustieteiden korkeakouluna... Vuonna 1960 tilanne oli jo päinvastainen kuin filosofisen tiedekunnan perustamisen aikoihin, jolloin oppikoulunopettajien koulutus haluttiin järjestää kansakoulunopettajien koulutuksesta mallia ottaen. Nyt pyrittiin sulauttamaan opettajanvalmistuslaitos tiedekuntaan."¹⁷

Uudet professorit pyrkivät Kyöstiön ennustuksen mukaan edustamaan alansa tiedettä. Heillä ei ollut mitään siteitä seminaaritraditioihin. Mallin työnsä järjestämiseen he ottivat Helsingin yliopistosta. Historiallis-kielitieteellisen osaston laitosten työskentely muotoutui nopeasti perinteiseksi akateemiseksi opiskeluksi. Suunnitelmat uusien laitosten opetuksen järjestämisestä kurssimuotoiseksi kansakoulunopettajien koulutusmallin mukaan romuttuivat heti alkuunsa. Esimerkiksi historiassa kurssimuotoinen opiskelu oli mahdotonta jo yksin oppikirjojen vähyyden vuoksi. Mauno Jokipiin torjuessa rehtorin vaatimukset opetuksen kurssimuotoisesta järjestämisestä hän ei halunnut laitoksestaan pelkästään oppikoulunopettajien koulutusyksikköä, vaan sen piti antaa mahdollisuus perinteiseen akateemiseen opiskeluun. Siihen liittyi myös tieteellinen tutkimus osana laitoksen toimintaa. Yleensäkin Kasvatustieteiden Korkeakoulun humanististen aineiden professorit eivät alistuneet toisen luokan professoreiksi, vaan he halusivat nostaa oppituolinsa Helsingin yliopiston vastaavien professuurien tasolle."¹⁸

* * *

Historian oppituolin perustamiseen Jyväskylän Kasvatustieteiden Korkeakouluun vaikuttivat sekä valtakunnalliset että korkeakoulukohtaiset syyt. 1950-luvulla perustettiin yhä uusia keskikouluja, mutta opettajia ei valmistunut riittävästi

¹⁷ Ibid. s. 208-211.

¹⁸ Ibid. s.216-217.

samanaikaisesti. Oppivelvollisuuslaki tähdensi, että koulutus oli oltava jokaisen ulottuvissa. Kehitys näkyi varsinkin Pohjois-Suomessa, jossa kouluverkosto oli ollut aikaisemmin harva.

Peruskoulutuksen tasa-arvoisen takaamisen myötä virisi 1950-luvulla keskustelu korkeakouluopetuksen laajentamisesta Helsingin ulkopuolelle. Tämän linjan poliittisia kannatajavoimia olivat mm. maalaisliitto ja pääministeri Urho Kekkonen. JKK oli keskittynyt kansakoulunopettajien valmistamiseen. Toiminnan laajentaminen oppikoulunopettajien suuntaan oli luonnollista. Eräs keskeisimmistä ja suosituimmista aineista 1950-luvulla oli historia. Siten aineen ottaminen oppikoulunopettajien koulutukseen oli luonnollista.

3. HISTORIAN LAITOKSEN RESURSSIKEHITYS

3.1.OPISKELIJAMÄÄRÄT JA TUTKINNOT

Syksyllä 1958 vastaperustettuun historiallis-kielitieteelliseen osastoon otettiin 217 opiskelijaa. Varsinaisen valinnan jälkeen otettiin vielä 13 opiskelijaa vuoden 1958 loppuun mennessä eli ensimmäisenä syksynä opiskelijoita otettiin 230. Näistä 56 suoritti historiasta cum lauden vuoden 1962 loppuun mennessä. Seitsemän sisäänoettua suoritti historian laudaturin. Ensimmäiset historian pääainelukijat olivat Aune Cajan, Toivo Kivipelto, Keijo Kulha, Pertti Kuokkanen, Jussi Lappalainen, Turo Manninen ja Venla Sainio.¹⁹

Alkuajan opiskelijamääristä on erittäin vaikea saada tarkkaa tietoa, koska ensimmäisiä opiskelijoita ei tilastoitu aineittain. Tammikuussa 1964 Historian laitoksella tehdyn laskelman mukaan opiskelijoita oli ollut seuraavasti:

¹⁹Hist.kielit. Osaston matrikkelit 1958-63, Bbc 1-3.
JyMa

	1960	1961	1962	1963	*	yht
SHI	10	49	72	79	3	128
YHI	3	19	43	48	15	213
yht	13	68	115	127	18	341

(SHI = Suomen historia, YHI = yleinen historia)

*= näiden lisäksi yhden cum lauden suorittaneet)

Laskennassa on huomioitu opiskelijat, jotka otettiin syksyn 1960 jälkeen ja aktiivisesti osallistuivat opiskeluun vuosina 1963-64.²⁰

Kokonaisopiskelijamäärä eli kaikki kirjoilla olevat opiskelijat, kuten sivuaineopiskelijat ja esimerkiksi opettajainvalmistuslaitokselta arvosanaa suorittavat sekä jatko-opiskelijat mukaanlaskettuna saadaan seuraavanlaisia määriä.²¹

1958	1963	1964	1967	1968	1971	1972
56	399	400	420	480	594	655

Kuusikymmentäluvun puolivälin jälkeen opettajapula opiskelijamäärään nähden oli niin suuri, että yleisen historian puolella apul.prof. Aira Kemiläinen ilmoitti pidättävänsä oikeuden rajoittaa uusien oppilaiden lukumäärää annetusta kiintiöstä. Syynä hän esitti sen, että yleisessä historiassa ei ollut professorin virkaa ja assistentin toimikin oli tilapäinen.²²

²⁰Ilmoituksia taululta 1963-66. HA.

²¹Ilmoitukset taululta -mappi 1963-66. Laitokselta lähtenyt 5.7.1968, Kirjeenvaihto 1967-68. HA. Hum.-tdk.ptk. 30.11.1971 ja 17.10.1972. JYA.

²²Hist.kielit.os.ptk.3.5.1966.JYA.

Historian Opiskelijain Liiton taholta esitettiin syksyllä 1967 historian opiskelijoiden määrän rajoittamista. Syynä tähän oli huono työmarkkinatilanne. Akavan vuoden 1968 työmarkkinakatsauksen mukaan oppikouluissa opetusviroista oli pula. Arvioiden mukaan enintään joka viides saattoi sijoittua koululaitoksen palvelukseen. Liitto esitti, että syksyllä 1969 uusia tulisi ottaa valtakunnallisesti kolmannes vähemmän kuin syksyllä 1968.²³

Vuotuinen sisäänottokiintiö historia-aineissa				
	SHI	YHI	THI	yht.
1965	88			88
1966	75			75
1967	60	35		95
1968	50	40		90
1969	40	40		80
1970	40	40		80
1971	40	40	20	100
1973	40	40	15	95
1974	35	35	10	80
1975	40	40	10	90
1976	40	40	15	95
1977	40	40	15	95
1979	30	30	15	75
1980	30	30	15	75

(Hist-kielit.os. ptk. 8.5.65, 3.5.66, 14.3.67; Hum.tdk ptk 22.4.69, 8.9.70, 7.9.71, 6.9.75, 7.9.76, 13.9.77, 18.9.79, 23.9.80)

²³Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68.HA.

Pääaineopiskelijat ja jatko-opiskelijat 1974-1996												
	-74	-76	-78	-80	-82	-84	-86	-88	-90	-92	-94	-96
SH/päo	152	155	174	141	161	153	131	115	131	125	130	166
jao					29	24	29	18	18	25	20	26
YH/päo	111	117	132	76	104	105	98	87	106	117	135	143
jao					18	24	25	28	7	8	9	10
TH/päo	2	2	1	1	1	4	8	11	10	10	26	30
jao					2	2	3	3	2	2	3	2
yht.	265	274	307	218	315	312	294	262	274	287	323	377

(päo=pääaineopiskelijat, jao=jatko-opiskelijat)

Lähde: Jkl:n yliopiston opintotoimiston listaus)

Historian laitoksen vuotuista kokonaisopiskelijamäärää on vaikea laskea. Alkuajan opiskelijakasvun jälkeen vuotuinen opiskelijamäärä historian laitoksella on tasaantunut karkeasti arvioiden 250-400 opiskelijaan. Pääaine- ja jatko-opiskelijoiden määrään on lisättävä vielä sivuaineopiskelijat, joiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. (LIITE 1.)

Suoritetut tutkinnot pääaineittain 1958-1996				
	HUK	FM	Fil.Lis.	Fil.Toht.
SHI	520	418	38	26
YHI	244	232	20	9
THI	3	9	1	-
Yht.	767	659	59	35

Historian laitos on ollut opiskelijamääriltään tiedekunnan suurimpia laitoksia. Humanististen tieteiden kandidaatin ja maistereiden tutkinnoista historian laitoksen osuus on 18 prosenttia. Vain englantilaisesta filologiasta valmistuneita on enemmän kuin historia-aineista. Filosofian lisensiaatin tutkinnoista historian laitoksen osuus

on 24 prosenttia ja tohtorinväitöskirjoista 34 prosenttia. Jatko-opiskelijoita laitoksella on ollut siis ylivoimaisesti eniten. (LIITE 2.)

Kun opiskelijamäärä vuosi vuodelta kasvoi, myös opettajia tarvittiin lisää.

3.2.OPETTAJAKUNTA

3.2.1. YLEINEN HISTORIA ERIYTYY ITSENÄISEKSI OPPIAINEEKSI

Aluksi JKK:ssa oppiaineen nimi oli yksinkertaisesti historia. Suomen historian vahva asema perustui Aarni Penttilän korkeakoulukomitean mietintöön vuodelta 1957. Sen mukaisesti historian professuuria täytettäessä pääpaino piti olla Suomen historiassa.²⁴ Näin Suomen historian laudatur-opinnot olivat mahdolliset alusta alkaen. Yleisen historian opetus aloitettiin varsinaisesti 1959, kun dosentti Heikki Kirkinen nimitettiin lehtoriksi, opetusalanään yleinen historia. Kirkinen määrättiin vastaan ottamaan approbatur- ja cum laude-arvosanat yleisessä historiassa 1.9.1961 alkaen.²⁵

Korkeakoulun osamietinnössä oli kuitenkin edellytetty laudaturarvosanojen antamista myös yleisessä historiassa.²⁶ Vuodesta 1961 tiedekunta oli ajanut yleiseen historiaankin professuurin saamista. Yliopiston rehtorin, Aarni Penttilän, suunnitelmassa vuodelta 1961 korkeakoulun kehittämiseksi painotettiin korkeakoulun vastaanottokyvyn parantamista ja opetuksen tehostamista. Tehokkuus hänen mielestä mahdollistuisi sillä, että tietyt laajat aineet, kuten historia, jaettaisiin Suomen ja yleisen historian osastoiksi. Yleisen historian tasokkuuden kannalta oli siis tärkeää saada myös siihen professuuri, mutta kuten mietinnössä sanottiin: "... mikäli professuureja ei kaikkiin ehdotettuihin aineisiin saada, olisi mieluummin

²⁴Komiteamietintö 1957 n:o 25, s.15

²⁵Historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirjat 13.12.1966.JYA.

²⁶Ibid.

tydyttävä apulaisprofessuuriin kuin jätettävä koko asia raukeamaan".²⁷ Vuonna 1963 perustettiin historian apulaisprofessorin virka, jossa pääpaino oli yleisessä historiassa.²⁸ Virkaa hoitamaan nimitettiin väliaikaisesti heksingin yliopiston dosentti Aira Kemiläinen. Näin saatiin taattua myös yleisen historian korkeampi opetus aluksi Helsingin yliopiston alaisuudessa. Marraskuusta 1965 alkaen määrättiin Aira Kemiläinen vastaanottamaan yleisen historian laudatur-suoritukset siihen asti, kunnes yleisen historian professuuri saataisiin perustettua.²⁹ Tämä oli poikkeusjärjestely, koska normaalisti apulaisprofessorilla ei ollut oikeutta laudatur-arvosanan antamiseen.

Laitoksen toiminnan alkuvaiheessa opiskelijamäärien jakautumista Suomen ja yleisen historian kesken ei pystytty etukäteen arvioimaan. Tämä johtui hakumenetelmästä. Opiskelijaksi pyrkivä ilmoitti hakupapereissaan kaksi ainetta, joita hän halusi opiskella, ja joista toisen hän valitsi myöhemmin pääaineekseen. Tästä johtui, että opiskelijoiden jakautumista kahden historia-aineen kesken ei voitu etukäteen tietää. Historiaa opiskelemaan aikovat merkitsivät hakupapereihin tavallisesti aineekseen vain historia, vaikka Suomen historiaa ja yleistä historiaa opiskeltiin itsenäisinä aineina. Kolmannen, neljännen jne. aineen opiskelija sai valita itse ja suorittaa siitä approbatur-arvosanan ilman rajoituksia. Historiassa nämä opiskelijat olivat käytännöllisesti katsoen jo cum laude-opiskelijoita, koska approbaturia ei yleensä suoritettu erikseen. Vapaiden approbaturien suorittajia tuli historiallis-kielitieteellisen osaston aineisiin myös kasvatustieteellisestä osastosta. Varsinaisten yleisen historian opiskelijoiden määrä suhteessa opettajiin selvisi vasta muutaman vuoden kuluttua, jolloin opiskelijat olivat ehtineet proseminaari ja laudaturseminaari vaiheeseen. Opiskelijat saattoivat joutua jopa odottamaan pakollisiin harjoitusryhmiin pääsyä. Yleisen historian kasvava suosio aiheutti paineita opettajakunnan puolella; sitä oli liian vähän eikä varsinaista professuuria

²⁷Hist.kielit. os.ptk.7.2.1961.JYA.

²⁸Hist.kielit.os.ptk. 29.1.1963.JYA

²⁹Hist.kielit.os.ptk. 11.10.1966.JYA.

ollenkaan.³⁰ Suosion suuntaa kuvaa hyvin se, että kun kesällä 1966 opiskelijat pyrkivät ensimmäistä kertaa erikseen Suomen ja yleiseen historiaan, oli yleiseen historiaan hakijoita 100, Suomen historiaan 102.³¹ 1970-luvulle mentäessä yleiseen historiaan oli hakijoita enemmän kuin Suomen historiaan.

Opetustilannetta apul.professori Kemiläinen piti todella vaikeana. Hänen mielestään opettajavoimien keskinäinen suhde oli järjestettävä samaksi kuin opiskelijamäärien suhde.³² Kemiläiselle määrätty laudaturopintojen tentit, luennot, seminaariharjoitukset ja pro gradujen ohjaaminen oli vaativampaa ja aikaa vievää kuin approbatur- ja cum laudeopinnot. Tämä taas aiheutti painetta muiden yleisen historian opettajien työ- ja tuntijaossa. Toisaalta mahdollisuus, että historian opiskelijat saattoivat suorittaa yleisessä historiassa laudatur-arvosanan, mahdollisti paremmat edellytykset historianopettajain valmistukselle Jyväskylän yliopistossa. Aira Kemiläinen kuvasi työmäärää näin: "Tällä hetkellä (1966) yleisen historian kolmen opettajan yhteinen luento- ja harjoitustuntien määrä on jokseenkin yhtä suuri kuin Helsingin yliopiston professorin, apulaisprofessorin, kahden assistentin ja viiden dosentin eli yhteensä yhdeksän henkilön".³³

Aira Kemiläinen tunsi, että hänellä oli kyllä vastuu oppiaineestaan, mutta ei päätösvaltaa. Historian laitoksella oli vain yksi varsinainen professori, Suomen historian professori Mauno Jokipii, joka asemansa puolesta johti koko laitosta. Hän jakoi mm. määrärahat oppiaineiden kesken ja edusti koko laitosta antaen lausuntoja yliopistolle, opiskelijoille ja yleisölle yleisen historiainkin nimissä. Hallinnollinen

³⁰Hist.kielit. os. ptk. 2.11.1965. JYA.

³¹Hist.kielit. os. ptk. 13.12.1966. JYA.

³²Hist.kielit. os. ptk. 2.11.1965. JYA. Vuonna 1965 yleisen historian puolella oli apulaisprof., assistentti ja lehtori. Vastaavasti Suomen historian puolella oli professori ja kolme assistenttia.

³³Hist. Kielit. os. ptk. 11.10.1966. JYA.

epäselvyys johti väärinymmärryksiin laitoksen johtajan ja yleisen historian opettajakunnan välillä.³⁴

Yleisen historian professuurin perustaminen kulki rinta rinnan oppiaineen itsenäistymisen rinnalla. Kemiläisen mielestä virkanimikkeiden epäselvyys esti yleisen historian professuurin perustamista, mikä aiheutti myös sen, että yleinen historia aineena oli jatkuvasti tilapäisjärjestelyjen varassa. Ulkopuoliselle virkanimikkeiden epäselvyys antoi harhauttavan kuvan laitoksen sisäisestä järjestyksestä: professori (Suomen historian edustus) ja apul.professori (yleisen historian edustus).³⁵ Yleisen historian asema piti näkyä myös virkanimityksissä siten, että historian apulaisprofessorin virka muutettaisiin yleisen historian apulaisprofessorin viraksi ja historian lehtorin virka yleisen historian lehtorin viraksi.³⁶

Historian jakamista Kemiläinen perusteli sillä, että yleinen ja Suomen historia ovat kaksi eri oppiainetta, eivät saman aineen eri linjoja. Ainejako oli voimassa muissa Suomen korkeakouluissa. Kummankin aineen opettajat suunnittelivat aineensa tutkintovaatimukset, opetusohjelman ja opetusjärjestyksen toisistaan riippumatta. Kumpaakin historiaa opettivat ao.aineeseen pätevöityneet opettajat eli yleisen historian virkoihin vaadittiin yleisen historian tutkimuksia, Suomen historian virkoihin Suomen historian tutkimuksia. Vaikka oppiaineena oli aluksi vain historia, käytännössä virat jaettiin alusta asti yleisen ja Suomen historian kesken. Historian professuurin painopistealue oli Suomen historia, apul.professuurin yleinen historia. Samoin oli assistenttuurien ja lehtoraattien.³⁷ Aineen erottaminen itsenäiseksi oppituoliksi oli välttämätöntä oppiaineen laajuuden vuoksi. Opiskelijoita oli paljon ja edistyneimmät olivat laudatur-arvosanojen suorittamisvaiheessa.³⁸

³⁴Hist. kielit. os. ptk. 13.12.1966, 23.5.1967. JYA.

³⁵Hist.kielit.os.ptk. 16.11.1968. JYA.

³⁶Hist.kielit.os.ptk. 13.12.1966. JYA.

³⁷Hist.kielit.os.ptk. 13.12.1966, 16.1.1968. JYA.

³⁸Hallintokollegion ptk. 9.3.1966. JYA.

Vuoden 1964 budjettissa professuuri pääsi uusissa virkaesityksissä viidennelle sijalle kiireellisyyden perusteella. Vuoden 1966 budjetissa se oli asetettu ensimmäiseksi, samoin kehittämissuunnitelmassa vuosille 1966-71, jolloin sitä ehdotettiin perustettavaksi vuonna 1968.³⁹ Valtion tulo- ja menoarviota varten professuuria perusteltiin sillä, että ao.aine esiintyi kaikissa Suomen yliopistoissa omana oppi- tuolinaan.⁴⁰ Yleinen historian professuuri perustettiin 1.9.1969. Aluksi virkaa hoiti tilapäisesti Aira Kemiläinen, kunnes 1.1.1971 hänet nimitettiin yleisen historian professoriksi.

3.2.2. VIRKABOOMI 1960-LUVULLA

Taistelu uusista viroista laitosten kesken oli kova. Koko tiedekunta oli uusi ja kaikki laitokset tarvitsivat alkuvaiheessa resursseja päästäkseen alkuun. Virkojen perustaminen riippui valtion myöntämisestä vuosittaisista määrärahoista kutakin korkeakoulua kohden. Viran saanti oli useasti vuosien työn tulos laitosten esittäessä vuosi vuoden jälkeen vuotuisessa tulo- ja menoarviossa virkatoivomuksiaan.

Tasavallan Presidentti nimitti Mauno Jokipiin Suomen historian professorin virkaan 14.10.1960. Suomen historian apulaisprofessuuri sai odottaa muutamia vuosia, koska apulaisprofessuurin saaminen yleiseen historiaan nähtiin tärkeämmäksi. Laitokselle perustettavat virat oli niputettu yhdeksi kokonaisuudeksi, ja kahden professuurin saaminen vuosittaiseen budjettiin oli melko mahdotonta. Sen sijaan Suomen historia sai melko nopeasti kolme assistenttuuria (1960, 1962, 1965). Yleiseen historiaan perustettiin assistenttuuri 1961.

Seitsemän ensimmäisen toimintavuoden aikana (vuoteen 1966) filosofisessa tiedekunnassa oli lisätty miltei yksinomaan alempaa opettajakuntaa. Professorien ja apul. professorien vähäinen määrä oli johtanut siihen, että assistentit ja lehtorit

Hist.kielit.os.ptk.15.1.ja 22.1.1963; 2.2. ja 16.11.1965; 13.12.1966. JYA.

⁴⁰Hist.kielit.os.ptk. 21.11.1967. JYA.

olivat joutuneet antamaan korkeampien arvosanojen opetusta. Vinouma näkyi selvästi myös historian laitoksella: yksi professori ja apulaisprofessori, neljä assistenttia ja yksi lehtori. Yliopiston hallintokollegio piti asiaa erittäin suurena ongelmana. Vinouma aiheutti myös opintojen pysähtymistä, koska ei ollut mahdollisuutta suorittaa korkeampia arvosanoja. Kollegio täsmensikin, että painopisteen olisi oltava tulevaisuudessa professorien ja apulaisprofessorien viroissa.⁴¹ Opintojen hidastuminen tai jopa pysähtyneisyys oli ristiriidassa myös ammatillisten koulutustavoitteiden kanssa. Korkeakoulun lehtorikomitean mietinnössä todettiin, että "Oulun ja Jyväskylän yliopistojen tiedekuntien aloittaessa toimintansa filosofisten tiedekuntien opetuslalle perustettiin suhteellisen niukasti professuureja ja vastaavasti suhteellisen paljon apulaisprofessuureja ja sitä alempia opettajanvirkoja ja toimia... Edellytettiin, että apulaisprofessorit, dosentit ja Jyväskylän osalta myös lehtorit huolehtisivat osasta sitä akateemista opetusta, jota aikaisemmin on hoidettu professorin toimesta".⁴² Valtion talouden kannalta oli hyvä, että lehtorin virkoja perustettiin apulaisprofessuurien virkojen asemesta. Tästä oli kuitenkin opettajistolle suuret velvoitteet ja lehtoreille suuremmat vaatimukset kuin esim. Helsingissä.⁴³

Suomen historia sai apulaisprofessuurin syksyllä 1967. FT Kustaa Hautala hoiti virkaa kaksi vuotta. Elokuussa 1969 virkaan nimitettiin FT Erkki Lehtinen, joka toimi apulaisprofessorina aina eläkkeelle jäämiseensä saakka 31.5.1993. Mauno Jokipii hoiti Suomen historian professuuria 31 vuotta. Hän jäi eläkkeelle elokuussa 1991. Vuonna 1993 professoriksi nimitettiin FT Toivo Nygård. Sekä Mauno Jokipiin että Erkki Lehtisen pitkät virkakaudet profiloivat heidät eräänlaisiksi Jyväskylän Suomen historian keulakuviksi.

Aira Kemiläinen oli hoitanut yleisen historian apulaisprofessuuria tammikuusta 1963. Yleisen historian saatua professuurin vuonna 1969 ja Aira Kemiläisen

⁴¹Hallintokollegion ptk. 9.3.1966, liite.JYA.

⁴²Korkeakoulun lehtorikomitean mietintö 1968:B 13, s.1, Hki 1968. HA, JYA, Laitoksen sisäiset asiat 1968-69, -81 asti. Keski-suomalainen 17.1.1967.

⁴³Hallintokollegion ptk. 26.7.1967.JYA.

siirryttyä siihen, apulaisprofessoriksi nimitettiin FT Jorma Tiainen. Aira Kemiläisen siirryttyä eläkkeelle 1986 yleisen historian professoriksi nimitettiin Ph.D. Erkki Kouri. Hän toimi virassa vain kaksi vuotta kunnes siirtyi Helsingin yliopistoon. Vuonna 1990 professoriksi nimitettiin FT Jorma Ahvenainen, joka oli toiminut laitoksella aiemmin taloushistorian apul.professorina.

Ajatus taloushistorian professuurista esitettiin 1960-luvun puolivälissä. Tällöin se pääsi yliopiston vuosien 1966-71 kehittämissuunnitelmassa 9. sijalle tärkeysjärjestyksessä.⁴⁴ Oppiaine kuului aluksi yleisen historian vastuualueeseen. Varsinaisesti ensimmäinen taloushistorian opettaja saatiin vuonna 1967, kun Jorma Ahvenainen nimitettiin taloushistorian dosentiksi. Sven-Erik Åström, Helsingin yliopiston sosiaali- ja taloushistorian henkilökohtainen ylimääräinen professori, kommentoi Ahvenaisen nimittämistä: "Nimittäminen korostaa taloushistorian opetuksen ja tutkimuksen vakiinnuttamisen tarpeellisuutta sekä Jyväskylän yliopistossa että muualla. On valitettavaa, että ainetta meillä on yleensä pidetty Suomen tai yleisen historian osana kun esimerkiksi Ruotsissa on viisi vakinaista taloushistorian professorin virkaa."⁴⁵ Professuurin saamista taloushistoriaan Jorma Ahvenainen perusteli mm. sillä, että tutkimusmateriaalia oli valmiina Suomen historian kokoelmissa ja opetusmateriaalia yleisen historian puolella, ja että taloushistoriallisen koulutuksen saaneista tutkijoista oli maassamme pulaa. Vakinaista taloushistorian oppituolia ei ollut missään Suomen yliopistossa, Helsingissä ainoastaan henkilökohtainen ylimääräinen professuuri.⁴⁶ Taloushistorian apulaisprofessorin virka saatiin 1.9.1971. Siihen nimitettiin FT Jorma Ahvenainen. Professorin virkaa oppiaine joutui odottamaan 23 vuotta. Vuonna 1993 apulaisprofessorin virka muutettiin professorin viraksi ja vuotta myöhemmin siihen nimitettiin FT Riitta Hjerpe.

⁴⁴Hist.kielit.os.ptk.16.11.1965.JYA.

⁴⁵Hist.kielit.os.ptk. 25.7.1967.JYA.

⁴⁶Hist.kielit.os.ptk. 11.11.1969.JYA.

Yleiselle historialle taloushistorian apulaisprofessorin saaminen aiheutti kuitenkin ongelmia. Viran saamiseksi se joutui luopumaan omasta lehtorin virastaan. Toisaalta Aira Kemiläinen piti lehtorin virkaa suuren luento- ja harjoitustuntimäärän vuoksi sopimattomana suuritöisiä luentoja vaativaan yleiseen historiaan. Yhden tutkintoaineen laajenemista cum laude approbatur -aineeksi pidettiin tärkeänä edistysaskeleena.⁴⁷ Kemiläinen kirjoitti tiedekunnalle kirjeessään näin:

“Lehtorin viran lakkauttamisen vuoksi opettajavoimat eivät riitä luentoihin, harjoituksiin, laitoksen tutkimustyöhön eivätkä laitostehtäviin. Viran korvaukseksi pyydettyä yliassistentin tointa ei saada luultavasti vielä aikoihin. Yleisen historian laitoksella ei ole amanuenssia eikä muutakaan pätevää kokoelmien järjestäjää ja hoitajaa ja toimistotehtävien valvojaa. Assistenttien ja muiden opettajien täytyy hoitaa näitäkin tehtäviä. Yleinen historia tarvitsee assistentin tai amanuenssin tai ylipäätään aputyövoimaa.”⁴⁸

Yleinen historia sai vuonna 1973 uuden lehtoraatin lakkautetun tilalle.

Myös Suomen historia oli esittänyt vuonna 1969 perustettavaksi yliassistentin tointa. Oppiaineessa suunniteltiin uusia tieteellisiä projekteja. Yliassistentuuri olisi tehostanut tutkimusta ja opetustehtäviin olisi saatu pätevämpää työvoimaa.⁵⁰ Yliassistentuurin virat tulivat yliopistoihin varsinaisesti vuonna 1970. Virka oli tutkimusvirka, johon kuului myös luennoiminen. Suomen historian assistenttuureista kaksi muutettiin yliassistenttuureiksi vuonna 1982 ja 1985, Yleisen historian assistenttuureista toinen vuonna 1982.

Kolmen keskeisen historian aineen lisäksi historian laitoksella tehtiin aloitteita mm. oppihistorian, aate- ja kulttuurihistorian sekä Suomen ja Skandinavian historian

⁴⁷Humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat 21.9.1971.JYA.

⁴⁸Hum.tdk.ptk.28.9.1971, liite.JYA.

⁵⁰Hum.tdk.ptk.11.11.1969.JYA.

professuurien perustamiseksi, mutta niihin ei myönnetty määrärahoja.⁵¹ Yritykset olivat joko alkuajan optimismia tai taktista toimintaa varmistaa ainakin kaikkein keskeisimpien professuurien saaminen. Historian laitoksen alkuvaiheen nopea virkakekehitys pysähtyi 1970-luvun puolivälin lamaan. Vuoden 1973 jälkeen laitokselle ei ole perustettu uusia virkoja.

Virat historian laitoksella			
	Suomen historia	yleinen historia	taloushistoria
professorit	1.8.1958	1.9.1969	1.9.1994
apulaisprof.	1.9.1967	1.1.1963	1.9.1971**
assistentuurit	1.8.1960	1.9.1961	
	1.9.1962	15.1.1969	
	1.9.1965		
lehtorit		1.9.1959 *	
		1.9.1973	

(* = virka lakkautettiin 1.9.1971)

** = virka lakkautettiin 1.8.1993)

Opetushenkilökunnan jakautuma 1964-1970			
	hist.kielit. osasto 1964	hum.tdk. 1968	hum.tdk. 1970
professorit	7(1)	10(1)	11(2)
apul.prof.	7(1)	9(2)	12(2)
lehtorit	15(1)	19(1)	22(1)
apul.lehtorit	4	4	4
assistentit	13(3)	24(4)	27(5)
yht.	46	66	76

Suluissa oleva luku ilmoittaa historian laitoksen osuuden. (opintoasiainm:ltä. HA.)

⁵¹Hist.kielit.os.ptk.16.11.1965, 7.11.1967; hum.-tdk.ptk. 21.9.1971.JYA.

Opettajavahvuus ja opiskelijamäärät humanistisen tiedekunnan eri aineissa

30.11.1971

	prof.	apul. prof.	Lehto rit	yli assist	assis tentit	kansliah enk.	opiskelij at
SHI	1958	1967			1960 1962 1965	ylim. V.työn tekijä	266
YHI	1969	1963			1961 1969	1964	300
THI		1971				1968	28
yht.	2	3			5	2	594
KIRJALLI SUUS	1958	1963 1969		1972	1961 1962 1967 1968	kansl. 1971	512
SAKSA	1958	1963	1958 1959 1964 1965 1971		1961 1962	kansl. 1972	310
ENG LANTI	1958	1963	1959 1965 1971,3		1961 1962	kansl. 1972	484
RUOTSI	1958	1963	1958 1959 1964 1965 1971 1972		1961 1962	kansl. 1972	352

Opettajavahvuus ja opiskelijamäärät humanistisen tiedekunnan eri aineissa							
30.11.1971							
	prof.	Apul. prof	lehto rit	yl.ass	assist	kansl. Henkk.	Opiske lijat
KANSA- TIEDE	1964	1970			1967 1968 1972, kultt. antrop	yl.mää vir.tt 1969 aman. 1969	170
RANSKA	1965		1962 1963 1965		1967		236
SUOMI	1935	1961 1969	1958 1969 1965, viro	1971	1958 1961 1968	aman. 1968	271
TAIDE- HISTORIA	1967	1971			1967 1972	aman. 1969	169
MUSIIKKI TIEDE	1968		1971		1968		51
FONE- TIKKA		1968			1968		85
LATINA	1971		1961				119
VENÄJÄ	1972		1967 1969		1972		151
YL.KIELI- TIEDE			1972				

(Hum.tdk ptk 30.11.1971)

Humanistisen tiedekunnan suuria yksiköitä olivat historia, kirjallisuus, englantia, ruotsi, saksa ja suomi, joista historiassa oli eniten opiskelijoita. Suomen kielen asema muihin nähden oli ehdoton verrattaessa henkilökunnan määrää opiskelijoiden määrään. Suomen kielen laitoksella oli opiskelijoita yhtä opettajaa kohden 27, saksan 34, ruotsin 35, englannin 54, historian 59 ja kirjallisuuden 64. Kielten laitoksella opetushenkilökunnan määrää nosti lehtoreiden suuri määrä. Jos verrataan opiskelijoiden määrää professoreiden ja apulaisprofessoreiden määrään, suomen kielen laitos oli edelleen parhaassa asemassa: opiskelijoita yhtä professoria kohden 90. Historian laitoksella suhdeluku oli 118, saksan laitoksella 155, kirjallisuuden laitoksella 170, ruotsin laitoksella 176 ja englannin laitoksella 242. Opiskelijoiden ja opettajien määrällinen suhde oli historian laitoksella keskitasoa, mutta opiskelijoita yhtä professoria kohden oli neljänneksi vähiten kansatieteen, taidehistorian ja suomen jälkeen. Eräs syy tähän on se, että historian laitoksella oli yhdistettynä tavallaan kolme eri laitosta. Jokainen aine tarvitsi oman asiantuntijansa, mikä taas mahdollisti laudatur-arvosanojen suorittamisen.

3.3. TOIMISTOHENKILÖKUNTA

Ei vain opetushenkilökunnan vaan myös toimistohenkilökunnan työpanos oli tärkeä laitosten toiminnassa. Ensimmäisinä vuosina, kun opiskelijoita oli vähän, laitoksen juoksevat asiat pystyttiin hoitamaan opetustyön ohella. Kovin montaa vuotta suhteellisen suuri historian laitos ei kuitenkaan ilman toimistoapua tullut toimeen. Vuonna 1964, kun opiskelijoiden kokonaismäärä oli noin 400, laitokselle saatiin ensimmäinen toimistotyöntekijä, Eine Eljanko, ylimääräisenä virastotyöntekijänä. Virastotyöntekijän välttämättömyyttä perusteltiin Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle mm. sillä, että laitoksen juoksevat asiat, kuten jatkuva päivystys laitoksella, konekirjoitustyöt, kirjeenvaihto, laitoskirjaston kortistointi sekä erittäin tärkeä mikrofilmikokoelmien luettelointi vaativat jatkuvaa yhden ihmisen

paneutumista.⁵² Syksyllä 1968 saatiin toinen ylimääräinen virastotyöntekijä Salme Appelgren. Hänen paikallaan jatkoi lokakuusta 1969 Marja Vesamaa.⁵³

Eljangon ja Vesamaan tehtäviin kuuluivat kasvavien opiskelijamäärien tentti-ilmoitusten hoito ja suoritusten kortistointi, laitoksen kokoelmien hoito ja niiden lainaustoiminnan ja muun käytön valvonta, luettelointi, järjestäminen, konekirjoitustyöt, kirjeenvaihto ja puhtaaksikirjoitustyöt. He hoitivat myös laitoksen arkistoa, johon kuului mm. laitoksen kirjeenvaihto ja siihen mennessä kertyneet reilu sata pro gradua ja laudatur-tutkielmaa, seminaariesitelmät ja harjoitusaineet, joita opiskelijat käyttivät apunaan.⁵⁴ Työtä oli paljon laitoksen suhteellisen suuren opettaja- ja opiskelijamäärän takia. Vuonna 1969 yleisen historian saatua oman professuurinsa lisääntyivät myös virastotyöntekijöiden tehtävät kaksijakoisuuden Suomen historia-yleinen historia pohjalta. Opettajien keskittyessä tutkimusprojekteihin ja muutoinkin tutkimustyön laajennettua lisääntyivät kansliassa konekirjoitus- ja kortistotyöt.⁵⁵

Ensimmäinen varsinainen kanslistin toimi saatiin 1.9.1972, jonka pitkäaikaiseksi hoitajaksi tuli elokuussa 1975 Raija Pasanen. Vuonna 1974 saatiin apulaiskanslistin toimi, johon nimettiin syksyllä 1975 Kaija Tikka ja kanslistin toimi, jonka hoitajaksi nimettiin Eira Vento. Ylimääräisiä virastotyöntekijöitä ei enää ollut ja siten laitoksen juoksevia asioita hoidettiin kolmen toimistotyöntekijän voimin.

⁵²Sekalaisia asiakirjoja 1962-66, Mauno Jokipiin kirje Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle 19.9.1964.HA.

⁵³ Historian laitoksen kirjeenvaihto 1969, n:o 255.HA.

⁵⁴Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68, Laitokselta lähtenyt kirje 5.7.1968.HA.

⁵⁵Kirjeenvaihto 1969, nro 255, sekalaisia laitosta koskevia papereita 1970. HA.

1.9.1972	1.2.1987		
kanslisti	toimistosihteeri		
1.1.1974		1.3.1989	
apulaiskanslisti	toimistovirkailija	osastosihteeri	
1.1.1974	1977	1.1.1988	1.12.1990
kanslisti	toimistosihteeri	osastosihteeri	amanuessi
1.1.1987			
amanuessi			

Edellä oleva taulukko osoittaa, kuinka virkaa on muutettu vuosien varrella ylöspäin. Esimerkiksi Eira Vennon hoitama alunperin kanslistin toimi on ensin muutettu toimistosihteeriksi, sitten osastosihteeriksi ja lopulta amanuenssiksi. Amanuenssin virkaa yritettiin saada 1970-luvun alussa. Virkaa perusteltiin sillä, että laitoksella olisi ollut paljon sellaisia tehtäviä, jotka eivät kuuluneet toimistotyöntekijöiden pätevyysvaatimuksiin. Näitä olivat esimerkiksi luettelointi ja kirjeenvaihto, jotka vaativat kielitaitoa, kolmen historia-aineen yhteisiä opetukseen ja tutkimukseen liittyviä hallintotehtäviä sekä opetuksen ja tutkimuksen valmistelutehtäviä, joita siihen mennessä oli tavallisesti hoitanut laitoksen esimies.⁵⁶

Amanuenssia ei tässä vaiheessa kuitenkaan saatu vaan vasta elokuussa 1987, jolloin virkaa alkoi hoitaa FL Ilkka Nummela. Kesäkuusta 1990 virkaa on hoitanut FT Tuulikki Tuomainen. Toisen amanuenssin viran historian laitos sai joulukuussa 1990, jolloin Eira Vennon hoitama osastosihteerin toimi muutettiin amanuenssin viraksi. Vuonna 1972 perustettu toimi on ollut täyttämättä maaliskuun 1993 jälkeen. Historian laitoksella on ollut vuodesta 1972 aina kolme toimistotyöntekijää.

⁵⁶Hum. tdk. ptk. 29.2.1972, liitteenä Aira Kemiläisen ja Mauno Jokipiin kirje tiedekunnalle. Hum. tdk. ptk. 17.10.1972, liitteenä Aira Kemiläisen kirje tiedekunnalle. JYA.

3.4. LAITOKSEN TILAT

1960-luvun puoliväliin asti historiallis-kielitieteellisen osaston uudet laitokset toimivat korkeakoulun vanhoissa tiloissa. Historian laitos aloitti toimintansa Aallon kirjastorakennuksen (päärakennuksen siipi) kahdessa pienessä huoneessa. Syksyllä 1960 historian laitos muutti vanhan kirjastorakennuksen, nykyisen Oppion toiseen kerrokseen, joka oli historiallis-kielitieteellisen osaston käytössä. Historian laitoksella oli yksi suurehko huone. Yhteiskuntatiede toimi aluksi historian laitoksen yhteydessä, koska sillä ei ollut omaa tilaa. Laitoksen henkilökunnalla ei ollut omia työhuoneita, vaan professori, lehtori ja assistentit työskentelivät samassa huoneessa. Laitosten yhteisiä luentosaleja oli mm. vanhassa päärakennuksessa (nykyisessä Seminariumissa) sekä Villa Ranassa. Prof. Mauno Jokipii kuvasi alkuajan tilannetta vuonna 1964 näin: "laitostilojen suhteen onkin oltu ahtaudessa ja primitiivisissä oloissa, jotka ovat kantaneet todellisen pioneerivaiheen leimaa"⁵⁷

Keväällä 1964 vanhan kirjastorakennuksen remontin takia historian laitos joutui muuttamaan Kilpisen oppikoulun vanhaan rakennukseen. Puurakenteinen koulu sijaitsi Vaasankadulla nykyistä Normaalikoulua vastapäätä. Siellä laitos toimi vuoden. Laitoksen eloa Kilpisen vanhassa oppikoulussa kuvasi ass. Jussi T. Lappalainen kirjeessään dos. Heikki Kirkiselle:

"Ensi kesään mennessä pääsemme jo uuteen laitokseemme: viisi huonetta ja keskuslämmitys. Viimeksi mainittu tulee mieleen tässä puulämmitteisessä talossa pakkasessa sormet kohmeessa kirjoittaessa"⁵⁸

Uusi laitos sijaitsi Seminaarin vanhassa harjoituskoulussa, rakennuksessa III (nykyinen Historica). Sen toiseen kerrokseen laitos pääsi muuttamaan kesällä 1965.

⁵⁷JKK:N toimintakertomukset 1958-64. Hist.kielit.os.-ptk.27.10.1964, liite. Kirjastoamanuenssi Pirkko Saarijärven haastattelu 25.6.1997.

⁵⁸JKK:n toimintakertomukset 1963-64. Jussi Lappalainen Heikki Kirkiselle 21.12.1964, laitoksen kirjeenvaihto 1962-64. Saarijärven haastattelu.

Rakennuksessa III opettajat saivat omat työhuoneet. Mikrofilmeille ja mikrofilmien lukulaitteille saatiin oma huone. Lisätilaa olisi kuitenkin tarvittu, esimerkiksi laitoskirjastoa tai opiskelijoille tarpeellista lukusalia ei ollut. Samassa kerroksessa olivat myös kirjallisuuden ja yhteiskuntatieteen laitokset.

Vuonna 1971 historian laitoksen tilat laajenivat sen muuttaessa rakennuksen III ensimmäiseen kerrokseen. Jussi T. Lappalainen kirjoitti tammikuussa 1975 prof. Viljo Nissilälle:

“Kun neljä vuotta sitten muutimme tähän III-rakennuksen alakertaan, tilaa tuntui olevan mahdottomasti. Nyt on jo tilanahtautta, melkein olemme Jokipiin kanssa professori ja dosentti ahtautuneet samaan huoneeseen.”⁵⁹

Historian laitoksen luennot pidettiin mm. rakennuksen III kolmannessa kerroksessa (313), päärakennuksessa tai Villa Ranassa. Prof. Aira Kemiläinen varoitteli opiskelijoita joulukuussa 1971:

“Maanantaina 13.12. varastettiin historian laitoksen käytävän naulakosta klo 18.10 ja 20.20 välisenä aika erään opiskelijan hyvä päällystakki ja toisen opiskelijan turkislakki. Joku henkilö tai jokin joukkue näyttää pyrkivän anastamaan nahkatakkeja ja turkislakkeja. Rakennuksessa III on ollut tällä ja viime viikolla levotonta. Viikon lopulla poistettiin tästä rakennuksesta pari asiaankuulumatonta nuorukaista. Myös pikkupoikia käy varastelemassa tai harjoittamassa ilkivaltaa”⁶⁰

Athenaeumin valmistuessa vuonna 1976 kirjallisuuden laitos muutti sinne. Näin vapautui rakennuksen III toinen kerros, jonne muuttivat yleisen historian ja taloushistorian osastot. Suomen historia jäi ensimmäiseen kerrokseen. Kaikki historian osastot olivat ensimmäistä kertaa samassa rakennuksessa. Tätä ennen

⁵⁹JKK:n toimintakertomukset 1964-1971. Sekalaisia asiakirjoja 1962-66, 19.9.64, HA. Ilmoitukset taululta 20.9.1976, HA. Hist.kielit.os.ptk.30.3.1965, HA. Yliopiston ulkop. läh.1970-75, Jussi Lappalainen Viljo Nissilälle 7.1.1975, HA.

⁶⁰Laitoksen sis.asiat 1968-69, -81 asti.HA.

taloushistorian apul.professorin työhuone oli ollut Seminarium-rakennuksessa.⁶¹ Historian laitos jäi pysyvästi rakennukseen III. Rakennuksen nimi muutettiin Historicaksi.

3.5. LAITOKSEN OPETUS- JA TUTKIMUSRESURSSIT

3.5.1. TUTKIMUKSEN ALKUVAIKEUKSIA

Nuorella laitoksella ei ollut luonnollisestikaan omaa kirjastoa eikä lähdemateriaalia. Historian laitos sai perushankintamäärärahaa, jonka turvin oli tarkoitus hankkia perusmateriaalia, kuten keskeistä kirjallisuutta, historiallisia seinäkarttoja, rainoja ja diapositiiveja. Historianlaitoksella rahat suunnattiin pääasiassa Suomen historian hankintoihin, koska se oli virka järjestelyiden perusteella profiloitunut pääainealueeksi. Näin peruskirjahankinnat olivat yleiselle historialle suurin menoerä useiden vuosien ajan välttämättömän laitoskirjaston täydellistämiseksi. Suomen historian puolella kirjahankinnat keskittyivät uutuuksien hankkimiseen eli laitoskirjaston ajan tasalla pitämiseen.⁶²

Opiskelijoiden opinnäytetöiden ja tutkimuksen kannalta ehdoton edellytys oli saada muiden arkistojen materiaalia mikrofilmeinä Jyväskylään, koska Jyväskylässä ei ollut omaa arkistoa. Mikrofilmit tarjosivat mahdollisuuden käyttää alkuperäistä lähdemateriaalia. Muutoin tutkimukset ja opiskelijoiden harjoitus -ja opinnäytetyöt olisivat vaatineet matkustamista Jyväskylän ulkopuolelle. Yleisessä historiassa jouduttiin turvautumaan aluksi lähinnä painettuihin lähdejulkaisuihin. Yleisen historian mikrofilmaus tarjosi lähes ainoan mahdollisuuden alkuperäisen

⁶¹Hum.tdk.ptk. 9.3.1976, JYA. Taloustoimistolta saapuneita ja sinne lähetettyjä kirjeitä 1968-79, 20.5.1976, HA. Amanuenssi Eira Vennon haastattelu 26.6.1997.

⁶²Laitoksen kirjeenvaihto 1965-66, laitoksen esitys vuoden 1966 tulo- ja menoarvioon; Taloustoimistolta saapuneita ja lähteneitä kirjeitä 1968-79, laitokselta lähtenyt 31.1.1972. JYA, hist.kielit.os.ptk. 3.3.1967; JKK:n toimintakeromukset 1959-65.HA.

arkistomateriaalin käyttöön.⁶² Historian laitoksen mikrofilmien välttämättömyys näkyi varsinkin alkuvaiheessa: esimerkiksi vuoden 1963 budjettiehdotuksessa esitettiin alustavasti laitosten määrärahoja jaettavaksi siten, että historian laitos saisi arkistofilmausta varten 2 000 000 silloista markkaa, kun vastaavasti ruotsin laitos olisi saanut murrekokoelmien filmaukseen 1 000 000 markkaa, suomen laitos paikannimikirjallisuutta varten 200 000 markkaa ja englannin laitos New English Dictionaryä varten 70 000 markkaa. Osastossa oli yhteensä seitsemän laitosta. Kaikkien laitosten vuosittaisia laitosmäärärahoja ehdotettiin korotettavaksi 200 000 markkaa.⁶³

Aluksi mikrofilmattiin Valtionarkiston kokoelmia Humanistisen Toimikunnan myöntämällä apurahalla vuonna 1959. Ensimmäiset yleisen historian käyttöön tarkoitetut mikrofilmisarjat saatiin vuonna 1964.⁶⁴ Niin yleiselle kuin Suomen historiallekin tärkeitä koti- ja ulkomaisia sanomalehtiä alettiin filmata ja samalla täydentää vanhoja puutteellisia vuosikertasarjoja. Samalla poistui työergonominen haitta, enää lehtiä ei tarvinnut lukea kirjaston maanalaisessa kellarissa vaan mikrofilmiltä lukulaitteella.⁶⁵

Opiskelijamäärien kasvaessa, pro gradu -töiden perustuessa lähes yksinomaan mikrofilmien käyttöön ja proseminaari- ja seminaaritöiden siirryttyä yhä enemmän mikrofilmeistä tehtäviin töihin, tarvittiin myös useampia mikrofilmien lukulaitteita. Laitoksen omat koneet olivat koko ajan miehitettyinä ja kirjastossa olleelle lukulaitteelle opiskelijat joutuivat varaamaan ajan. Kuvaavaa onkin, että lähes jokaiseen 1960- ja 1970-luvulla laitoksen vuosittain tekemään tulo- ja

⁶²Laitoksen sekalaisia asiakirjoja 1962-66, Mauno Jokipiin kirje 19.9.1964; Laitoksen esitys vuoden 1964 tulo- ja menoarvioon. Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68, laitoksen esitys tulo- ja menoarvioon vuodelle 1969. JYA, hum.tdk.ptk. 3.2.1970; JKK:n toimintakertomukset 1959-61 ja 1963-64.HA.

⁶³Hist.kielit.os.ptk. 6.2.1962. JYA.

⁶⁴JKK:n toimintakertomukset 1959-64. JYA.

⁶⁵JKK:n hallintokollegion ptk. 15.3.1967. JYA.

menoarvioehdotukseen sisältyi anomus arkistomikrofilmien ja mikrofilmien lukulaitteiden hankkimiseksi.⁶⁶

Yleisen historian heikko asema vaikutti aineen resursseihin ja häyttasi tutkimusta. Yleisen historian saatua laudaturoikeudet ja opiskelijamäärien kasvaessa lähdemateriaalia harjoitustöihin ja tutkielmiin tarvittiin lisää.⁶⁷ Kotimaassa lähdeaineistoa ei ollut ja kirjaston ja laitoksen määrärahat riittivät vain joidenkin lähdesarjojen hankkimiseen. Suomen historialla oli esimerkiksi vuoden 1966 lopulla noin 2280 mikrofilmirullaa, kun vastaavasti yleisellä historialla noin 372.⁶⁸ Opetus, ensisijaisesti historian opettajien valmistukseen liittyvä arvosanaopetus ja opinnäytetöiden ohjaaminen vei suurimman osan opettajien kapasiteetista, eikä varojen ja työvoiman puutteen vuoksi ollut mahdollista järjestää säännöllistä tutkimustyötä. Tutkimustoiminnan painopiste olikin opinnäytetutkimuksessa.⁶⁹ Yleisen historian tilanne alkoi helpottua sen saatua professuurin.

1960-luvun lopulla laitoksen kokoelmat sisälsivät noin 3900 nidettä kirjastossa, 3700 mikrofilmiä ja 2500 diakuvaa sekä jonkin verran opetusrainoja.⁷⁰

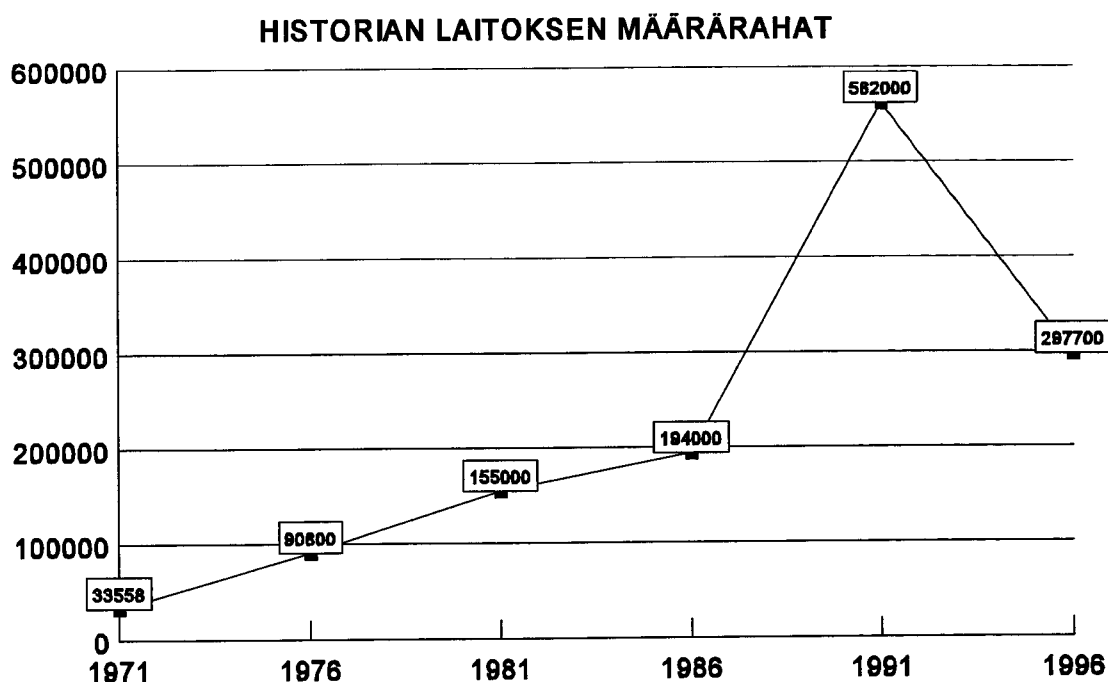
⁶⁶Mauno Jokipiin kirje 19.9.1964, laitoksen esitys tulo- ja menoarvioon vuodelle 1964. Sekalaisia asiakirjoja 1962-66, HA. Laitoksen esitys tulo- ja menoarvioon vuodelle 1969. Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68, HA. Hum.tdk.ptk. 3.2.1970, JKK:n toimintakertomukset 1959-61 ja 1963-64. Hist.kielit. os.pk.2.11.1965.JYA.

⁶⁷ Hist.kielit.os.ptk.3.3.1967.JYA.

⁶⁸JKK:n toimintakertomus 1965-66, s.55.

⁶⁹Jkl:n yliopiston hum.tdk:n tehtäväsuunnitelma 1975-79. Hum.tdk.ptk. 29.5.1973, JYA. Jkl:n yliopiston hum.-tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974. JYA.

⁷⁰Laitoksen kirjeenvaihto 1969, nro 255, sekalaisia laitosta koskevia papereita 1970. HA.



1970-luvun alkupuolella laitospääly jaettiin neljältä eri momentilta. Näitä olivat 1. tutkimus- ja opetusväline-, 2. tuntiopetus-, 3. kalusto- ja konttorikone- sekä 4. laitospäälyraha. 1970-luvun lopulla kalusto- ja konttorikonemääräraha muuttui kirjapäälyrahaksi. 1980-luvulla rahat jaettiin kolmen eri kanavan kautta eli 1. tuntiopetus-, 2. tutkimus- ja opetusväline- sekä 3. muut opetus- ja tutkimusmenot, joka sisälsi laitos- ja kirjapäälyrahan. 1990-luvun alussa järjestelmää jälleen yksinkertaistettiin. Tällöin oli enää kaksi kanavaa: tuntiopetusmääräraha ja ns. momentti 20, joka sisälsi tutkimus- ja opetusväline-, kalusto- ja laitospäälyrahan. Vuonna 1990 alettiin määrärahaa jakaa yliopistoissa tulosvastuullisuuden periaatteella. Laitoksen tulos mitattiin valmistuneina arvosanoina, tutkintoina ja tutkimuksina. 1990-luvulla vuotuisten laitosrahojen määrää pienensi Suomessa vallinnut lama.⁷² (LIITE 3.)

Opiskelijamäärät kasvoivat nopeasti, mutta opettajavoimat eivät kasvaneet sen mukaisesti. Tutkimuksen tekemiseen ei riittänyt henkilökuntaa eikä varsinaisesti palkattuja tutkijoita ja muuta tutkimushenkilökuntaa ollut. Tutkimuksen tekoa

⁷²Hum. tdk. ptk. 14.9.1971, 9.12.1975, 4.11.1980, 17.12.1985, 15.12.1990, joulukuu 1995. JYA.

varten oli vaikea löytää ulkopuolista rahoitusta, kuten stipendejä ja apurahoja. Vain harvoilla tutkijoilla oli apuraha tai mahdollisuus suorittaa tutkimusta palkattuna laitostyönä.⁷² Pääasiallinen keino tehdä tutkimusta oli tehdä se yksityisesti, omalla rahoituksella. Eräässä haastattelussa vuodelta 1967 Mauno Jokipii kritisoi silloista stipendijärjestelmää. Hänen mielestään rahoitusta piti kehittää siten, että väitöskirjaa tekevät nuoret tutkijat voisivat keskeytyksettä tehdä valmiiksi tutkimuksensa. Myös opettajien mahdollisuutta saada virkavapautta tutkimusta varten olisi pitänyt helpottaa. Jokipiin mukaan virkavapaus ei olisi saanut olla "erityinen armo vaan normaali tapaus".⁷³

Historiallis-kielitieteellisen osaston kehittämissuunnitelmassa vuodelta 1965 (vuoteen 1980) oli jo puututtu laitosten henkilökunnan määrään ja sen aiheuttamiin tutkimusongelmiin. Ohjelmassa todettiin, että

"kaikkien alojen tutkimusmahdollisuuksia olisi parannettava. Laitosten henkilökuntaa olisi siten lisättävä, että osa assistenttien ajasta voitaisiin käyttää laitoksen tutkimustöihin. Tämä olisi alkuna laitosten kehittämisessä tutkimuslaitoksen suuntaan, mihin usealla alalla on tarvetta. Henkilökohtaisia professuureja olisi saatava varttuneille tutkijoille. Kirjasto-olot olisi järjestettävä siten, että eri aineet saisivat omat seminaarikirjastonsa, ja pääkirjaston ulkolaisia hankintoja, joita määrärahojen pienuus nykyisin häiritsee, olisi tehostettava. Arkistojen ja kokoelmien perustaminen näitä tarvitseville aineille olisi nopeasti toteutettava. Mikrofilmausta olisi useiden aineiden osalta tehostettava, jotta aineksen puute ei vaikeuta opintotöitä ja tutkimuksia".⁷⁴

⁷²Aira Kemiläisen kirje Jyväskylän yliopiston suunnitteluneuvostolle 14.10.1971.HA.

⁷³Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68, Opettaja osatentissä: Mauno Jokipiin haastattelu 5.2.1967.HA.

⁷⁴Hist.kielit.os.ptk. 28.9.1965. JYA.

Vuonna 1971 Suomen historian puolella oli kolme ja yleisen historian puolella kaksi assistenttia, joiden tutkimuksen tekoon oli varattu 13,5 viikkotuntia.⁷⁵ Historian laitos oli tiedekunnan suurimpia laitoksia, joten opetuksen ja tutkimuksen ohella oli paljon toimistotyötä ja hallintotehtäviä. Vähäisen toimistohenkilökunnan vuoksi professorit ja assistentit joutuivat muun työnsä ohella hoitamaan myös näitä tehtäviä.⁷⁶

Aira Kemiläinen kiteytti ongelmavyöhyden kirjeessään vuodelta 1972. Se oli osoitettu humanistisen tiedekunnan suunnitteluneuvoston tiedepoliittiselle ohjelmatoimikunnalle.

"Laitoksen eri aineiden nykyinen opettajavahvuus ja kansliahenkilökunta riittävät korkeintaan tyydyttämään opetuksen ja hallinnon vaatimukset ja että laitoksen tieteellinen tutkimus rajoittuu opinnäytteisiin ja laitoksen määrärahoilla hankittuun lähdemateriaaliin, jota käytetään laitoksen tutkimusprojekteihin... ketään ei voida velvoittaa suorittamaan loppuun työtä, joka ei kuulu hänen virkatehtäviinsä ja jota varten hän on ehkä saanut vain mitättömän vähäisiä apurahoja. Opetushenkilökunnan vähäisyys ja kansliahenkilökunnan puute aiheuttavat sen, että professoreilta ja apulaisprofessoreilta edellytetty tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen ei mahdu normaaliksi katsottavan työajan puitteisiin."⁷⁷

Yliopiston humanistinen tiedekunta laati muiden yliopistojen ohella tehtäväsuunnitelman vuosille 1975-79. Siinä todettiin, että vaikka yliopiston tehtävänä oli edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä, pääpaino oli ollut jatkuvasti opetuksen antamisessa. Yhtään päätoimista tutkijaa tiedekunnalla ei ollut ollut. Suunnitelmakaudella olikin tarkoitus siirtää painopistettä enemmän

⁷⁵Aira Kemiläisen kirje Jkl:n yliopiston suunnitteluneuvostolle 29.10.1971. HA, JYA.

⁷⁶Hum.tdk.ptk. 17.10.1972. JYA.

⁷⁷Aira Kemiläisen kirje Jkl:n yliopiston suunnitteluneuvoston tiedepoliittiselle ohjelmatoimikunnalle 25.2.1972. Hum.tdk.ptk. JYA.

tutkimukseen päin, esimerkiksi perustamalla päätoimisia tutkijan virkoja ja lisäämällä tutkimusmäärärahoja.⁷⁸ Opetusministeriö teki yhteenvedon näistä kehittämissuunnitelmista ja totesi erityisen vaikeaksi ongelmaksi tutkimuksen ja opetuksen apuhenkilökunnan vähäisyyden.⁷⁹ Humanistinen tiedekunta laati tehtäväsuunnitelman ohella tutkimuspoliittisen ohjelman, jossa korostettiin toimivaa rahoitusjärjestelmää vapaan ja joustevan tutkimuksen edellytyksenä. Tiedekunta katsoi, että "rahoituksessa ei riitä ministeriö-, keskusvirasto- tai keskustoimikuntakeskeinen järjestelmä. Näiden lisäksi on alueellista päätäntävaltaa lisättävä muun muassa antamalla yliopistoille ja niiden tiedekunnille nykyistä ratkaisevasti enemmän varsinaisia tutkimusmäärärahoja, joilla yliopistot ja tiedekunnat voisivat tukea sellaista tutkimusta, joka vielä ei ole ehtinyt valtakunnallisen tuen piiriin." Tavoitteeksi haluttiin asettaa tutkimusvirkojen perustamisen ainelaitoksiin.⁸⁰

Ongelma eli vahvana koko 1970-luvun. Se kosketti kaikkia Suomen yliopistoja ja korkeakouluja, mutta uusille tulokkaille se oli tietysti ongelmallisempaa. Muihin Pohjoismaihin verrattuna humanistisen tutkimuksen asema suomessa oli heikko. Suomen akatemian teettämässä tutkimuksessa todettiin, että Suomessa humanistisen tutkimuksen osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan käyttömenoista vuonna 1971 oli 3 prosenttia, kun se vastaavasti Tanskassa oli 6 prosenttia, Norjassa 5 prosenttia ja Islannissa 4 prosenttia.⁸¹

⁷⁸Hum. tdk. Ptk. 29.5.1973. JYA.

⁷⁹Opetusministeriö n:o 4406/06/73, Yliopiston ulkopuolelta saapuneet 1969-75. JYA.

⁸⁰Jkl:n yliopiston hum. tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974. JYA.

⁸¹Suomen akatemian valtion humanistiselta toimikunnalta. Yliopiston ulkopuolelta saapuneet kirjeet 1969-75. HA.

3.5.2. TAISTELU MAAKUNTA-ARKISTOSTA

Ennen arkistoa opiskelijoiden proseminaari- ja laudaturtöiden materiaali hankittiin lähinnä kolmea kautta. Ensinnäkin erilaiset paikalliset arkistot, kuten kuntien, seurakuntien, koulujen, otettiin käyttöön. Toiseksi vuodesta 1960 muiden arkistojen materiaalia mikrofilmattiin Jyväskylään. Kolmanneksi toimi lainayhteys Valtionarkistosta ja sen alaisista maakunta-arkistoista Jyväskylän Kasvatustieteellisen Korkeakoulun kirjastoon, jonne oli rakennettu syksyllä 1960 lainattavia niteitä varten pieni arkistoholvi, joka täytti arkistolliset säilytysvaatimukset.

Nämä keinot eivät kuitenkaan riittäneet koko ajan kasvavaan historianopiskelija määrään nähden (sisäännotettuja pääaineena 40/vuosi ja ensimmäisenä sivuaineena 40/vuosi). Paikallisten arkistojen materiaalin pohjalta opiskelijatöiden aiheita oli vaikea keksiä yhä lisää eivätkä kovin paikalliset aiheet Jokipiin mielestä olleet tieteellisiä, jota laudaturtyöltä olisi pitänyt pystyä vaatimaan. Toisaalta paikallisissa virastoissa ei välttämättä pystytty järjestämään kunnollista työsketelytilaa eli rauhallista paikkaa, jossa oli pöytä ja tuoli. Vanhempi arkistomateriaali ei useinkaan ollut järjestettynä, vaan ullakolle pahvilaatikoihin pakattuna. Tällaiset lähtökohdat saattoivat lähinnä lannistaa vihreän tutkijan alun. Arkistofilmit olivat hyödyllisiä, mutta aloittelevan opiskelijan kannalta hankalia, koska niitä ei voinut esimerkiksi selailla kuten nidettä ja ne rasittivat silmiä. Arkistollinen lainaustoiminta taas olisi ollut helpompaa maakunta-arkiston kautta, koska se oli Valtionarkiston haaraosasto. JKK:n kirjastolla ei ollut ketään arkistokoulutuksen saanutta virkailijaa, joten palvelutoiminta oli hidasta. Kirjastoon sai tilata vain kolme nidettä kerrallaan, mikä hidasti tutkimuksen tekoa. Asiantuntevaan arkistoon olisi voinut tilata suurempia sarjoja kerralla.⁸² Jos opiskelija halusi tutustua paikanpäällä lähteisiinsä, kysymykseen tulivat lähinnä Vaasan maakunta-arkisto ja Valtionarkisto Helsingissä. Matkustaminen vaati kuitenkin aikaa ja rahaa.⁸³

⁸² Jokipii, Mauno, Jyväskylän arkistokysymys. Kasvatus ja koulu 2/1963, s.62-64.

⁸³ Keski-suomalainen 4.3.1967

Hankkeita maakunta-arkiston perustamiseksi keski-Suomeen oli ollut jo vuosisadan alussa, mutta varsinaisesti vasta historian laitoksen perustaminen antoi pontta vaatimuksille. Hankkeen eturintamassa kulki nuoren laitoksen tarmokas johtaja Mauno Jokipii. Ensin kaavailtiin uuden, kuudennen maakunta-arkiston perustamista Turun, Hämeenlinnan, Savo-Karjalan, Vaasan ja Oulun rinnalle. Joulukuussa 1959 korkeakoulu teki maakunnallisten järjestöjen tukemana (mm. Jyväskylän kaupunki, Keski-Suomen Maakuntaliitto, Yliopistoyhdistys ja Museoyhdistys) Opetusministeriölle ja Valtionarkistolle aloitteen maakunta-arkiston perustamisesta Jyväskylään. Sen johdosta arkistoviranomaiset laativat selvityksen, mitä Keski-Suomea koskevia sarjoja Vaasan ja Mikkelin maakunta-arkistoista voitaisiin irrottaa tämän arkiston pohjaksi. Tulos oli niin pieni, ettei pelkän Keski-Suomen läänin arkistomateriaalin pohjalta voitu perustaa pientäkään maakunta-arkistoa.⁸⁴

Vaihtoehtoiseksi ratkaisuksi syntyi vähitellen ajatus siirtää Vaasan maakunta-arkisto Jyväskylään. Hanke ei ollut ainoa laatuaan, koska samanaikaisesti tamperelaiset ajoivat Hämeenlinnan maakunta-arkiston siirtoa Tampereelle Yhteiskunnallisen Korkeakoulun käyttöön. Ensimmäisen kerran Mauno Jokipii toi ajatuksen julki 1.10.1962 Suomen Kulttuurirahaston Keski-Suomen rahaston vuosijuhlassa, jossa hän piti juhlaesitelmän teemalla Keski-Suomen historian tutkimisesta, saavutuksista ja tavoitteita.⁸⁵ Juhlaesitelmässään sekä tarkemmin seuraavan vuoden Kasvatus ja koulu -aikakauskirjaan kirjoittamassaan artikkelissa Jokipii esitti siirtoajatuksen taustaa ja perusteita. Jokipii korosti maakunta-arkistojen sijaintien tarkoituksenmukaisuutta eli niiden pitäisi sijaita korkeakoulukaupungeissa. Hämeenlinnan maakunta-arkiston siirto Tampereelle oli vireillä, joten Tampereen yhteiskunnallisen korkeakoulun historiantutkimus tulisi turvatuksi. Samoin Turun tilanne oli selvä. Jos taas Ouluun perustettaisiin yliopisto, se voisi käyttää Mikkelin ja Oulun arkistoja. Jäljelle jäi siis Vaasa, jonka arkistopiiriä olivat Keski-Suomen ja Vaasan läänit. Vaasassa sijaitisi pääosa Keski-

⁸⁴ Jokipii, Mauno, Jyväskylän arkistokysymys, s.61. Kasvatus ja koulu 2/1963.

⁸⁵ Keskisuomalainen 2.10.1962.

Suomea koskevasta uudemmasta arkistoaineksesta. Juuri Vaasan arkiston siirtäminen oli siis luonnollista.⁸⁶

Ajankohta siirtokeskustelun nostattamiseksi oli hyvä. Vaasan maakunta-arkisto sijaitsi valtion Vaasan kaupungilta vuokraamassa huoneistossa, jonka vuokrasopimus päättyi vuoden 1965 lopussa.⁸⁷ Valtion talouden kannalta oli siis sama, mistä kaupungista se arkistolle tilat vuokraisi, kunhan vuokrasopimus olisi edullinen.

Mauno Jokipii perusteli Vaasan maakunta-arkiston siirtoa Jyväskylään sekä kulttuuri- että talouspoliittisesti. Kaiken perustana oli tietysti JKK:n historian laitoksen tutkimus- ja opetustoiminnan edellytysten turvaaminen. Hän ei uskonut, että Vaasaan perustettaisiin "näkyvässä olevan ajan kuluessa" yliopistoa, koska valtio säännösti jo kesäyliopistojenkin toimilupia. Jyväskylässä arkiston käyttö opiskelijoiden ja korkeakoulun tutkijoiden takia olisi paljon suurempi kuin Vaasassa, jossa se Jokipiin mukaan oli "tutkimusmielessä tyhjänpanttina". Siirto olisi myös valtakunnallisen kulttuuripolitiikan edun mukaista, koska vasta sen myötä JKK:n historianopiskelu ja -tutkimus pääsisi toimimaan todella tehokkaasti. Jyväskylässä opiskeli paljon pohjalaisia ylioppilaita, mistä osoituksena oli mm. Pohjanmaan Osakunta, yksi neljästä JKK:n osakunnasta. Näille opiskelijoille, joista luultavasti ainakin osa halusi tehdä kotiseutuaan koskevia tutkimustöitä, tutkimustyö olisi helpompaa. Muulta tuleville tutkijoille arkiston sijainnilla ei ollut merkitystä. Helsingistä Jyväskylään oli jopa paremmat yhteydet kuin Vaasaan.

Koska Vaasan maakunta-arkisto toimi vuokratiloissa, olisi aivan sama, vuokraisiko valtio tilat Vaasasta vai Jyväskylältä. Jokipiin mukaan valtion olisi rakennettava arkistolle oma rakennus, joka tulisi maksamaan saman Jyväskylässä kuin Vaasassa. Kustannukset, jotka siirrosta aiheutuisivat, korvautuisivat sillä, että nykyisistä

⁸⁶ Jokipii, Mauno, Jyväskylän arkistokysymys, s.64-65. Kasvatus ja koulu, 2/1963.

⁸⁷ Vaasa 28.1.1965

väliaikaisjärjestelyistä aiheutuvat kustannukset valtiolle jäisivät pois. Siirron takia arkistopiirien rajoja ei tarvitsisi myöskään muuttaa.

Lopuksi Mauno Jokipii kirjoitti:

"...Vaikka Vaasan arkiston siirto tulisikin kohtaamaan paikallista vastarintaa, siihen ei pidä suhtautua liian vakavasti. Valtakunnallinen kulttuuripolitiikka on toki kokonaisuus, jonka pitäisi painaa eniten. Vaasan arkiston siirtoa Jyväskylään on perusteltu juuri valtakunnallisesta näkökulmasta lähtien: se vaatii maakunta-arkistot korkeakoulukaupunkeihin. Koska valtio on pannut alkuun historia-alan oppikoulunopettajien valmistuksen Jyväskylässä, valtion olisi huolehdittava tämänkin alan tieteellisen opetuksen tarpeista täällä."⁸⁸

Tahti maakunta-arkiston perustamiseksi tiivistyi. Jyväskyläläiset tekivät hiljalleen mutta tarmokkaasti työtä tavoittensa saavuttamiseksi. JKK:n hallintokollegio teki 27.2.1963 päivätyllä kirjelmällä Opetusministeriölle esityksen Vaasan maakunta-arkiston siirtämisestä Jyväskylään.⁸⁹ Esitys ei tuottanut toivottua tulosta. Uudelleen Arkadianmäelle otettiin yhteyttä 14.2.1964, jolloin keskisuomalainen kansanedustaja Veikko Hyytiäinen teki eduskunnalle aloitteen maakunta-arkiston perustamisesta Jyväskylään.⁹⁰ Hyytiäisen toivomusaloite lähetettiin saman kuun 28. päivä sivistysvaliokuntaan valmisteltavaksi. Valiokunta kuuli asiantuntijoina sekä Jyväskylän edustajaa Mauno Jokipiitä että Vaasan maakunta-arkistonjoitajaa fil.tri Aimo Vuorista. Muita asiantuntijoita olivat kansliapäällikkö Heikki Hosia opetusministeriöstä ja valtionarkistonhoitaja prof. Yrjö Nurmio.⁹¹ Jyväskylästä suuntautuvan uhan takia Vaasan kaupungin ja arkistoviranomaisten välillä

⁸⁸ Jokipii, Mauno, Jyväskylän arkistokysymys, s.65-66.

⁸⁹ JKK:n vuosikertomus 1962-63, s.74. Jokipii, Mauno, Jyväskylän yliopistokysymys, s.60.

⁹⁰ Toivomusaloite 183. Valtiopäivät 1964, liitteet I-XII A, s. 562

⁹¹ Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 15, valtiopäivät 1964, asiakirjat V.

ryhdyttiin syksyllä 1964 alustaviin neuvotteluihin vuokrasopimuksen uudistamiseksi.⁹²

Eduskunnan sivistys- ja talousvaliokunnan vieraillessa Jyväskylän Kasvatusopillisessa Korkeakoulussa syyskuussa 1964 Mauno Jokipii esitteli maakunta-arkistoasiaa valiokuntien jäsenille pyrkien samalla vauhdittamaan hankkeen edistymistä. Hän esitti toivomuksen Vaasan maakunta-arkiston pikaiseksi siirtämiseksi. Entisten perustelujen lisäksi hän mainitsi, että "sekään, että Vaasan kaupunki oikein ymmärtäen omat etunsa on tarjonnut hyvät tilat ja ehdot maakunta-arkistolle, ei saisi vaikuttaa asiaan."⁹³ Sivistysvaliokunta antoi puoltavan mietintönsä eduskunnalle 26.11.1964. Valiokunnan perusteluissa korkeakoulun tarpeet olivat keskeisellä sijalla.⁹⁴ Tammikuun 21. päivä eduskunta yksimielisesti hyväksyi Hyytiäisen aloitteen ja lausui toivomuksen, "että Hallitus ryhtyisi kiireellisiin toimenpiteisiin sopivaksi katsottavan toimialueen käsittävän maakunta-arkiston perustamiseksi Jyväskylän kaupunkiin".⁹⁵

Kun eduskunnan päätöksestä uutisoitiin sanomalehdistössä, ei voinut olla huomaamatta, kuinka tärkeästä ja samalla periaatteellisesta asiasta oli kysymys. Keskeisten maakunnallisten sanomalehtien artikkeleissa, erityisesti Vaasa ja Keski-suomalainen, pinnan alla kytenyt kauna leimahti julkisuuteen.

Ulkopuolisissa lehdissä, kuten Helsingin Sanomat, asia lähinnä todettiin. Aamulehti toivoi artikkelissaan Jyväskylän myönteisen päätöksen edesauttavan heidän oman hankkeensa etenemistä eli Hämeenlinnan maakunta-arkiston siirtämistä Tampereelle. Siinä vedottiin samoihin perusteluihin, jotka Jyväskylän kohdalla

⁹² Vaasa 28.1.1965.

⁹³ Keski-suomalainen 24.9.1964.

⁹⁴ Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 15, Valtiopäivät 1964, Asiakirjat V.

⁹⁵ Eduskunnan toivomus. - Toiv.al.miet. N:o 114, Valtiopäivät 1964, Asiakirjat V.

olivat tuottaneet myönteisen tuloksen.⁹⁶ Asiaanvihkiytymätöntä, tavallista ihmistä maakunta-arkistohanke ei luultavasti ollut vuosien mittaan suuresti heilauttanut, mutta viikon mittainen kiivas artikkelienvaihto Vaasassa ja Keski-suomalaisessa ei voinut olla herättämättä mielenkiintoa ulkopuolisissakaan. Sanallisen sodan asiantuntijoina olivat Suomen historian professori Mauno Jokipii ja Vaasan maakunta-arkiston hoitaja, fil.tri. Aimo E.M. Vuorinen, rivimiehinä paikalliset toimittajat. Sanotaan, että historian lehdet havisevat, mutta nyt sai historia lehdet havisemaan.

Artikkelien tarkoituksena oli toisaalta puolustaa omaa hanketta ja toisaalta tiedottaa suurelle yleisölle, mistä oli kysymys. Kumpikin osapuoli vetosi julkisen sanan myötä oman maakuntansa päättäjiin sekä maakuntalaisiin toisin sanoen arkiston käyttäjiin. Sanan miekkaa ei säästely. Välillä sai vaikutelman, että riita oli ennemminkin toimittajien välistä ammattietiikkaa kuin itse arkistoasiaa.

Keskeisin köyden veto käytiin siitä, oliko Jyväskylä vaatinut koko Vaasan maakunta-arkiston siirtoa vai vain Keski-Suomea koskevia asiakirjoja. Sekä kansanedustaja Hyytiäisen toivomusaloitteessa että eduskunnan päätöksessä mainittiin "sopivaksi katsottavan toimialueen käsittävän maakunta-arkiston perustamiseksi Jyväskylän kaupunkiin." Niissä ei siis mainittu Vaasan maakunta-arkistoa. Toisaalta Hyytiäisen aloitteessa sanottiin: "...pidetään ehdottomana vaatimuksena, että sellaisiin korkeakoulukaupunkeihin, joissa historiatieteitä opetetaan, on sijoitettuna myös maakunta-arkisto ja että tällaisten arkistojen yleinen sijoittelu vastaavasti tarkistetaan".⁹⁷ Siirtämisaajatusta ei siis suljettu pois. Tämä toteamus ei kuitenkaan siirtynyt eduskunnan päätökseen, vaan siinä Vaasan maakunta-arkiston säilyminen sinetöitiin toteamuksena: "Arkiston perustamisen yhteydessä olisi arkistoaineksen saantia pyrittävä sopivin toimenpitein edistämään. Tällaisina toimenpiteinä voisivat eduskunnan mielestä tulla kysymykseen muun

⁹⁶ Aamulehti 22.1.1965. Helsingin sanomat 22.1.1965.

⁹⁷ Hyytiäisen toivomusaloite n:o 183, 14.2.1964. Eduskunnan toivomus. - Toiv.al.miet. n:o 114, 21.1.1965.

muassa Keski-Suomen lääniä koskevan materiaalin siirtäminen Vaasan maakunta-arkistosta".⁹⁸

Tammikuun 28. päivänä Vaasassa oli koko sivun artikkeli otsikoituna "Vaasan maakunta-arkisto on maakunnallinen tutkimuslaitos. Sen paikka on Vaasassa, ei Jyväskylässä". Artikkelissa puolustettiin Vaasaa maakunta-arkiston sijaintipaikkana ja valotettiin yleensä Vaasan maakunta-arkiston toimintaa. Vaasa kirjoitti: "Tämän suuntaisia aloitteita on tehty, mutta maakuntamme onneksi ne eivät ole ainakaan vielä johtaneet tulokseen". Artikkelin kirjoittaja oli Vaasan maakunta-arkiston hoitaja, fil.tri. Aimo E.M. Vuorinen. Hän esitti useita syitä, jotka puolsivat arkiston säilyttämistä Vaasassa. Vaasan maakunta-arkiston kokoelmista oli vain vajaa 10 prosenttia yksinomaan Keski-Suomen alueelta. Arkiston käyttäjistä runsaat 2/3 oli vaasalaisia. Hänen mielestään maakunta-arkiston säilyttämiseen entisellään ei ollut taloudellista estettä. Huoneisto, jossa maakunta-arkisto sijaitsi, oli Vaasan kaupungin nimenomaan tähän tarkoitukseen rakennuttama ja siten se täytti yhä kohtuulliset arkistihuoneistolle asetettavat vaatimukset. Rakennuksen ympärillä oli laaja raakentamaton tonttima, joten lisärakennuksen saaminen oli mahdollista. Hän huomautti myös, ettei Jyväskylän kaupunki ollut hänen mielestään kovin tehokkaasti tukenut arkistoasiaa, koska se ei ilmaisen tontin lisäksi ollut tarjonnut sellaisia lisäetuja, jotka puoltaisivat siirtoa Jyväskylään. Samoin JKK:n opiskelijoiden tarpeet pystyttiin tyydyttämään myös Vaasasta käsin. Vuorinen toteaa:

"Mikäli tämä sopimus saadaan kyllin edulliseksi, niin että maakunta-arkiston toiminnan ja kokoelmien laajenemismahdollisuudet saadaan turvattua, Jyväskylän korkeakoulun opiskelijoiden tutkimusmahdollisuudet saadaan täällä järjestettyä heille itselleen taloudellisesti mahdollisimman edulliseksi ja vuokra pysyy kohtuullisena, ei liene epäilystä, etteikö maakunta-arkisto voisi jatkaa edelleen toimintaansa Vaasassa".

⁹⁸ Eduskunnan toivomus. - Toiv.al.miet. N:o 114, 21.1.1965.

Vuorinen painotti arkiston olemusta maakunnallisena laitoksena, jonne oltiin siirtämässä niin seurakuntien kuin yksityistenkin arkistoja Etelä- ja Keski-Pohjanmaalta. Mauno Jokipiin mainintaan arkiston vähäisestä käytöstä hän huomautti, että niin arkiston kokoelmat kuin tutkimuskäyntien lukumäärä oli jatkuvasti noussut. Kokoelmien kokonaismäärä oli sivuuttanut 4000 hyllymetrin rajan, joten lisätilan hankkiminen oli tarpeellista. Tutkijakäyntien lukumäärä oli kahtena edellisenä vuotena ylittänyt 1000 kävijän rajan, jota hän piti hyvänä saavutuksena kaupungille, jossa ei ole yliopistoa. Vuorinen piti maakunta-arkiston siirtoa erittäin epäoikeudenmukaisena koko maakunnalle ja sen yksittäisille tutkijoille. Lopuksi hän vetosi pohjalaisiin ja vastasi Mauno Jokipiin epäilyksiin Vaasan mahdollisesta korkeakoulusta, koska luultavasti kaikki toimet, jotka edesauttoivat korkeakoulun saamista paikkakunnalle, otettiin päättäjien taholla kiitoksella vastaan.

"Maakunta-arkiston tulevalle kehitykselle ja arkiston pysymiselle Vaasassa on erittäin tärkeää, että maakunta tuntee arkiston omakseen, uskoo huolenpidon kokoelmistaan sille ja myös käyttää sen kokoelmia hyväkseen...Suotavaa olisikin, että kokoelmien lisääntyminen voisi edelleen esteettä jatkua ja että tutkijoiden lukumäärä saataisiin yhä nousemaan...siltoin maakunta-arkiston asema maakunnallisena tutkimuslaitoksena voisi jatkuvasti vahvistua ja se voisi sellaisena luoda pohjaa humanististen tieteiden korkeakoulun perustamisajatukselle ja toimintamahdollisuuksille täälläkin".⁹⁹

Seuraavan päivän Vaasan pääkirjoitus otsikolla Näpit irti Jyväskylä ei jättänyt epäselvyyksiä.

"...Jyväskyläläiset ovat turvautuneet hyvin yksinkertaiseen ratkaisuun: siirretään Vaasan maakunta-arkisto Jyväskylään! Mitä etelä- ja keskipohjalaiset sillä tekevät, kun ei heillä ole korkeakouluakaan.

⁹⁹ Vaasa 28.1.1965.

Olemme täällä Pohjanmaalla tottuneet pitämään keskisuomalaisia maltillisina ja asiallisina ihmisinä, jotka eivät halua toisen omaa."¹⁰⁰

Paria päivää myöhemmin Keskisuomalainen vastasi Vaasan syytöksiin otsikolla "Uusi maakunta-arkisto ei edellytä Vaasan syrjäyttämistä". Lehti kirjoitti:

"Muuan vaasalainen sanomalehti on nostanut esille maakunta-arkiston perustamisen sellaisena, että hanke edellyttäisi Vaasassa toimivan maakunta-arkiston koko materiaalin siirtämistä Jyväskylään. Keskisuomalainen katsoo asialliseksi puuttua kysymykseen myös täältä päin".

Lehden mukaan Vaasasta oli tarkoitus siirtää vain Keski-Suomen osuus samaan tapaan kuin Mikkelin ja Hämeenlinnankin arkistoista. Näin historian laitoksen tutkimusaineisto olisi riittänyt seuraavat kymmenen vuotta. Samalla lehdessä vedottiin jyvaskyläläisiin päättäjiin, jotta he antaisivat täyden tukensa.

" JKK:n ja koko maakunnan kannalta suotuisan tuloksen saavuttaminen riippuu tärkeältä osalta siitä, minkä asenteen Jyväskylän kaupunki tässä yhteydessä omaksuu. Sen taholta on aina pyritty tukemaan oman korkeakoulun kehittämissyrkimyksiä ja samaa toivotaan tässäkin yhteydessä".¹⁰¹

Samassa yhteydessä Mauno Jokipii antoi oman lausuntonsa otsikolla "Rauhoitu Vaasa". Hän vaati tunnustamaan suuren korkeakoulun tarpeet ja korosti, että eduskunnan päätös oli yksimielinen. Hän huomautti, että keskisuomalaisen aineksen siirto helpottaisi myös Vaasaa, koska tällöin saataisiin uutta tilaa, eikä uudisrakennustyötä tarvitsisi aloittaa.

"...Maakunta-arkistokysymyksiin on pyrittävä suhtautumaan asiallisesti ja objektiivisesti välttäen sellaista nurkkapatrioottista asennoitumista, joka leimaa eräitä pohjalaisia julkisuudessa esitettyjä

¹⁰⁰ Vaasa 29.1.1965.

¹⁰¹ Keskisuomalainen 31.1.1965.

puheenvuoroja. Pohjalaiset ovat taas osoittautuneet juuri niin temperamentikkaiksi kuin yleinen käsitys heistä onkin. Pohjalaiset kansanedustajat ovat tässä yhteydessä osoittaneet asiallisemmiksi kuin eräät lehtimiehet, jotka eivät kenties ole tutustuneet asiaan riittävän perusteellisesti. Kysymys on nimenomaan uuden maakunta-arkiston perustamisesta, ja tarkoituksena on sovussa ja valtakunnallisesti hoitaa arkistoasiaa - ei riidellen ja nurkkapatrioottisesti". Hän lopetti artikkelinsa "opetuksena voidaan todeta: Jyväskylän kaupungin on syytä ryhtyä asiaan entistä tarmokkaammin ja Vaasan on syytä rauhoittua ja opetella ajattelemaan asioita tasapuolisesti".¹⁰²

Mauno Jokipiin melkoisen suorasanaiseen viestiin Vaasa vastasi lupaamalla, että "emme rauhoitu". Enää ei ollut niinkään kysymys maakunta-arkistosta vaan siitä, että kuka sanoi ja mitä.

"Kun Vaasan maakunta-arkiston johtaja pätevin perusteluin vastusti suunnitelmaa ja kun lehtemme yhtyi häneen, repäisi Jyväskylässä ilmestyvä maalaisliiton lehti Keskusuomalainen vaatteensa ja sanoi siihen tyyliin, että lehtemme muka on käsitellyt asiaa "väärältä pohjalta lähtien"... Lehti on haastatellut JKK:n tarmokasta historian professoria Mauno Jokipiitä ja "rauhoittaa" pohjalaisia hänen lausuntonsa perusteella. Professorin lausunto ei kuitenkaan ole arkistokysymyksessä tarpeeksi selväpiirteinen ja varsin yllättävään valoon se joutuu, kun tutkii hänen aikaisempia lausumiaan asiasta... Vaasan maakunta-arkisto on ja pysyy Vaasassa, koska Pohjanmaalla sitä kipeästi tarvitaan, koska se on valtaosaltaan täällä koottu ja koska emme tiedä, minne korkeakouluja tulevaisuudessa sijoitetaan...

¹⁰² *ibid.*

Vastaamme, ettei Vaasa rauhoitu, ennenkuin Jyväskylä ilmoittaa, mitä se todella haluaa, kymmenykset vaiko koko apajan."

Varsinainen artikkeli otsikoitiin "Jyväskyläläiset kieltävät vaatineensa Vaasan maakunta-arkiston siirtoa, professorikin pakotetaan kääntämään kelkkansa".

Vaasassa nostettiin syytteiden perusteeksi Mauno Jokipiin aikaisemmat kannanotot, Lehti kirjoitti: "Ensimmäinen hyökkäys jo vuonna 1962", millä tarkoitettiin kulttuurirahaston vuosijuhlan juhlaesitelmää. Lehti jatkoi " JKK:n hallintokollegiokin asialla", jolla viitattiin Kasvatus ja koulu lehden artikkeliin vuodelta 1963. Samoin lehti nosti esille syysuussa 1964 Jokipiin antamat lausunnot sivistysvaliokunnan käydessä Jyväskylässä väliotsikoinnilla "Toinen ääni kellossa viime syksynä".¹⁰³

Sananlasku sanoo, että riita poikki ja voita väliin. Tähän ratkaisuun oli tässäkin tapauksessa kummankin tyytyminen. Lopullisesti arkistoasia sai päätöksensä 3.2.1967, jolloin valtioneuvosto antoi asetuksen Jyväskylän maakunta-arkistosta ja sitä seuranneesta (9.2.1967) asetuksesta maakunta-arkistojen piiriasta, jonka mukaan entinen Vaasan piiri (Vaasan ja Keski-Suomen läänit) jaettiin siten, että Vaasan arkistopiirinä oli Vaasan lääni ja Jyväskylän piirinä Keski-Suomen lääni.¹⁰⁴ Eduskunnan toivomuksen johdosta Kevättalvella 1965 oli aloitettu Valtionarkiston hoitaja prof. Nurmion johdolla neuvottelut Jyväskylän kaupungin kanssa sopivien tilojen saamisesta perustettavalle arkistolle. Kaupunki tarjoutui rakentamaan tarvittavat vuokratilat uuden linja-autoaseman viereen Väinönkadulle.¹⁰⁵ Määrärahat maakunta-arkiston toiminnan aloittamista varten saatiin sisällytettyä vuoden 1967 vakinaiseen menoarvioon. Tätä ennen Mauno Jokipii oli neuvotellut useaan otteeseen opetusministeriössä virkojen ja kaluston saamiseksi aluksi vuoden 1966

¹⁰³ Vaasa 3.2.1965.

¹⁰⁴ Asetukset N:o 125/ 26.2.1960, 77/ 3.2.1967, 78/ 9.2.1967.

¹⁰⁵ JKK:n vuosikertomus 1965-65, s.47.

menoarvioon ja tämän onnistumatta johonkin vuoden 1966 lisämenoarvioon. Myös Jyväskylän kaupunki oli yhteydessä opetusministeriöön.¹⁰⁷ Maakunta-arkiston siirto Jyväskylään olisi ollut pohjalaisille epäoikeudenmukaista, koska arkiston materiaali oli suurimmaksi osaksi ao. maakunnan alueelta. Toisaalta historian laitos ei olisi tullut pitkällä tähtäimellä toimeen ilman paikkakunnalla sijaitsevaa arkistoa. Tämä ratkaisu takasi kummallekin läänille toimintamahdollisuudet. Niin paljon riita oli tulehduttanut vaasalaisten mieliä, että Jyväskylän maakunta-arkiston avajaisista 16.10.1967 pohjalaisissa lehdissä ei mainittu sanallakaan.

* * *

Aluksi koko uuden filosofisen tiedekunnan toiminta oli järjestäytymätöntä. Käytännön kokemukset osoittivat oikeat yhteistyömuodot niin laitoksen sisällä kuin laitosten välilläkin. Toisaalta laitokset joutuivat taistelemaan elintilastaan vuotuisten määrärahojen puitteissa. Kaikesta oli pulaa: henkilökunnasta, laitostiloista, tutkimusmateriaalista, opetusvälineistä jne.

Prof. Mauno Jokipiin ja prof. Aira Kemiläisen henkilökohtaiset panokset historian laitoksen kehittämisessä ovat merkittävät, unohtamatta myöhemmässä vaiheessa apul.prof. Jorma Ahvenaisen tärkeää työtä taloushistorian puolella. He taistelivat omien oppiaineidensa puolesta.

Suurimmat muutokset historian laitoksen kehityksessä olivat 1960- ja 1970-luvuilla. Maakunta-arkiston perustaminen Jyväskylään vuonna 1967 oli välttämätöntä Suomen historian tutkimukselle. Luultavasti ilman Mauno Jokipiin toimintaa arkistoa ei olisi saatu niin nopeasti. Vuoteen 1973 mennessä historian laitos oli saanut kaikki keskeisimmät virat, lukuunottamatta taloushistorian professuuria vuonna 1994. Uudet professuurit selkeyttivät kolmen historia-aineen keskinäistä

¹⁰⁷ JKK:n vuosikertomus 1965-66, s.54.

2.3.1965 JKK:n D. N:o 982, Valtionarkisto prof. Yrjö Nurmiolle Mauno Jokipiin, Kirjeenvaihto 1965-66.HA.

5.2.1966 Opetusministeriölle Jyväskylän kaupunki, N:o 375, sekalaisia asiakirjoja 1962-66.HA.

yhteistyötä ja takasivat kaikille yhtäläiset toimintamahdollisuudet. Vuonna 1976 laitos sai pysyvät toimitilat ja kaikki historian osastot asettuivat samaan rakennukseen. Melkein kaksikymmentä vuotta kestänyt "kiertolaisen" elämä päättyi. 1980- ja 1990-luvuilla laitoksen toiminta on keskittynyt opetukseen ja tutkimukseen.

4. KORKEAKOULUN SISÄINEN HALLINNONUUDISTUS

4.1. PROFESSORIVALTAA VUOTEEN 1967. OPINTOYHTEISTYÖ HISTORIAN LAITOKSELLA.

Kun laki Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulusta annettiin vuonna 1958, se oli askel kohti yliopistomaisempaa koulutusyksikköä. Opettajainvalmistuslaitos laajeni filosofisella tiedekunnalla.¹⁰⁸ Täten korkeakoulu jakaantui filosofiseen tiedekuntaan ja opettajainvalmistuslaitokseen. Korkeakoulun hallintoa hoitivat rehtori, hallintokollegio, tiedekunta ja opettajaneuvosto.

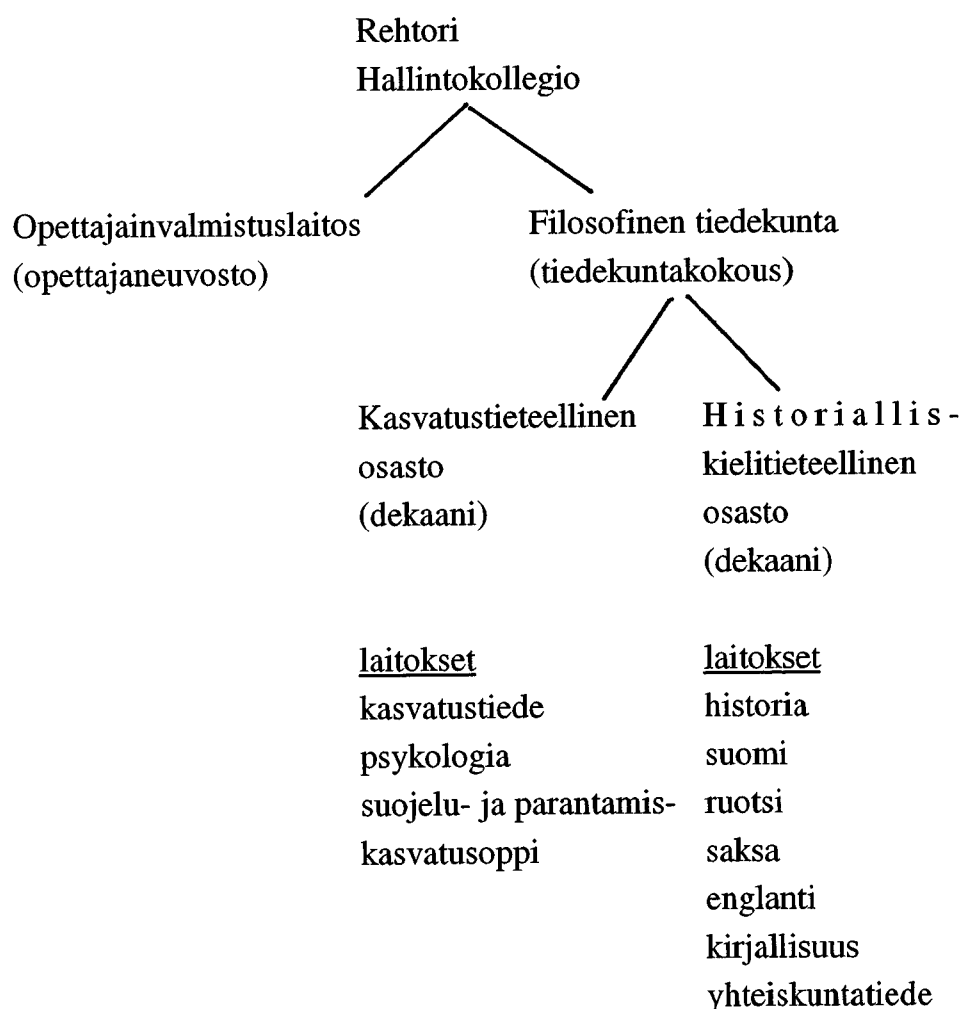
Aluksi korkeakoulun hallinto säädettiin väliaikaisella asetuksella.¹⁰⁹ Yleistä hallintoa hoiti rehtorin ohella hallintokollegio. Hallintokollegioon kuuluivat korkeakoulun kaikki professorit sekä kolme lehtorien keskuudestaan valitsemaa jäsentä. Tiedekunnassa annettavaa opetusta koskevat asiat päätettiin tiedekunnan kokouksessa, johon osallistuivat kaikki professorit ja professorin virkojen hoitajat. Puheenjohtajana toimi korkeakoulun rehtori.

Kun asetus Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulun perussäännöksi astui voimaan 1.9.1960, oleellisin muutos oli, että filosofinen tiedekunta jakautui kahtia

¹⁰⁸ Suomen as.kok. n:o 309/1958, Laki Jyväskylän Kasvatustieteiden korkeakoulusta.

¹⁰⁹ Suomen as.kok. n:o 327/1958, Asetus Jyväskylän Kasvatustieteiden Korkeakoulun toiminnan väliaikaisesta järjestämisestä.

kasvatustieteelliseen ja historiallis-kielitieteelliseen osastoon. Tiedekuntaosastot saivat omat hallintoelimensä. Opettajainvalmistuslaitos pysyi ennallaan. Osaston hallinnosta vastasivat puheenjohtajana dekaani, jäseninä professorit ja apulaisprofessorit sekä näiden virkojen hoitajat. Hallintokollegion muodostivat uuden perussäännön mukaan rehtori, vararehtori, dekaanit sekä opettajanvalmistuslaitoksen esimies ja apulaisesimies.¹¹⁰ Oppiainelaitoksista mainittiin vain, että niitä johtavat ja valvovat niiden esimiehet.¹¹¹ Näin Kasvatusopillinen Korkeakoulu siirtyi väliaikaiseksi säädetystä hallinnosta pysyvään yliopistolle ominaiseen hallintoon."



¹¹⁰ Ibid. s.208-209.

¹¹¹Suomen as.kok. n:o 365/1960, Asetus sisältävä Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun perussäännön. Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun toimintakertomus 1958-1961, s.3-4, Jkl 1964.

Professoreiden asema oli keskeinen ja päätösvalta erittäin suuri koko 1960-luvun. Oppiaine ja laitos kietoutuivat professorin ympärille. Tilanne oli luonnollisesti pakon sanelema asetelma. Ilman professoreita ei olisi voitu perustaa laitoksia, eikä täten filosofista tiedekuntaa. Tapio Aittola kuvaa tilannetta näin:

"Laitoksen esimiehellä, jona yleensä toimi laitoksen professoreista valittu henkilö, oli yksin valta ja myös vastuu tehdä erilaiset laitoksen toimintaan ja edustamansa tieteenalan kehittämiseen sekä opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut. eräillä laitoksilla tosin toimi erilaisia epävirallisia laitosneuvostoja tai koulutusohjelma toimikuntia, joiden tehtävänä oli keskustella erilaisista laitoksen opetukseen liittyvistä kysymyksistä. Näillä epävirallisilla elimillä ei kuitenkaan ollut itsenäistä päätäntävaltaa ja laitoksen esimies saattoi tehdä ratkaisunsa itsenäisesti. Mahdollisissa kiistakysymyksissä nämä epäviralliset elimet tosin saattoivat lähettää kantansa tiedoksi tiedekuntaan jonkin tiedekunnan jäsenen välityksellä." ¹¹²

Nuorten laitosten toiminta oli alkuvaiheessa hyvin pitkälti riippuvainen professoreiden työpanoksesta. Esimerkiksi historian laitoksella prof. Mauno Jokipiin lisäksi opetushenkilökuntaan kuului vain kaksi dosenttia ja lehtori. Ensimmäinen assistenttuuri perustettiin vuonna 1960. ¹¹³

Ensimmäisinä vuosina opiskelijoiden suhde professoreihin oli melko etäinen, eikä heillä ollut juuri mahdollisuutta vaikuttaa opintoihinsa. Eräs historian opiskelija totesi, kun professori oli suositellut toista pro gradu -aihetta entisen tilalle, että "professorin toivomuksen ja professorin käskyn välille voitaneen vetää

¹¹²Aittola, Tapio, Yliopistoyhteisön jäsenten käsityksiä ja kokemuksia uudesta laitoshallinnosta, Jyväskylän yliopiston hallintoviraston julkaisuja 7/1983, s.18-19.

¹¹³Eloranta, Jari, s.37

yhtäläisyysmerkit”.¹¹⁴ Opiskelijoiden omaa keskinäistä yhteistyötä syntyi vähitellen. Historian opiskelijat perustivat oman ainejärjestönsä, Tosineen jo ensimmäisen lukuvuoden keväällä 1959. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Jussi T. Lappalainen, sihteeriksi Aune Cajan, rahastonhoitajaksi Tapio Mikkola ja emännäksi Auli Turtiainen. Tosine-nimen keksi opiskelija Rauli Lehtivaara. Tosine eli tosi tarina oli piirilääkäri Wolmar Schildt-Kilpisen suomennos historia-sanasta. Alkuvaiheessa Tosine oli nuorisoseuratyyppistä opiskelijoiden ja opettajien (lähinnä v.t.prof.Jokipii) välistä toimintaa, mutta vähitellen se eriytyi yhä enemmän opiskelijoiden omaksi yhteistyö- ja kannanottofoorumiksi.¹¹⁵

Historian laitoksella opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan välistä yhteistyötä alettiin harjoittaa 1960-luvun puolivälistä lähtien. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuus rajoittui pääasiassa opintoihin liittyviin kysymyksiin. Aloite tämän niin kutsutun opintoyhteistyön aloittamisesta tuli Tosineen puolelta. Yhteistyöelimen puitteissa oli tarkoituksena opettajien ja opiskelijoiden yhteistyönä kehittää tutkintoja, opetusta, opiskelua ja opiskeluolosuhteita. Opintoyhteistyö muotoutui siten, että opiskelijaedustajat osallistuivat kerran lukukaudessa opettajien kokoukseen. Ensimmäinen varsinainen opintoyhteistyökokous pidettiin 27.11.1965. Opiskelijoita edustivat Olli Kaikkonen ja Matti Myllykoski.¹¹⁶ Historian laitoksen opintoyhteistyötoiminta oli ensimmäinen laatuaan koko yliopistossa.

¹¹⁴ Mauri Oinonen Jussi Lappalaiselle 11.1.1963.Laitoksen kirjeenvaihto 1962-64.HA.

¹¹⁵Mauno Jokipiin puhe Tosinen 30-vuotisjuhlassa 15.3.1989. JyMa.

¹¹⁶Laitoksen kirjeenvaihto 1965-66,Tosinen kirje historian opettajille 26.3.1965; Historian laitoksen kirje Tosineelle 9.10.1965.HA. Pöytäkirjat 1959-1983, Opintoyhteistyökokoukset 12.12.1964, 27.11.1965, 19.3.1968.HA.

4.2. OPISKELIJOIDEN JA OPETTAJIEN EDUSTUS YLIOPISTON HALLINTOON VUONNA 1967

Vuonna 1966 Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun nimi muutettiin Jyväskylän yliopistoksi. Laki ei muuttanut hallintoa. Sen sijaan vuonna 1967 annettu laki Jyväskylän yliopistosta sekä sitä seuraavana vuonna täsmentänyt asetus muuttivat hallinnollista rakennetta radikaalisti. Yliopisto sai uuden tiedekuntajaon. Aikaisemman yhden tiedekunnan sijaan perustettiin neljä tiedekuntaa: kasvatustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen, humanistinen, matemaattis-luonnontieteellinen sekä liikuntatieteellinen tiedekunta. Oma yksikkönään toimi opettajanvalmistuslaitos. Historiallisesti uutta ja merkittävää oli pykälä, joka oikeutti myös opiskelijoille edustuksen yliopiston hallintoelimissä: "kollegiaaliseen tapaan järjestetyissä hallintoelimissä on opettajien, muiden viranhaltijain ja opiskelijain edustajia sen mukaan kuin asetuksella säädetään".¹¹⁷

Lain ja asetuksen myötä Jyväskylän yliopiston opiskelijat saivat ensimmäisenä yliopistona Suomessa nimittää edustajiaan yliopiston hallintoon¹¹⁸ Hallintokollegion kahdestatoista jäsenestä kaksi tuli olla ylioppilaskunnan edustajaa ja tiedekuntaan kuuluivat kaikki varsinaiset tai virkaatekevät professorit, yksi tai kaksi muiden viranhaltijoiden tai opettajien edustajaa ja yksi tai kaksi opiskelijaa.¹¹⁹ Jyväskylän yliopistosta tuli edelläkävijä kehitettäessä korkeakouludemokratiaa.¹²⁰ Lain ja asetuksen taustalla oli tavoite lisätä rehtorinviraston toimivaltaa ja laajentaa sitä mm. perustamalla hallintojohtajan virka. Samalla kollegiaalista asiain käsittelyä haluttiin vähentää ja mm. hallintokollegion ja konsistorin toimivaltaa rajoittaa.

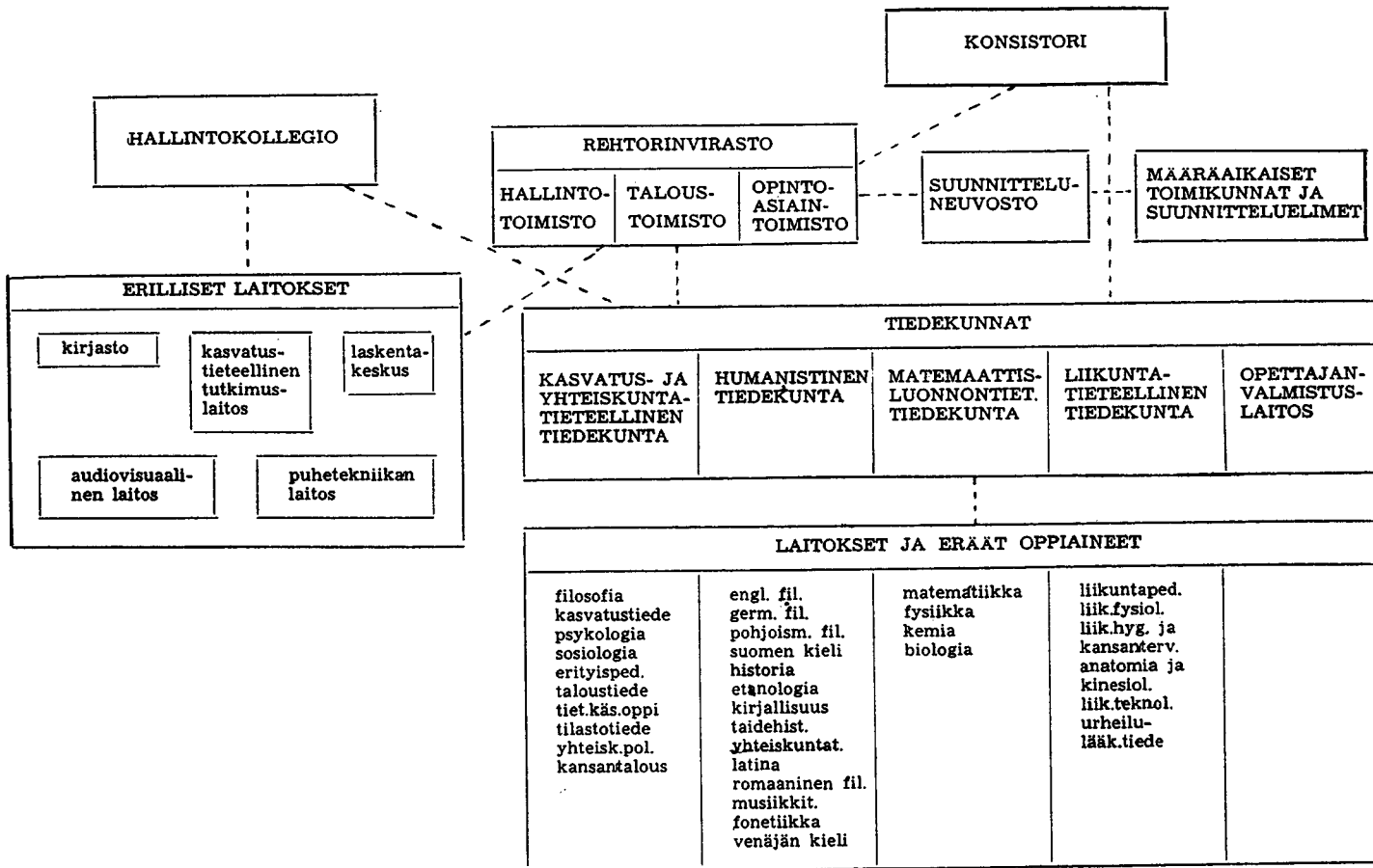
¹¹⁷Asetuskokoelma 1967, N:o 380. Asetuskokoelma 1968, N:o 146. Jkl:n yliopiston toimintakertomus 1966-67. JYA.

¹¹⁸Aittola, s.14. Remes, Mika, Ylioppilaiden äänitorvi, Jyväskylän ylioppilaslehti 1960-80, pro gradu -työ 1993, Jyväskylä, s.98.

¹¹⁹Asetuskokoelma 1968, N:o 146.

¹²⁰Eloranta, Jari, Jyväskylän matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta 1965-95, Jkl 1995, s.33,45. Asetuskokoelma 1967, N:o 380.

Myös muulle opettajistolle kuin professoreille sekä opiskelijoille haluttiin antaa mahdollisuus osallistua yliopistoa koskevien asioiden valmisteluun ja käsittelyyn.¹²¹



4.3. HALLINNONUUDISTUSKESKUSTELU VUOSINA 1968-73 JA OPISKELIJARADIKALISMI

Uudet säädökset olivat portti uudistuksille. Huomattiin, että tulevaisuuden ratkaisumallin tulee olla aikaisempaa huomattavasti radikaalimpi. Opiskelijamaailman politisoituessa halu päästä hallintoon kasvoi.¹²² Opiskelijamaailma kansainvälistyi ja radikalisoitui. Suomalainen opiskelijaliik ehdintä sai esikuvansa Yhdysvaltain, Ranskan ja Saksan

¹²¹Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Jyväskylän yliopistosta, valtiopäivät N:o 38, 1976.

¹²²Remes, s.98.

opiskelijaliikkeistä. Hallinnonuudistuksesta tuli opiskelijoiden taistelutanner ja voiman näytön paikka. Siirtyminen aktiivisempaan poliittiseen vaikuttamiseen tuli näkyviin Helsingissä vuoden 1967 ylioppilaskunnan edustajistovaaleissa, jolloin poliittiset ylioppilasjärjestöt tulivat voimakkaasti mukaan toimintaan. Opiskelijaradikalismien "hulluksi vuodeksi" muodostui vuosi 1968, jolloin opiskelijajärjestöt ottivat kantaa muun muassa Vietnamin sotaa vastaan. Protestin kohteeksi joutui myös kangistuneeksi ja epädemokraattiseksi koettu yliopistolaitos. Opiskelijaradikalismien taustalta löytyy monia tekijöitä: elinkeino- ja sosiaalisen rakenteen muutokset, suurten ikäluokkien tulo yliopistoihin ja sitä mukaa 1960-luvulle tyypillinen voimakas painostus opiskelijapaikkojen määrän nostamiseen, nuorten osallistumattomuuden tunne ja yhteiskunnallisen sijoittumisen vaikeudet, korkeakoulujen auktoriteetin mureneminen jne. Opiskelijaradikalismien nousuun liittyy olennaisesti myös koko maan kattavan vasemmistoradikalismien nousu.¹²³

Valtakunnallisesti hallinnonuudistusta lähdettiin rakentamaan siten, että heinäkuussa 1968 valtioneuvosto asetti komitean pohtimaan hallintokysymystä. Syyskuussa 1969 valmistui lakiluonnos, joka lähetettiin korkeakouluille ja ylioppilaskunnille lausuntoja varten. Luonnos sisälsi yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden ja niin sanotun mies ja ääni -periaatteen, joka oli ollut opiskelijajärjestöjen pääasiallisena tavoitteena. Sitä sovellettaessa olisivat hallintoelimien täytössä voimassaolleet kiintiöt poistuneet. Mies ja ääni -periaate oli kuitenkin äärimmäisen huono ratkaisu professoreiden näkökulmasta.¹²⁴ Jyväskylässä humanistinen tiedekunta kuten muutkin yliopiston tiedekunnat päätyivät kannattamaan kolmikantaperiaatetta, vain ylioppilaskunta oli mies ja ääni -periaatteen kannalla.¹²⁵ Kolmikantaperiaatteen mukaisesti eri hallintoelimien jäsenistä yksi kolmasosa olisi ollut professoreita, yksi kolmasosa muuta henkilökuntaa ja opettajia ja yksi kolmasosa opiskelijaedustajia. Opiskelijat yrittivät vauhdittaa lakiluonnoksen

¹²³Tarvainen, Veikko, 60-luvun kapina, Hki 1993, s.9-14, 163-167.

¹²⁴Eloranta, s.45; Remes, s.47-48.

¹²⁵Hum.tdk.ptk. 28.10.1969, liite. JYA.

läpimenoa ympäri maata järjestetyillä opiskelijalakoilla. Aihe oli kuitenkin sen verran arka ja vastustus suuri, että puitelain käsittely siirrettiin vuoden 1970 eduskuntavaalien yli.¹²⁶

Ratkaisun löytämiseksi päätettiin korkeakouluissa ryhtyä kokeilemaan sisäistä hallintoa alihallinnossa. Opetusministeriö oli jo vuonna 1969 määrännyt perustettavaksi korkeakouluihin ja yliopistoihin hallinnonuudistustoimikunnat, joiden tehtäväksi tuli nyt korkeakoulukohtainen kokeilutoiminnan valmistelu- ja suunnittelutyö.¹²⁷ Jyväskylässä tiedekunnat antoivat omat lausuntoesityksensä Jyväskylän yliopiston sisäiselle hallinnonuudistustoimikunnalle. Humanistisen tiedekunnan lausuntoesityksen laati toimikunta, johon kuuluivat kuuluivat professori Aira Kemiläinen kokoonkutsujana, apul. professori Jussi Lappalainen ja apul. professori Jorma Tiainen. Muita jäseniä olivat lehtori Peter Jarrett, assistentti Kirsti Kurki ja ylioppilas Jorma Arenmaa. Toimikunta kannatti kolmikantaperiaatetta kokeilutoiminnan perustaksi tiedekunnan alihallinnossa.¹²⁸

Jyväskylän yliopiston hallinnonuudistustoimikunta antoi mietintönsä sisäisen hallinnon kokeilutoiminnan aloittamisesta syksyllä 1970. Siinä ehdotettiin, että opetus- ja tutkimushallintoa koskevat kysymykset ratkaistaisiin tiedekunta- ja laitostasolla. Mietinnön periaatteena oli, että tehtävät siirrettäisiin mahdollisimman alas hallinto-organisaatiossa ja että päättävällä elimellä tulisi olla riittävän asiantuntemus kunkin kysymyksen ratkaisuun.¹²⁹

Humanistinen tiedekunta kritisoi mietintöä siinä, että se ei taannut lainkaan, että kunkin opetusaineen edustajilla olisi tasa-arvoinen tai edes vähimmäisedustus laitosneuvostossa ja tiedekuntaneuvostossa. Professori Aira Kemiläinen näki asian historian laitoksen osalta erittäin ongelmallisena, koska mietinnön ratkaisu olisi saattanut johtaa siihen, että Suomen historian edustaja olisi edustanut myös yleistä

¹²⁶Eloranta, s.45; Remes, s.51-52.

¹²⁷Opetusministeriöltä n:o 3214/04/70. Hum.-tdk.ptk.5.5.1970. JYA.

¹²⁸Hum.tdk.ptk.5.5.1970.JYA.

¹²⁹Hum.tdk.ptk. 15.9.1979, liite. JYA.

ja taloushistoriaa. Tiedekunta ehdottikin, että kullekin aineelle taataan edustus laitosneuvostossa kolmikantaperiaatteen mukaan esimerkiksi siten, että pienen aineen edustajina olisivat vain yksi opettaja ja yksi opiskelija. Tiedekunta pelkäsi myös, että jos hallintoelimiin valitaan jäsenet yleisin vaalein, jokainen äänioikeutettu äänestää oman ryhmänsä jäsentä ja siten hallintoon muodostuisi opiskelijavalta. Toisaalta opettajien edustus jäisi erittäin pieneksi, koska suomalaisissa yliopistoissa opettajien lukumäärä oli opiskelijain sekä hallinto- ja kirjastohenkilökunnan rinnalla erittäin pieni. Tiedekunta epäili, että hallinnonuudistuksen myötä hallintojärjestelmä muuttuu kankeaksi ja byrokraattiseksi, koska uudistus vaatii uusien virkojen perustamista.¹³⁰

Tiedekunta ehdotti, että opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen yksityiskohtaisen järjestämisen ja suunnittelun tulisi tapahtua ensisijaisesti opetusaineen omassa piirissä. Sitä varten tulisi perustaa ainekollegio, jossa olisivat sekä opettajat että opiskelijat edustettuina. Jos aine kuuluisi usemman aineen laitokseen, kuten historia, ainekollegio valmistaisi ainetta koskevat esitykset laitosneuvostolle.¹³¹

Vuosina 1971-72 lakiehdotukset juuttuivat joko hallituksen ministerivaliokuntaan tai kaatuivat eduskunnassa. Vuoden 1972 lopulla hallinnonuudistuskeskustelu heräsi jälleen eloon. Oikeisto yritti ajaa läpi hallinnon kolmikantaperiaatetta, vasemmisto yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Hallinnonuudistuslaki kaatui 9.11.1973. Vuosien 1968-1973 välinen hallinnonuudistuskamppailu oli ajautunut umpikujaan. Kaikkia korkeakouluja koskevaa hallintolakia ei oltu saatu aikaiseksi. Ratkaisuperiaatteeksi hyväksyttiin korkeakoulujen erilaisuus ja erillisten hallintomallien kehittäminen.¹³²

¹³⁰Hum. tdk. ptk. 15.9.1970. JYA.

¹³¹Hum. tdk. ptk. 13.10.1970. JYA.

¹³²Eloranta, s.47-48. Remes, s.52, 64-66.

4.4. YKSI VAI KOLME HISTORIAN LAITOSTA?

Keskustelua historiallis-kielitieteellisen osaston toimivasta laitosjaosta oli käyty osaston alkuvaiheista lähtien. Vuonna 1964 historiallis-kielitieteellinen osasto ehdotti budjettiin määrärahoja yliopistolle uusien laitosten perustamista varten. Näitä olisivat olleet kansanelämäntutkimus, ranskan kieli, kotimainen kirjallisuus, latina, fonetiikka ja yleinen historia. Asiaa perusteltiin sillä, että kaikissa oppiaineissa oli jo virkoja perustettuina.¹³³ Näin historian laitos olisi jakaantunut Suomen historian ja yleisen historian laitoksiksi.

Toisena vaihtoehtona osaston kehittämiskeskusteluissa nähtiin vanhojen laitosten voimistaminen, mikä olisi mahdollistanut tutkimusvirkojen perustamisen.¹³⁴ Varsinaisia tutkimusvirkoja ei ollut ja tämä rajoitti suuresti eri laitosten tutkimustyötä. Helsingin yliopistossa, joka oli esikuvana muille maan korkeakouluille, oli voimassa laajojen laitosten järjestelmä. Prof. Mauno Jokipii kannatti kahden historian pitämistä yhden laitoksen alaisuudessa. Hänen mielestään varsinkin pienissä yliopistoissa suuret laitokset olivat eduksi. Laitos ja professuuri eivät hänen mielestään olleet sama asia, vaan tehokkaassa laitoksessa oli monta professoria ja apulaisprofessoria sekä aivan lähialoilta että rinnakkaisaloilta.¹³⁵ Suomen historian dosentti Erkki Lehtinen näki yhden laitoksen etuna hallinnon yksinkertaisuuden. Yhden suuren laitoksen oli helpompi saada esim. kansliahenkilökuntaa kuin kahden pienen.¹³⁶ Yleisen historian edustajalle apul.prof. Aira Kemiläiselle laitosjakoa tärkeämpi asia oli yleisen historian itsenäistyminen, mitä tietysti historian laitoksen jakaminen olisi edesauttanut.

Hallinnonuudistuskeskustelu herätti laitosjakokysymyksen uudelleen. Hallinnonuudistuskokeilua varten perustetuille korkeakoulukohtaisille hal-

¹³³Hist.kielit.os.ptk. 3.3.1964.JYA.

¹³⁴Hist.kielit.os.ptk. 12.10.1965. JYA.

¹³⁵Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68. HA.

¹³⁶JKK:n historianopettajain kokous 13.3.1965. HA.

linnonuudistustoimikunnille lankesi laitosjärjestelmän muodostaminen alihallintoa luotaessa. Opetusministeriön ohjeena oli, että laitosten tulisi olla riittävän suuria, jotta laitoksesta voisi muodostua tarkoituksenmukainen hallinnollinen kokonaisuus. Valtakunnallinen korkeakoulujen sisäisen hallinnon kehittämiskomitea oli sitä mieltä, että jokaisessa laitoksessa tulisi olla vähintään kaksi professoria.¹³⁷ Jyväskylän yliopiston hallinnonuudistustoimikunnan oma mietintö mukaili valtakunnallisia kaavailuja suurien laitosten perustamisesta.¹³⁸

Humanistisessa tiedekunnassa asetettiin vuonna 1970 toimikunta, johon kuului mm. Aira Kemiläinen, pohtimaan kysymystä tiedekunnan uudesta laitosjaosta. Professuurien määrän kasvu edesauttoi oppiaineiden itsenäistymistä. Lausunnossaan toimikunta piti laitosten asemaa epämääräisenä, mikä johtui osaltaan siitä, ettei laitoksilla ollut rehtorin viraston vahvistamaa ohjesääntöä. Voimassa olevassa asetuksessa todettiin, että laitosten toimintaa johtavat niiden esimiehet tai johtajat. Asetus siis jätti laitoshallinnon laitoksen esimiehen, käytännössä professorin, toimivaltaan. Laitoshallintoa järjestettäessä tiedekunta piti välttämättömänä selvittää, miten laitoksen johtaja valitaan, mitkä ovat laitoksen johtajan ja laitosneuvoston tehtävät, valtuudet ja vastuu, laitosneuvoston toiminta, laitoksen hallinnollinen asema ja alistussuhteet, kunkin oppiaineen asema laitoksessa. Lausunnossa haluttiin tähdentää oppiaineen ja laitoksen elimellistä yhteenkuuluvuutta. Sen mukaisesti kaikki tiedekunnan laitokset oli säilytettävä ja niiden lisäksi perustettava kullekin oppiaineelle, kuten fonetikalle ja yleiselle historialle, oma laitoksensa. Toimikunta huomautti, että vaikka laitoksen ja oppituolin välinen suhde oli erittäin häilyvä, humanistinen tiedekunta oli toiminnassaan pitkälti omaksunut kannan, että kullakin oppituolilla tulisi olla oma laitoksensa ja kullakin aineella omat määrärahasensa.¹³⁹

¹³⁷Opetusministeriön kirje n:o 3214/04/70. Hum.-tdk.ptk. 5.5.1970, JYA.

¹³⁸Hum.tdk.ptk.13.10.1970, liite. JYA.

¹³⁹Hum.tdk.ptk., 5.5.1970, 13.10.1970. JYA.

Humanistisen tiedekunnan kanta laitosten kokoon oli päinvastainen kuin hallinnonuudistustoimikunnan. Se ei pitänyt järkevänä opetusministeriön taholta tullutta ideaa perustaa suuria laitoksia. Helsingin yliopiston historiallis-kielitteellisessä osastossa, jossa oli yli 30 ainetta, järjestelmä olisi ollut puolustettavissa, mutta ei Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa, jossa oli vain yksitoista laudatur-ainetta. Tiedekunnan kanslialle yhteydenpito suoraan kaikkiin oppiaineisiin ei ollut ollut ongelmallista. Järkevämmäksi se näki mahdollisuuden perustaa laitosryhmiä yhteisiä lukuhuoneita, mikrofilmihuoneita jne. varten.¹⁴⁰

Hallinnonuudistustoimikunnan mietinnössä ehdotettiin perustettavaksi mm. germaanisten kielten laitosta, johon olisivat kuuluneet ruotsi, englanti ja saksa sekä Etelä- ja Itä-Euroopan kielten laitos, johon kuuluisivat ranska, latina ja venäjä. Humanistinen tiedekunta tyrmäsi ehdotukset järjettöminä. Tuloksena olisivat olleet liian suuret laitokset, joidenka vieraskieliset lehtorit eivät olisi välttämättä ymmärtäneet toistensa kieltä..¹⁴¹ Tiedekunnan mielestä liian suuria laitoksia muodostettaessa saattoi syntyä vaara, että aineen ja tiedekunnan välille luotaisiin uusi hallintoporras ja että aineen omien edustajien ja laitosneuvoston välille syntyisi ristiriitoja toimintavaltuuksista.¹⁴²

Mietintö esitti myös humanistisen tiedekunnan jakamista kahtia kielitieteiden ja humanististen tieteiden tiedekuntaan. Tätä tiedekunta piti välttämättömänä uuden hallintoyhteisön kannalta, joskin se erotti monia toisilleen läheisiä oppiaineita eri tiedekuntiin. Tiedekunnan ehdotuksena olikin tiedekunnan korvaaminen kahdella kiinteällä opintosuunnalla (1. kielilinja 2. reaalinja), jotka hallintoasioissa säilyttäisivät itsenäisyytensä. Kielilinjalle kuuluisivat suomen kielen, ruotsin kielen, saksan kielen, englannin kielen ja romanien kielten laitokset ja reaalinjalle

¹⁴⁰Hum. tdk. ptk. 5.5.1970. JYA.

¹⁴¹Ibid.

¹⁴²Hum. tdk. ptk. 15.9.1970, liite. JYA.

kuuluisivat Suomen historian, yleisen historian, kirjallisuuden, etnologian, musiikin ja taidehistorian laitokset.¹⁴³ Tässä mallissa historian laitos olisi jakautunut.

Professori Aira Kemiläinen oli aktiivinen yliopistolaitoksen kehittäjä, joka osallistui innokkaasti laitosjakokeskusteluun. Hän kannatti oppiaineiden itsenäistämistä omiksi laitoksikseen, erityisenä huolena yleisen historian asema Suomen historian rinnalla. Esimerkiksi vuoden 1969 korkeakoulujen sisäisen hallinnon perusteita koskevaan lakiluonnokseen hän oli esittänyt omana kantanaan lisäyksen, että "osastoneuvostossa tulee olla vähintään yksi edustaja kustakin osastoon kuuluvan laitoksen tutkintoaineesta".¹⁴⁴ Näin hän oli halunnut turvata Suomen historian edustajien lisäksi yleisen historian ja taloushistorian edustajien kuulemisen.

4.5. HISTORIAN LAITOS KEHITTÄÄ OMAA LAITOSHALLINTOAAAN

Opiskelijaradikalismi herätti myös historian laitoksella keskustelua 1960-luvun puolivälissä alkaneen opintoyhteistyön kehittämistä edelleen. Opintoyhteistyön puitteissa oli muotoutunut ns. laituskollegiojärjestelmä, joka ei kuitenkaan ollut silloisten säännösten mukaan laillinen. Keskusteltiin mm. opintoyhteistyön muuttamista opintosuuntayhteistyöksi, mutta tällaista ratkaisua pidettiin huonona, koska asioihin oli vaikeampi vaikuttaa yhden oppiaineen kuin kolmen oppiaineen puitteissa. Professori Aira Kemiläinen esitti vähemmän formaalisen yhteistyön lisäämistä sekä opettajien ja opiskelijoiden henkilökohtaisten kontaktien lisäämistä.¹⁴⁵

Yleisesti ottaen laitosneuvostotoiminta oli 1970-luvulla vapaamuotoista ja laitoskohtaista. Mitään yhtenäistä lakia tai säädöstä laitosten toiminnasta ei ollut.

¹⁴³Hum.tdk.ptk. 13.10.1970, liite. JYA.

¹⁴⁴Hum.tdk.ptk. 23.9.1969, liite. JYA.

¹⁴⁵Opintoyhteistyökokous 6.3.1969. Laitoksen ptk. 1959-83, HA.

Vuonna 1971 Rehtorinvirasto antoi laitoksille tehtäväksi valmistella laitosten johtosääntöjä. Historian laitoksen johtosääntö valmistui jo keväällä 1971. Sen olivat allekirjoittaneet kaikkien kolmen historian edustajat: Mauno Jokipii, Aira Kemiläinen ja Jorma Ahvenainen. Historian laitos oli ensimmäisten joukossa, koska vielä syksyllä 1971 Rehtorinvirasto joutui kiirehtimään muiden laitosten ohjesääntöjen valmistelua.

Historian laitoksen johtosäännön mukaan historian laitos jakaantui oppiaineidensa mukaan Suomen historian, yleisen historian ja taloushistorian osastoihin. Hallintoa määriteltiin hoitamaan aina kaksivuotiskaudeksi laitoksen esimies, jonka määräisi Rehtorinvirasto professorien keskuudesta siten, että Suomen historian ja yleisen historian osastojen esimiehet vuorottelevat laitoksen esimiehinä. Osastojen esimiesten tehtävänä oli vastata ao. oppiaineen opetus- ja tutkimustyöstä. Opiskelijoiden ja laitoksen henkilökunnan keskustelufoorumina toimi opintoyhteistyöelin, jonka tehtävä oli lähinnä neuvotteleva. Se ei kokoontunut säännöllisesti, mutta vähintään kerran lukukaudessa.¹⁴⁶

Johtosääntö kirjasi yleisen historian tasavertaisen aseman Suomen historian rinnalla. Asetelma, joka oli perustunut Aarni Penttilän komitean mietintöön vuodelta 1957 ja jonka puolesta Aira Kemiläinen oli ottanut kantaa useiden vuosien ajan. Johtosääntö omalta osaltaan lakkautti keskustelun historian laitoksen jakamisesta erillisiksi laitoksiksi.

Jo vuonna 1972 kasvatusta ja yhteiskuntatieteellisen tiedekunta esitti rehtorinvirastolle, että laitosneuvosto sisällytettäisiin väliaikaisiin laitosohjesääntöihin ja että laitosneuvostot omaisivat päätösvaltaa.¹⁴⁷

Historian laitoksellakin alettiin opintoyhteistyöelimen sijaan kehittää laitosneuvostoa, jonka ohjesääntö saatiin hyväksytyksi maaliskuussa 1974. Keskustelua opiskelijoiden ja laitoksen henkilökunnan välillä syntyi mm. laitosneuvoston valiokuntien perustamisesta sekä laudaturopiskelijain kiintiöstä

¹⁴⁶Hum. tdk.ptk. 11.5.1971. JYA.

¹⁴⁷Hum. tdk.ptk. 25.4.1972. JYA.

opiskelijaedustajissa, eri laitosneuvostojäsenyyksien rajoittamisesta sekä vaalien ehdokasasettelusta.¹⁴⁸

Vuoden 1974 laitosohjesäännössä määriteltiin, että laitosneuvostoon kuuluu laitoksen koko muu henkilökunta sekä yksi laitoksen dosenttien edustaja sekä yhtä monta opiskelijajäsentä. Opiskelijajäsenet tuli valita välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. Laitosneuvoston puheenjohtajana tuli toimia laitoksen esimiehen ja varapuheenjohtajana toisen professorin. Kokouksia tuli olla vähintään kaksi lukukaudessa. Laitosneuvoston tehtäviksi määriteltiin keskustella seuraavista asioista: 1. Tutkintovaatimukset ja opetusohjelmat 2. Laitoksen opiskelijamäärät sekä opiskelijoiden valintaperusteet 3. Laitoksen talousarvio ja taloussuunnitelma 4. Laitoksen opetus- sekä opiskelijoiden tutkimustoimintaan liittyvät asiat 5. Käsitellä kaikki muutkin asiat, jotka neuvosto yksimielisesti jonkun jäsenen ehdotuksesta itselleen ottaa.¹⁴⁹

Tilanteen epämääräisyyttä ja lopullisen muodon hakemisesta kuvaa se, että jo syksyllä 1974 keskusteltiin jälleen laitosneuvoston toiminnan kehittämistä, kuten laitosneuvoston koosta ja päätösvallan myöntämisestä sille lähinnä opiskelijoiden aloitteesta.¹⁵⁰ Vuonna 1975 herätettiin keskustelua laitosohjesääntöjen muodostamisesta kolmikantaperiaatteelle. Asia oli otettu esille hallintokollegiossa. Opiskelijat eivät hyväksyneet kolmikantaperiaatetta.¹⁵¹

¹⁴⁸Laitosneuvoston ptk. 9.4.1973, 19.11.1973. Laitoksen ptk. 1959-83. HA.

¹⁴⁹Laitosneuvoston ptk. 25.3.1974. Laitoksen ptk. 1959-83. HA.

¹⁵⁰Laitosneuvoston ptk. 28.10.1974. Laitoksen ptk. 1959-83. HA.

¹⁵¹Laitosneuvoston ptk. 21.4.1975. Laitoksen ptk. 1959-83. HA.

HISTORIAN LAITOSNEUVOSTOVAALIT 1975

valituksi tulleet

PORVARIRINTAMAN VAALILIITTO: 34

	Vert.lukum./Äänim.	varalla	
Holkeri, Matti	34.00 (12)	Kuusinen, Kari	(4)
Turunen, Hannu	17.00 (8)	Laukkanen, Eija	(3)

SOSIALIDEMOKRAATTIEN VAALILIITTO: 27

Salomaa, Tapani	27.00 (7)	Piironen, Kaija	(6)
Tilli, Liisa	13.50 (6)	Rantula, Osmo	(3)

KANSANDEMOKRAATTIEN VAALILIITTO JOKA/SKDL: 39

Lindroos, Heikki	39.00 (16)	Rajala, Mika	(3)
Väänänen, Juha	19.50 (8)	Mäkeläinen, Aino	(2)
Seppälä, Esko	13.00 (3)	Koivu, Vesa	(2)

KESKIRYHMIEN VAALILIITTO: 39

Kattilakoski, Simo	39.00 (10)	Rassi, Anna-Liisa	(4)
Kangas, Lasse	19.50 (9)	Myllykangas, Matti	(3)
Hyvärinen, Jorma	13.00 (6)	Havia, Jari	(6)

LIBERAALIEN VAALIRENGAS**KOMMUNISTIEN JA KANSANDEMOKRAATTIEN VAALILIITTO****JOS/SOL: 28**

Onkalo, Markku	28.00 (8)	Lahikainen, Markku	(3)
Lampen, Seija	14.00 (8)	Hyppönen, Matti	(6)

(Historian laitoksen pöytäkirjat 1959-83, HA)

**4.6. LOPULTA RATKAISUUN - LAKI JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSTA
1980**

Vuonna 1973 päättynyt aktiivinen hallinnonuudistuskeskustelu jäi kytemään. Korkeakoulujen hallinnon uudistusprosessi kävi hitaasti mutta varmasti koko 1970-luvun. Koko korkeakoululaitosta kattavasta hallintomallista oli luovuttu ja sen sijaan pyrittiin erillisiin ratkaisuihin.

Jyväskylän yliopistossa hallinnonuudistusprosessiin ryhdyttiin uudelleen siksi, että yliopisto halusi uudistaa yliopistosta annettua asetusta (1968). Opetusministeriö halusi kuitenkin toteuttaa samassa yhteydessä aiottua laajemman kokonaisuudistuk-

sen, joka koski myös yliopistosta säädettyä lakia (1967). Jyväskylän yliopistosta tuli jälleen uudistusten kokeilukenttä. Tästä yliopiston ja opetusministeriön välisestä yhteydenpidosta alkoikin vuonna 1976 vuosia kestänyt monivaiheinen hallinnonuudistusprosessi.¹⁵² Yliopistoväki oli alussa aktiivisesti mukana, mutta turhautui vähitellen vuodesta toiseen venyvään aikaansaamattomuuteen.¹⁵³

Laki Jyväskylän yliopistosta annettiin 19.12.1980 ja sitä täydentävä asetus 26.6.1981. Yliopiston ylin valta keskitettiin hallitukselle, jonka valintaperiaatteeksi määriteltiin niin sanottu nelikanta. Professoreille ja apulaisprofessoreille kuului puolet hallituksen paikoista, muulle henkilökunnalle ja opiskelijoille molemmille neljännes.¹⁵⁴

Säädösten taustalla oli ajatus turvata eri henkilöryhmille mahdollisuus osallistua yliopiston hallintoon. Turvatakseen yliopiston itsehallinnon hallintoelimet voitiin valita yliopiston piirissä suoritettavilla vaaleilla.¹⁵⁵

Pitkällisistä uudistuskeskusteluista huolimatta asetus oli traditionaalinen. Professorit saavuttivat kolmikantaakin vahvemman edustuksen ja tiedekunnat säilytettiin. Entiseen käytäntöön verrattuna apulaisprofessorit saavuttivat huomattavasti vahvemman aseman. Alemman opettajakunnan ja opiskelijoiden edustus sai virallisen vahvistuksen.¹⁵⁶

Asetus määritteli tiedekunnan päätösvallan käyttäjiksi tiedekuntaneuvoston ja dekaanin. Tiedekuntaneuvoston tehtävät koostuivat muun muassa opetukseen ja virkojen ehdollepanoon liittyvistä tehtävistä ja asioista, "jotka koskevat tutkimustoiminnan, tutkintojen, opetuksen ja muiden tiedekunnan tehtäväalueiden edellyttämää yhteistoimintaa eri tiedekuntien ja laitosten kesken". Dekaanin tehtäviin kuului muun muassa tiedekunnan määrärahojen käytön valvominen ja

¹⁵²Aittola, s.13.

¹⁵³Eloranta, s.55.

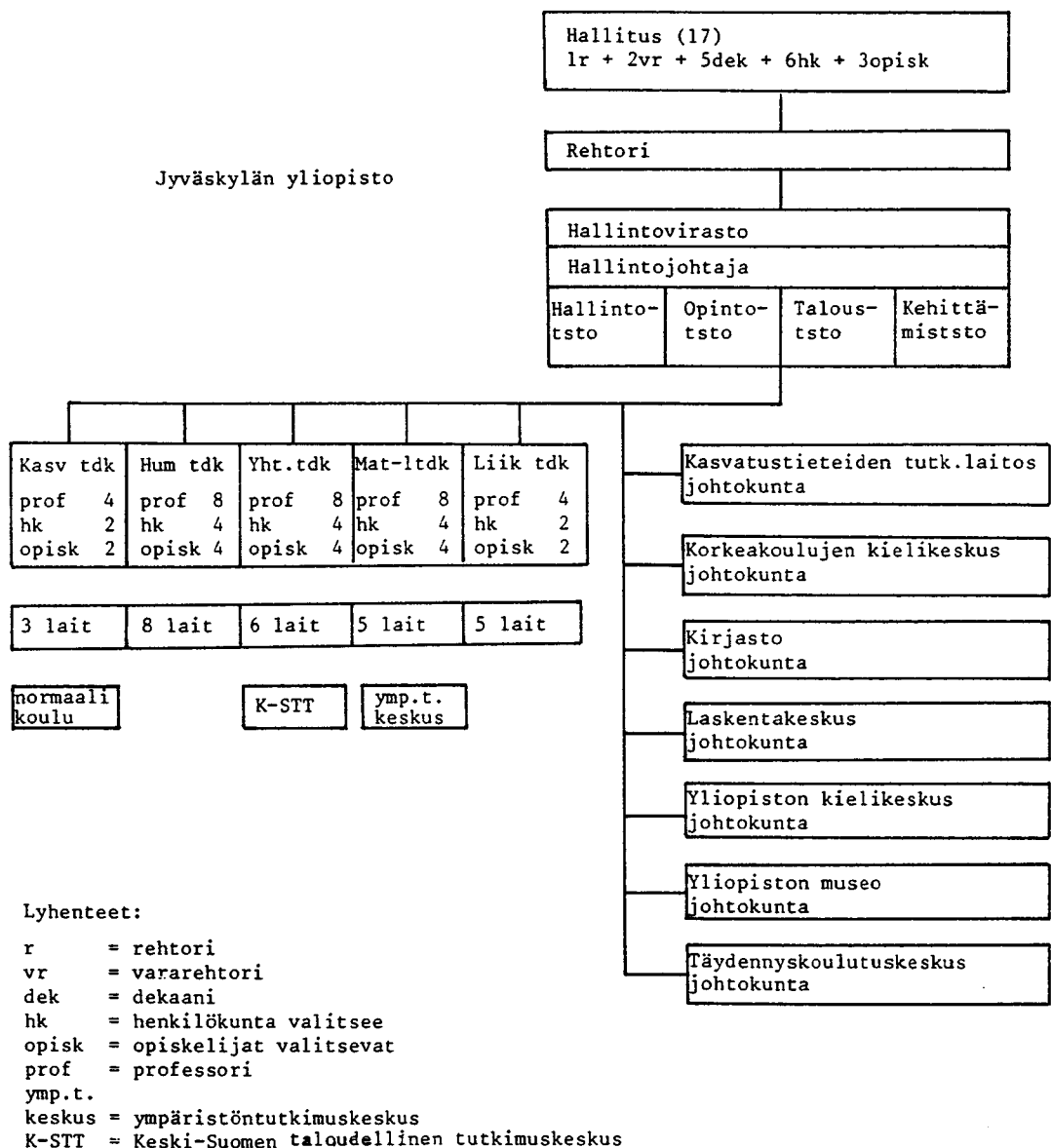
¹⁵⁴Ibid. s.79.

¹⁵⁵Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Jyväskylän yliopistosta, valtiopäivät 1980, N:o 52.

¹⁵⁶Eloranta, s.79.

huolehtiminen hankinnoista hallintoviraston ja tiedekuntaneuvoston päätösten mukaisesti.¹⁵⁷

Laitos- ja tiedekuntaneuvostoille kuulunutta vallankäyttöä keskitettiin yhä korkeammalle yliopiston hallintoon. Edellämäinnittujen valta muodostui lähinnä vain muodolliseksi esitysoikeudeksi vailla todellisia vaikutusmahdollisuuksia. Tähän vaikutti paitsi hallinnonuudistuksen venyminen vuositolkulla myös korkeakouluhallinnon voimakas keskittyminen ministeriöihin.¹⁵⁸



¹⁵⁷Asetuskokoelma 1981, asetus N:o 515.

¹⁵⁸Eloranta, s.80.

Hallinnonuudistusta Jyväskylän yliopiston osalta tutkinut Tapio Aittola näki tavoitteet ja saavutetut muutokset näin:

“Jyväskylän yliopiston tavoitteena oli ollut siirtää toimivalta keskus hallinnosta tiedekunnille, hallintovastuun laajentaminen äänioikeutta laajentamalla, velvoittaa laitosten esimiehet neuvottelemaan keskeisissä asioissa laitosneuvostojen kanssa, monikerroksisten hallintotasojen välttäminen ja samojen asioiden monitasoisen käsittelyn vähentäminen yliopiston hallintoelimissä, apulaisprofessorien aseman vahvistaminen lisäämällä heidän hallinto kelpoisuuttaan ja suurten hallintoyksiköiden välttäminen yliopiston hallintoelimissä. Suurimmat muutokset olivat, että tiedekunnista tuli tiedekuntaneuvostoja ja ainelaitosten hallinnosta huolehtivat laitos neuvostot sekä laitoksen johtaja. Entinen laitoksen esimies eli professori sai nyt rinnalleen laitosneuvoston ja samalla tehtiin työnjakoa professorin, oppiaineen pääedustajan ja laitoksen johtajan kesken, jotka kaikki saattoivat olla eri henkilöitä. Aikaisemmin epävirallisina toimineet laitosneuvostot tai koulutusohjelmatoimikunnat virallistettiin laitosneuvostoiksi. Professorit valitsivat puolet tai kolmasosan ja muu henkilökunta ja opiskelijat kumpikin neljänneksen.¹⁵⁹

Yleistä tyytyväisyyttä pitkään kestäneen prosessin päätös ei Jyväskylän yliopistoväessä herättänyt. Lukukauden 1981 alkaessa, jolloin yliopistohallinnossa oli tarkoitus noudattaa uusia säädöksiä, yliopiston rehtori prof.Kalevi Heinilä tervehti väkeään yliopiston tiedotuslehdessä "maltti on valttia" -teemallaan:

"On luonnollista, että uusi hallintomalli ei vastaa minkään henkilö ryhmän käsitystä hyvästä hallintomallista. Yhtä luonnollista on, että korkeakoulujen keskushallinto ja poliittiset päättäjät ovat halunneet myös painaa puumerkkinsä tehtyyn ratkaisuun. Siten se on monitasoisen sovittelun tulos. Tyytymättöminäkin meidän on syytä

¹⁵⁹Aittola, s.14-15, 20-23.

muistaa, että tehty ratkaisu avaa uusia kanavia yliopiston päätöksenteossa ja lisää valintamahdollisuuksia luottamustehtäviin. Mikään malli ei sinällään ratkaise yliopiston päätöksenteon onnistuneisuutta. Lopulta riippuu meistä ihmisistä, miten me luottamustehtäviin valittuina toimimme ja kuuntelemmeko toistenkin ääntä eikä vain omaamme."¹⁶⁰

Laitoshallinnosta asetus määräsi, että laitoksen hallintoa hoitavat laitosneuvosto ja laitoksen johtaja ja että valinnasta ja tehtävistä määrätään johtosäännössä. Hallintokollegion "väliaikaisena hallituksena" tehtäväksi jäi nopeasti järjestää laitosten hallinto eduskunnan tahdon mukaisesti elokuun 1981 aikana ennen lukukauden alkamista. Se sai tehtävänsä suoritetuksi ja antoi elokuun 26. päivänä 1981 väliaikaisen laitosjohtosäännön kunnes varsinainen saataisiin tehdyksi.

Lain ja asetuksen edellyttäminä Jyväskylän yliopistossa toimitettiin tiedekuntaneuvostojen ja laitosneuvostojen vaalit 24.-25.11.1981. Molempien hallintoelinten toimikausi oli kaksi vuotta. Ensimmäiset neuvostot aloittivat toimintansa 1.1.1982. Humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston jäseniksi valittiin historian laitokselta Mauno Jokipii professorikiintiössä ja Toivo Nygård opettaja- ja tutkijakiintiössä.¹⁶¹ Laitosneuvostoon kuuluivat automaattisesti kaikki laitoksen professorin ja apul. professorin viran haltijat ja hoitajat. Historian laitoksen ensimmäisen laitosneuvoston jäsenet olivat prof. Aira Kemiläinen, prof. Mauno Jokipii, apul. prof. Jorma Tiainen, apul. prof. Erkki Lehtinen, apul. prof. Jorma Ahvenainen, vs. lehtori Sisko Haikala, dos. Erkki Markkanen, kansliahenkilökunnan edustajana maisteri Eira Vento ja opiskelijajäsenenä Veikko Ahola, Jussi Kylmälä ja Pirkko Siitari. Ensimmäinen uusien säädösten mukainen

¹⁶⁰Jkl:n yliopiston tiedotuslehti 16.9.1981, n:o 9.

¹⁶¹Laitosneuvoston ptk. 1982-1983. HA.

laitosneuvoston kokous pidettiin 22.1.1982.¹⁶² Ensimmäisenä vuotenaan laitosneuvosto kokoontui viisi kertaa.¹⁶³

Varsinainen laitosjohtosääntö valmistui syyskuussa 1983. Väliaikaisen laitosjohtosäännön aika oli ollut eräänlaista uuden laitoshallinnon sisäänajovaihetta ja varsinaiseen laitosjohtosääntöön oli tullut muutamia muutoksia.

Vuonna 1981 oppiaine määriteltiin kokonaisuudeksi, jossa voidaan suorittaa vähintään kymmenen opintoviikon kokonaisuus. Vuonna 1983 oppiaine määriteltiin aineeksi, jota varten oli apulaisprofessorin tai professorin virka tai mahdollisuus saavuttaa jatko-opintokelpoisuus. Syynä oli yliopistoasetuksen maininta oppiaineen pääedustajan kuulemisesta. Tiedekuntaneuvostoihin eivät välttämättä enää kuuluneet kaikki professorit ja näin haluttiin varmistaa professorin kuuleminen.

Vuonna 1981 vastuu laitoksen toiminnasta kuului professorille ja apulaisprofessorille, jotka huolehtivat oppiaineen koulutuksen ja tutkimustyön edistämisestä. Varsinaisessa laitosjohtosäännössä sanottiin, että "jokainen laitoksen henkilökuntaan kuuluva on velvollinen toiminnallaan edistämään yliopiston tarkoituksen toteutumista. Laitoksen opettajat ja tutkijat ovat kukin virkansa tai toimensa mukaisesti vastuussa laitokseen kuuluviin aineisiin liittyvän opetuksen kehittämisestä ja tutkimustyös edistämisestä sekä tarpeellisesta yhteistoiminnasta". Vastuu yliopiston toiminnan päämäärän saavuttamisesta oli siis ulotettu koskemaan koko laitoksen henkilökuntaa. Väliaikaisessa laitosjohtosäännössä mainittiin vielä, että "laitoksen johtaja johtaa ja valvoo laitoksen toimintaa". Varsinaisessa laitosjohtosäännössä samaisesta asiasta todettiin, että "laitoksen hallintoa hoitavat laitosneuvosto ja laitoksen johtaja".

¹⁶²Laitosneuvoston ptk. 22.1.1982. Laitosneuvoston ptk. 1982-83. JYA.

¹⁶³Laitosneuvoston ptk. 1982-83. HA.

HISTORIAN LAITOKSEN ESIMIEHET

1.8.1971 - 31.7.1973	Aira Kemiläinen
1.8.1973 - 31.7.1975	Mauno Jokipii
1.8.1975 - 31.7.1977	Aira Kemiläinen
1.8.1977 - 31.7.1979	Mauno Jokipii
1.8.1979 - 31.12.1983	Jorma Ahvenainen
1.1.1984 - 31.7.1986	Jorma Tiainen
1.8.1986 - 31.12.1987	Erkki Lehtinen
1.1.1988 - 31.12.1989	Erkki Kouri
1.1.1990 - 31.7.1990	Jorma Ahvenainen
1.8.1990 - 31.5.1993	Erkki Lehtinen
1.6.1993 - 31.7.1993	Heikki Rantatupa
1.8.1993 - 31.8.1993	Jorma Ahvenainen
1.9.1993 - 31.7.1994	Heikki Rantatupa
1.8.1994 - 31.7.1996	Toivo Nygård

1960-luvulla laitoksen esimiehenä toimi tavallisesti professori. Historian laitoksella esimiehenä oli prof. Mauno Jokipii.

* * *

Historian laitoksen hallinto on laajentunut yhden miehen, prof. Mauno Jokipiin, johdosta koko opettajakunnan ja opiskelijoiden väliseksi yhteistyöksi. Ensimmäisten vuosien toimintavapaus toi prof. Mauno Jokipiille myös suuren vastuun : hänen oli luotava nuorelle laitokselle toimintaedellytykset. Uusien professuurien ja apul.professuurien myötä valta sekä vastuu luonnollisesti jakautui. Kehitys noudatti normaalia laitoshallintokehitystä 1960- ja 1970-luvuilla.

1970-luvun hallinnonuudistuskehitys siirsi laitos- ja tiedekuntatasolla ollutta vallankäyttöä yhä korkeammalle yliopiston hallintoon sekä opetusministeriöön. Laitokset joutuivat vastaamaan moninaisiin kyselyihin ja laatimaan toiminnastaan

erilaisia tilastoja ja kartoituksia. Alkuajan yksinkertainen mies miehelle -hallinto muuttui virastojen ja toimistojen hallinnoksi. Jussi T. Lappalainen kirjoitti 1970-luvun alkupuolella:

“Yleisesti laitoksen elämä kulkee samoja riettaallisia latuja kuin ennenkin je me Erkki Lehtisen kanssa vaan aina ihmettelemme, että oli se toista silloin, kun me olimme assistentteina. Ja hallinto karhuu kaiken maailman tietoja yhteenä.”¹⁶³

Prof. Mauno Jokipii kirjoitti Prof. Tryggve Sköldille Uumajan yliopistoon vuonna 1975:

“Täällä moni muistaa Sinua ja Rouvaasi hyvällä; se oli mukavaa ‘pioneeriaikaa’ ... Nykyään kaikki pyrkii niin byrokratisoitumaan”.¹⁶⁴

Laitoksella syntyi jo varhain yhteistyötä opiskelijoiden ja opettajien välillä. Historian opiskelijat olivat aktiivisia osallistujia alusta alkaen. He perustivat oman ainejärjestön, Tosineen jo ensimmäisen lukuvuoden keväällä. Tosine pyrki yhteistyöhön opettajien kanssa. Aluksi yhteistyö oli opintoyhteistyötä, jonka kautta opiskelijat saattoivat esittää mielipiteensä opintojärjestelyistä. Melko nopeasti yhteistyö muuttui laitosneuvostotyypiseksi toiminnaksi. Mitään säädöksiä laitosneuvoston toiminnasta ei ollut, vaan se riippui jokaisen laitoksen omasta aktiivisuudesta. Kun laki Jyväskylän yliopistosta annettiin vuonna 1980, sen tuomat muutokset eivät olleet historian laitokselle uusia. Laitosdemokratiaa oli kehitelty siellä jo 1960-luvun puolivälistä lähtien.

¹⁶³Yliopiston ulkop.läh. 1970-75. HA.

¹⁶⁴ Prof.Jokipii prof.Tryggvelle 13.12.1975, Yliopiston ulkop.läh. HA.

5. TUTKINNONUUDISTUS

5.1. VALTAKUNNALLISEN TUTKINNONUUDISTUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Aina 1960-luvun puolivälistä 1980-luvun alkuun yliopistomaailma eli todellista murroskauttaan. Ei pelkästään hallinto vaan myös opetus ja tutkinnot haluttiin saada muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksia vastaaviksi. Vanhaa arvosanajärjestelmää ei pidetty enää mielekkäänä. Muutoksen kohteita löytyi useita: Tutkintojen laajuus ja tavoitteet asetettiin kyseenalaisiksi, oppiaineiden välisiä rajoja haluttiin madaltaa, opiskelijoiden valinnan vapautta lisätä, opetustapoja uudenaikaistaa sekä korkeakoulujen välistä yhteistyötä lisätä. Kaikenkaikkiaan yliopisto haluttiin lähemmäksi yhteiskuntaa.

Keinoista oltiin kuitenkin eri mieltä.¹⁶⁵ Martti Häikiö kirjoitti 1977, jolloin puolesta ja vastaan keskusteluja käytiin kaikkein kiivaimmin, että "tutkinnonuudistuksen on väitetty olevan maamme koko korkeakoululaitoksen olemassaolon perusteisiin käyvä uudistushanke".¹⁶⁶

Virallisena lähtökohtana tutkintojärjestelmän uudistamiselle oli valtioneuvoston pöytäkirjaan 24.8.1966 merkitty lausuma, jonka mukaan valtioneuvosto piti tärkeänä mm., että "tutkintoja varten tarpeellinen opintoaika lyhenee ja keskeyttäneiden määrä vähenee... samalla harkitaan itse tutkintojen rakenteen muuttamista ottamalla huomioon muualla sangen yleisesti sovellettu suoritus-pistejärjestelmä".¹⁶⁷

¹⁶⁵Häyrynen, Jyrkinen, Kosonen, Tutkinnonuudistus, 1971, s.7. Häyrynen, korkeakoulujen tutkinnonuudistuksen tavoitteista, 1971, s.21-27. Häyrynen, Jyrkinen, Tutkinnonuudistuksen suunnittelu ja lähtökohdat, 1971, s.19. Jyrkinen, Tutkintomallien hahmottelua, 1971, s.32. Konttinen, Opetusteknologinen malli opetuksen suunnittelussa, 1971, s.4.

¹⁶⁶Häikiö, Martti, Tutkinnonuudistuksen taustaa, 1977, s.12.

¹⁶⁷Komiteanmietintö 1968, B 73, s.1.

Ensimmäinen korkeakouluneuvoston mietintö ilmestyi 1968 . Mietinnössä olen-
naista ja yleisen keskustelun herättävää oli suorituspistejärjestelmä, jolla pyrittiin
ilmaisemaan arvioitua keskimääräistä opiskelijan työmäärää. Yksi piste tarkoitti
noin yhden viikon kestävää päätoimista opiskelua. Opinnot esitettiin muutettaviksi
kurssimuotoisiksi opinto-ohjelmiksi. Mietinnössä painotettiin opintojen amma-
tillisia tavoitteita eli tiedon soveltamista käytäntöön. Tutkinnoiksi esitettiin
kolmivuotista humanististen tieteiden kandidaatin tutkintoa sekä neljästä viiteen
vuoteen kestävää filosofian kandidaatin tutkintoa.¹⁶⁸

Ratkaiseva käänne ja keskustelun herättäjä oli FYTT:n komitean (Filosofisten ja
yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunta) mietintö vuonna 1972, ns. toinen
mietintö. Siinä aikaisemman mietinnön ajatuksia oli laajennettu ja tarkennettu.
Mietinnössä esitelty uusi tutkintomalli pohjautui monitieteisyyden periaatteelle.
Siinä yhentyivät toisaalta "tieteellinen, yleisammattillinen ja yhteiskunnallinen
opiskelu, toisaalta teoreettinen ja käytännönkeskeinen näkökulma".¹⁶⁹ Tutkinnonuu-
distuksen yleisinä suuntaviivoina olivat tehokkuus, joustavuus, luovuus, mielekkyys
ja kriittisyys.¹⁷⁰ Yhteiskunta- ja koulutuspoliittisina tavoitteina esitettiin
koulutusmahdollisuuksien tasavertaistaminen, kansanvaltaisten
vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, avoimen yliopiston perustan luominena,
kriittinen ja tieteellinen riippumattomuus niin ammatti- kuin tutkijakoulu-
tuksessakin, joustavuus ja monitieteisyys, ongelmakeskeinen tiedon käyttö,
yhteiskunnan ja yliopiston välimatkan supistaminen sekä tehokkuutta mm.
valmistumisaikojen suhteen. Opintojen haluttiin johtavan johonkin ammattilliseen
tehtäväalueeseen eli niissä piti yhdistyä yleissivistävä ja ammatillinen
koulutustehtävä sekä teoria ja käytäntö.¹⁷¹ Uusi korkeakoulututkinto jakaantuisi
perus- ja jatkotutkintoon. Nelivuotinen perustutkinto muodostuisi laajoista
yleisopinnoista, jotka olivat uutta aiempaan verrattuna, tieteenalaopinnoista ja

¹⁶⁸Komiteanmietintö 1968, B 73, s.6, 13.

¹⁶⁹Komiteanmietintö 1972, A 17, s.31-32.

¹⁷⁰FYTT:n muistio n:o 19, 10.10.1970. Hum.tdk.ptk.
19.1.1971. JYA.

¹⁷¹Komiteanmietintö 1972, A 17, s.75-86.

syventävistä opinnoista. Tutkinnon yhteismittana olisi suorituspisteen sijasta opintoviikko.¹⁷² Päävastuu opetuksen ja tutkinnon jatkuvasta kehittämisestä, suunnittelusta ja tuottamisesta olisi aineryhmälaitoksilla.¹⁷³

Tutkintojen perustuminen koulutusohjelmille ja tutkinnonuudistuksen aikataulu lyötiin lukkoon 19.12.1974, kun Valtioneuvosto antoi periaatepäätöksensä tutkinnonuudistuksesta. Tavoitteena oli saada uusi tutkintojärjestelmä käyttöön kaikilla opintoaloilla syyslukukauden 1977 alkuun mennessä.¹⁷⁴

Jyväskylän yliopisto oli alusta alkaen mukana suunnittelemassa uudistettuja tutkintoja. Ensimmäinen varsinainen toimenpide oli, kun filosofinen tiedekunta asetti 15.3.1967 toimikunnan valmistelemaan yliopistolle uutta tutkintosääntöä. Toimikunnan puheenjohtajana toimi prof. Kalevi Heinilä ja jäseninä professorit Erik Erämetsä, Paavo Lumme, Asko Vilkuna sekä vt. prof. Annika Takala. Keskeisenä kysymyksenä oli opiskeluajan lyhentäminen. Alemman kandidaatin tutkinnon osalta kolmea vuotta pidettiin ihanteellisena. Ratkaisuksi esitettiin opiskelun kehittämistä kurssimuotoiseksi ja keskitettyjen kurssien järjestämistä. Opiskelijoiden oikeutta uusintakuulusteluihin haluttiin helpottaa ja opiskelun "pullonkaulat" poistaa (suosituimmat kurssit, joille jonotettiin). Kesälukukausi tuli käyttää mahdollisimman tehokkaasti.¹⁷⁵

¹⁷²Komiteanmietintö 1972, A 17, s.141-157.

¹⁷³Ibid. s. 35.

¹⁷⁴Numminen, Jaakko, yliopistokysymys, s.194-195. Valtioneuvostonperiaatepäätös 19.12.1974.Laitoksen saapuneet ja lähetetyt kirjeet 1971-78, HA.

¹⁷⁵Hist.kielit.os.ptk. 23.5.1967. JYA.

5.2. TUTKINNONUUDISTUKSEN KRITIIKKI HISTORIAN LAITOKSELLA. OPETTAJANKOULUTUS ONGELMA.

FYTT:n mietinnön ja opetusministeriön kannanoton antamien suuntaviivojen mukaisesti Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta loi organisaation tutkinnonuudistuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Työ aloitettiin keväällä 1974. Keskeiseksi elimeksi perustettiin HUTI, humanistisen tiedekunnan tutkinnonuudistustoimikunta.¹⁷⁶ Sen alaisuudessa toimi kolme eri aineryhmien tutkinnonuudistustoimikuntaa eli kielten, historia-aineiden ja taide-aineiden tutkinnonuudistustoimikunnat. Aineryhmät jakaantuivat vielä aineittain omiin ryhmiinsä. HUTI:ssa oli kustakin aineryhmästä kaksi edustajaa sekä puheenjohtaja. Aineryhmien tutkinnonuudistuselimissä piti olla myös opiskelijaedustajat.¹⁷⁷

Historian laitoksen kanta tutkinnonuudistukseen oli varauksellinen. Ensimmäinen, suorituspistejärjestelmän sisältävä komiteanmietintö herätti paljon keskustelua sekä opettajissa että opiskelijoissa. Assistentti Toivo Nygård ja dos. Jorma Ahvenainen pitivät suorituspistejärjestelmään kuuluvaa kvantitatiivista laskuperustetta eli sivumäärien laskemista huonosti soveltuvana arvioitaessa tenttikirjojen suoritusarvoa. Uuden järjestelmän positiivisena puolena prof. Mauno Jokipii ja prof. Aira Kemiläinen pitivät sen vertailevuutta sekä arvosanojen että eri aineiden välillä. Aira Kemiläisen mielestä mietinnöllä pyrittiin kurssimuotoiseen opiskeluun, mikä ei kuitenkaan edesauttaisi ylioppilaskunnan tavoitetta luentopakon poistamisesta. Myös opiskelijat epäilivät uuden järjestelmän mielekkyyttä.¹⁷⁸ Tiedekunnalle antamassaan lausunnossa historian laitos esitti, että suorituspistejärjestelmää voidaan soveltaa historian puitteissa, mutta että mitään olennaisesti uutta vallitsevaan käytäntöön se ei toisi. Lisäselvitystä haluttiin

¹⁷⁶HUTI:n muistio 25.3.1975. Laitoksen saapuneet ja lähetetyt kirjeet 1971-78, 1974-77. HA.

¹⁷⁷Hum.tdk.ptk. 9.4.1974, liite. JYA.

¹⁷⁸Opintoyhteistyöelimen kokous 6.3.1969. Laitoksen pöytäkirjoja 1959-83. HA.

suoritusten laadullisesta pistearvioinnista, perustutkinnon luonteesta, pakollisten kurssien osuudesta ja uuden järjestelmän konkreettisista tavoitteista.¹⁷⁹

Historian opiskelijoiden ainejärjestön Tosine Ry:n lausunnossa mietintö sai arvosanan tyydyttävä, epäkohdat kirjattiin. Mietintö rajoitti liiaksi vapaata ja laaja-alaista opiskelua, kuten mallit hyväksyttävistä aineyhdistelmistä tai siitä, kuinka monta oppiainetta yhteen tutkintoon sisältyy. Näin yliopisto saattoi säädellä, millaisia ihmisiä se valmisti työelämän palvelukseen. Valmistumisaikoja haluttiin mietinnön mukaisesti lyhentää, mutta se ei saanut olla esteenä laaja-alaiselle opiskelulle. Pro graduja pidettiin liian työläinä ja aikaa vievinä, mikä aiheutti opintojen keskeyttämisen.¹⁸⁰

HUTI:n alaisuudessa muodostettuun historia-aineiden tutkinnonuudistus toimikuntaan laitos asetti apul. prof. Jorma Tiaisen (yl.hist.), apul.prof. Jorma Ahvenaisen (tal.hist.), assistentti Toivo Nygårdin (Suomen hist.) sekä opiskelijoista Jorma Hyvärisen, Matti Myllykankaan ja Kaija Pirosen.¹⁸¹ Historia-toimikunnan tehtävänä oli esittää koulutusohjelmalle periaatteet, joiksi se määritteli laaja-alaisuuden, tieteellisyyden ja ammattisuuntautuneisuuden. Viimeksi mainitun mukaisesti opettajankoulutus tuli sisältyä koulutusohjelmaan laajimpana suuntautumisvaihtoehtona. Toisaalta opettajankoulutusta piti eriyttää mahdollisimman vähän muusta koulutuksesta ja kaikkien suuntautumisvaihtoehtojen tuli antaa opiskelijalle valmiudet tieteelliseen jatkokoulutukseen. Monitieteisyyttä oli tarkoitus kehittää yhteiskuntatieteiden ja valinnaisen aineksen kautta. Toisen, erillisen koulutusohjelman muodostaminen ei ollut perusteltua, koska muihin kuin opettajan tehtäviin sijoittuvien määrä oli pieni. Toisaalta ammatillista erikoistumista voitiin järjestää myös yleisellä linjalla erityiskurssein, kuten arkisto-

¹⁷⁹Laitoksen pöytäkirjoja 1959-83. HA.

¹⁸⁰Tosine Ry:n lausunto tutkintojärjestelmien uudistamisesta. Laitoksen sisäiset asiat 1968-69, -81 asti.

¹⁸¹Laitosneuvoston ptk. 22.4.1974. HA. Hum.tdk.ptk. 4.3.1975. JYA.

ja lehdistökurssit.¹⁸² Työryhmä korosti eri historia-aineiden osuuksien turvaamista koulutusohjelmassa. Yleisopintoihin tuli saada mahdollisimman paljon historiaa ja yhteiskuntatietoutta. Kurssimaisuuden ja uusien työskentelytapojen kehittämiseen piti myös kiinnittää huomiota.¹⁸³

Keskustelun edetessä historian laitos näki monia ongelmakohtia tutkinnonuudistuksessa. Varsinkin opettajain koulutusohjelman rakentaminen osoittautui vaikeaksi. Keskeisiksi kysymyksiksi nousivat historian osuus koulutusohjelmassa ja historian ja yhteiskuntatieteen sisällyttäminen yleisopintoihin. Tutkinnonuudistuksen tavoitteet vaativat myös lisää opettajia. Yleisen historian puolella esitettiin käytettäväksi vanhoja kursseja, vaikka se olisi ollut vastoin monitieteisyyden periaatetta. Uusien kurssien suunnittelulle ja järjestämiselle ei olisi löytynyt resursseja.¹⁸⁴ Kemiläinen mielestä opetushenkilökunnan ylityöllistäminen vaaransi korkeatasoisen opetuksen.¹⁸⁵ Opettajain koulutusohjelman rakentamisen ohella ylipäättään ammattisuuntautuneiden koulusohjelmien rakentamista humanistisella alalla pidettiin ongelmana.

Suomen eri yliopistojen historian professorit esittivät suurimpana huolen aiheenaan historiatieteen aseman opettajain koulutuksessa. Yleisopintojen, kasvatustieteen ja yhteiskunnallisten aineiden rinnalla sen osuus uhkasi jäädä aivan liian suppeaksi. Miten siis saada opetetuksi riittävästi tietoa, kun tiedon tasosta ei saanut tinkiä. Korostettaessa opettajain ammattivalmiuksia tuli samalla turvata tutkijankoulutus ja tieteellisen tason säilyminen korkeana. Toisaalta historiaa pidettiin niin laajana oppiaineena, ettei sitä voitu yhdistää toiseen laajaan aineeseen kuten äidinkieleen.

¹⁸²Historia-aineiden työryhmän muistio 24.2.1976. Hum.tdk.ptk. 23.3.1976. JYA.

¹⁸³Opettajien kokous 29.4.1976. Aira Kemiläisen kansiot: "tutkinnonuudistus". HA.

¹⁸⁴Yleisen historian kokous 18.2.1977. Kemiläisen kansiot: "Tutkinnonuudistus". HA.

¹⁸⁵Tutkinnonuudistuksen näköaloja, Kemiläinen. Kana-va, 1976.

Opettajien työtilanteen parantamiseksi aineenopettajille tuli siirtää historian opetus jo peruskoulun viidenneltä luokalta lähtien.¹⁸⁶

5.3. PROFESSORI AIRA KEMILÄINEN: AKTIIVINEN, MUTTA KRIITTINEN TUTKINNONUUDISTAJA

Aira Kemiläinen oli alusta asti utterasti mukana tutkinnonuudistuksessa niin valtakunnallisesti kuin Jyväskylän yliopistossa, osallistuen erilaisiin komiteoihin ja työryhmiin. Vaikuttaakin siltä, että hänen aktiivisuutensa takia yleisen historian puolella tutkinnonuudistukseen keskityttiin enemmän kuin Suomen historian puolella. Hän paneutui asiaan alusta alkaen perustaen jo vuonna 1969 yleisen historian osastossa komitean suunnittelemaan yleisen historian tutkintovaatimuksia. Komiteaan kuului opettajajäsenenä Aira Kemiläinen, Sisko Haikala ja Kari Hokkanen sekä opiskelijaedustajina Matti Myllykoski, Annikki Laukkanen ja Erkki Tuunanen.¹⁸⁷ Vuonna 1971 humanistisen tiedekunnan toimeksiannosta kansalliset tieteet ja historian aineryhmä muodostivat oman keskusteluforuminsa. Historian laitosta edustivat Aira Kemiläinen sekä Kalevi Ahonen ja Toivo Nygård. Myöhemmin Aira Kemiläinen toimi historian koulutusohjelmatoimikunnan puheenjohtajana HUTI:n alaisuudessa.¹⁸⁸

Aira Kemiläinen näki historiatieteen tutkinnon uudistamisessa paljon ongelmakohtia, jotka hän toi julki suurelle yleisölle useissa artikkeleissaan. Kemiläisen mielestä historian edustajille tutkinnonuudistuksen puitteet olivat vaikeammat kuin esim. kielten edustajille. Englannin opettajaksi aikova luki pääasiassa englannin kieltä, mutta sen sijaan historian opettajaksi aikova joutui

¹⁸⁶Historian professoreiden kokous 22.2.1975. Yliopiston ulkopuolelle lähetetyt kirjeet 1970-75. HA.

¹⁸⁷Yleisen historian tutkintovaatimuksia uudistamaan asetettavan komitean perustavasta kokouksesta 17.10.1969. Laitoksen kirjeenvaihto 1969. HA.

¹⁸⁸Aira Kemiläisen kansoit: "tutkinnonuudistus", 10.5.1977. HA.

lukemaan yleistä ja Suomen historiaa, mahdollisesti taloushistoriaa, valtio-oppia ja kansantaloustiedettä tai vaihtoehtoisesti sosiologiaa. Kemiläinen kuvasikin historian opettajain koulutusohjelmaa eräänlaiseksi aidaksi, jonka yli oli vaikea nousta. Ohjelman puitteet: lopullinen tutkinnon opintoviikkomäärä, yleisopintojen asema ja kuinka monen opetettavan aineen tutkintoa vaadittiin, vaikuttivat sisältöön huomattavasti. Pahimmassa tapauksessa historian osuus jäi Kemiläisen mielestä mitättömäksi. Opiskelun tehokkuuden lisäämiseksi hän painotti opetuksen muodostamista paljon kurssimuotoisemmaksi entisen vapauden sijaan.¹⁸⁹

Kemiläisen mielestä humanistisilla aloilla ei voitu suorittaa montaa opettajan tutkintoon verrattavaa ammattitutkintoa. Ammattitutkinto olisi voitu suorittaa yhteistyössä arkistolaitoksen, museolaitoksen jne. kanssa, mutta se olisi edellyttänyt pidempää valmistelua kuin tutkinnonuudistuksen aikataulu salli. Hänen mukaansa kaavailtu koulutusohjelma sisälsi kaavamaisesti suuren paketin historiaa, pienen paketin yhteiskuntatieteitä ja pienen paketin jotakin muuta. Tämä järjestelmä johtaisi siihen, että opiskelijan valintamahdollisuus pienenee ja oppiaineiden itsenäisyys heikkenee, koska ne nähtäisiin vain koulutusohjelmien osina. Mahdollisuudet tieteelliseen tutkimukseen heikkenisivät.

Kemiläinen kirjoitti:

"Koulutusohjelmat eivät valmista ammatteihin sen enempää kuin nykyisetkään tutkinnot, joten varjopuolien vastapainona ei ole valopuolia. Koulutusohjelmien suunnittelu aiheuttaa todennäköisesti hyödyttöni lisätyötä... Humanistisilla aloilla tulisi säilyttää entinen tutkintojärjestelmä runkona, jota uudistettaisiin. Sen rinnalla tulisi perustaa opettajantutkinto ja harkiten vähitellen olisi etsittävä uusia, sopivia ammattitutkintoja. "

Opiskelun kurssimaisuuden etuina hän piti opiskelun tehostumista ja opettajien työmäärän vähentämistä. Haittapuolina olivat opiskelijan sitominen kurssiin,

¹⁸⁹ Historian koulutusohjelmasta, prof. Aira Kemiläinen. Korkeakoulutuksen sisällöllinen uudistaminen. Raportti koulutusjakso III:sta Jyväskylän yliopistossa. Toim. Ossi Päärnilä. Jkl 1976.

opiskelun kaavamaisuus ja massaluonne sekä suuri määrä pakollisia kursseja, jotka veivät opiskelijan työajan niin, ettei hänellä ollut mahdollisuutta valita muita aineita.¹⁹⁰

Vuonna 1975 hän kirjoitti yliopiston historian opetuksen tavoitteista Historiallisessa aikakauskirjassa. Hän kritisoi opintojen ammatillistamista ja liiallista erikoistumista historia-aineissa. Hänen mielestään historia oli hyvä pohja monelle alalle, joten opetuksen tarkoituksena oli ollut antaa tietoja ja taitoja sellaista tutkintoa varten, joka sopii moneen ammattiin. Tutkinnonuudistuksen keskeinen ajatus, teorian ja käytännön yhdistäminen aiheutti hänen mielestään ongelmia opetuksen järjestämisessä, jos haluttiin antaa harjoittelumahdollisuus kaikilla niillä aloilla, joille historian opintoja pidettiin sopivina.

"Luonnollisesti voitaisiin laatia yhtenäinen koulutusohjelma, historia yhtenä perusosana, arkistonhoitajan, kirjastonhoitajan, sanomalehden-, radio- ja televisiotoimittajien sekä ministeriöiden ja keskusvirastojen virkamiesten ja järjestösihteerien tutkintoja varten, mutta arkisto, kirjasto, lehti ja ministeriö pitäisi siirtää yliopistoon, kuten normaali lyseo on siirretty. Jos taas näiden alojen virkamiesten ja järjestösihteerien koulutus järjestetään esimerkiksi yhteen laitokseen ja tarkasti määrätyin kurssein, niin koulutus ei ole laaja-alainen eikä anna valintamahdollisuuksia elämänuraa etsittäessä. Silloin voi käydä myös niin, että humanistisista tiedekunnista tulee lähinnä opettaja korkeakouluja."¹⁹¹

Vuonna 1976 keskustelu kävi yhä kiivaammaksi. Aira Kemiläinen esitti oman näkemyksensä FYTT:n mietinnöstä Kanava-lehdessä otsikoinnilla Tutkinnonuudistuksen näköaloja. Hänen mielestään uudistustyö oli ollut erittäin

¹⁹⁰ Aira Kemiläisen muistio humanistisen alan tutkinnonuudistuksen ohjaus- ja seurantaprojektin ehdotuksesta. Hum.tdk.ptk. 10.2.1976.JYA.

¹⁹¹Historian opetuksen tavoitteet, Aira Kemiläinen. Historiallinen aikakauskirja 1975.

rajoitetun, vain teoreettiset tiedot omaavan ryhmän vastuulla. Valtakunnallisissa ohjaus- ja seuranta- projekteissa oli ollut vain muutamia yliopistonopettajia. Samoin tutkinnonuudistuselimet olivat eläneet yliopistoissa omaa elämäänsä. Ainelaitoksille ei oltu sallittu aloitteellisuutta. Ne olivat päässeet suunnittelutyöhön mukaan hyvin hitaasti.

Kemiläinen oli tyytymätön tutkinnonuudistuksen periaatteisiin. Opettajaresurssit ja luentosalien puute estivät monitieteisyyden käytännön toteuttamisen. Ammattisuuntautuneet ja samalla kapea- alaiset koulutusohjelmat olivat hänen mielestään ristiriidassa monitieteisyyden kanssa. Ne tuottaisivat vain samalla muotilla valettuja työntekijöitä, vaikka esimerkiksi opettajan ja ministeriön virkamiehen työnkuvat olivat aivan erilaiset. Opettajankoulutuksessa pääaineelle jäi hänen mielestään vain pieni murto-osa opintoajasta, joten "jos opettajantutkinnon suorittanut ei viihtyisi historianopettajana... hänen historian opintonsa näyttäisivät niin vähäisiltä, että historian alalla hän ei pääsisi eteenpäin". Yleisopintoja, jotka olivat historian opiskelijalle turhia, koska historian opinnot suuntautuivat muutoinkin yhteiskuntaan, oli aivan liian paljon. Aira Kemiläisen loppupäätelmä oli erittäin pessimistinen:

" Uusi tutkinto tulee olemaan vähäisemmässä määrin monitieteinen, laaja- alainen ja tieteellinen sekä akateemisen tason yleisvalmiuksia antava kuin nykyinen tutkinto. Kumpikaan tutkinto ei ole ammattisuuntautunut lukuunottamatta uutta opettajankoulutus ohjelmaa... huomattavin tulos uudistuksesta tulee olemaan opiskelijan valinnanvapauden vähentyminen opiskelun muuttuessa kurssimaiseksi ja koulumaiseksi. Jatkuva uudistaminen ja kokeilu on tietenkin tarpeellista... yksinkertaisin tapa lyhentää opintoaikaa olisi varmaan nykyisten kursien tarkistaminen ja lyhentäminen." ¹⁹²

¹⁹²Tutkinnonuudistuksen näköaloja, Aira Kemiläinen. Kanava 1976.

5.4. HUMANISTISTEN ALOJEN UUSI TUTKINTOJÄRJESTELMÄ OTETAAN VARAUKSELLA VASTAAN

Uuden tutkintojärjestelmän tie FYTT:n mietinnöstä tutkintoasetuksiin varsinkin humanistisilla, yhteiskuntatieteellisillä ja matemaattis-luonnontieteellisillä aloilla oli pitkä ja kivinen. Valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitetta ottaa uusi tutkintojärjestelmä käyttöön kaikilla aloilla syyslukukauden 1977 alkuun mennessä ei saavutettu.¹⁹³

Vuonna 1977 opetusministeriö kehotti tutkintoasetusten valmistelun aloittamista vielä kerran uudelleen. Samana vuonna opetusministeriö esitti, että kaikilla aloilla siirrytään uuteen tutkintojärjestelmään vuosina 1977-78.

Martti Häikiö kirjoittaa: "Paradoksaalinen piirre koko uudistushankkeen historiassa on se, että nämä alat, joista koko prosessi lähti liikkeelle, ovat edelleen uudistamatta". Näillä aloilla yleissivistävän ja ammatillisen koulutustehtävän yhdistäminen yliopisto-opiskelussa oli suuri ongelma. Martti Häikiö perusteli vaikeuksia ao. alojen omaleimaisella asemalla ja erityisesti tieteellisellä luonteella, johon suunnittelijat eivät aluksi kiinnittäneet tarpeeksi huomiota.¹⁹⁴

Historian laitoksen ja varsinkin Aira Kemiläisen epäilyt uutta järjestelmää kohtaan eivät olleet tavatonta Jyväskylän yliopistossa. Syksyllä 1978, kun uusien tutkintoasetusten ehdotukset olivat jo olleet yliopistoissa lausuntokierroksella, Jyväskylän yliopistossa nousi laaja tutkinnonuudistuksen vastainen kampanja, jonkalaista ei muissa maamme yliopistoissa ilmennyt. Opettajat ja opiskelijat hyökkäsivät valmisteilla olevia humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja matemaattis-luonnontieteellisen alan tutkintoasetuksia vastaan. Yliopistolla järjestettiin yleiskokous, johon osallistui noin viisisataa henkeä. Se hyväksyi yksimielisesti

¹⁹³ Korkeakoulujen tutkinnonuudistuksen johtoryhmän kirje 20.12.1976. Saapuneet ja lähteneet kirjeet 1971-78, 1974-77. HA.

¹⁹⁴Häikiö, Martti, Tutkinnonuudistuksen taustaa. 1977, s.28. Lahtinen, Ilpo, Tutkinnonuudistus - turvavaltion interventio yliopistoon. 1988, s.45-49.

kannanoton, jolla kritisoitiin tutkinonuudistuksen suunnittelu- ja voimaansaattamistapaa "yksipuolisesta hallinnollis-organisatorisesta ajattelusta ja opiskelijoiden sekä opettajien kannanottojen huomioimatta jättämisestä". Uudistuksen väitettiin muuttavan sivistysyliopistot ammattioppilaitoksiksi. Hyöty- ja tehokkuusajattelun takia pienet korkeakoulut muuttuisivat opettajankoulutuslaitoksiksi. Tavoitteena oli koulutusohjelmien romuttaminen. Keinoiksi esitettiin adresseja, nälkälakkoa, koulutusohjelmaopetuksen boikotointia ja antikoulutusohjelmaneuvostojen perustamista.¹⁹⁵

Kritiikistä huolimatta asetus humanistisista tutkinnoista annettiin joulukuun 22. päivänä 1978. Se astui voimaan 1.8.1978, mutta opetusministeriö saattoi siirtää asetuksen voimaantuloa yliopistokohtaisesti 1.8.1980 saakka.¹⁹⁶

Keskisuomalainen otsikoi seuraavana päivänä: "Lopulta ratkaisuun. Uudistettuja tutkintoja suorittamaan jo syksyllä... ns. vapaiden tiedekuntien tutkinnonasetuksista on käyty sitkeätä kiistaa jo pari kolme vuotta, siitä, miten tiukasti ammatillisia niiden pitäisi olla." Helsingin yliopiston kansleri, prof. Ernst Palmen antoi uudistukselle arvosanan "heikohko cum laude".¹⁹⁷

Jyväskylän ylioppilaslehti Jylkkäri omisti yhden numeron uudelle tutkintojärjestelmälle. Kommenttien yleiskuva oli pessimistinen. Prof. Reijo Wilenius kommentoi:

"Yliopisto - koulutusputkisto? opiskelija - ajopuu? ... Koulutusohjelma jäykkä ja kiinteä koulutusputkisto, joka paljolti sulkee pois oman, itsenäisen opintojen muodostamisen. Opiskelijasta tehdään "uitettava tukki", joka ohjataan tiettyyn koulutusuoamaan".

Prof. Aatos Ojala kirjoitti tutkinnosta humanismin näkökulmasta:

¹⁹⁵Tiedonantaja 20.10.1978. Iltasanomat.

¹⁹⁶Suomen as.kok.1978, nro 1080.

¹⁹⁷Keskisuomalainen 23.12.1978.

"Tutkinnonuudistus tuo tullessaan ammatillisesti määräytyvän ohjelmoidun opetuksen, joka ei sovi humanistiselle alalle, koska siellä ammattikuva on väljempi. Ammatinharjoittajan persoonallisuus ja sen vapaa kehittäminen on tärkeämpi kuin teknisten valmiuksien tuottaminen. Uudistuksen tavoitteena yhteiskunnallistettu ihminen, tietty rooli. Koulutuksen tehtävänä roolivihkon laatiminen".

Ari Hirvensalo, silloinen JYY:n korkeakoulupoliittisen valiokunnan puheenjohtaja, korosti omassa kirjoituksessaan:

"asetukset eivät uudista, vaan kunkin yliopiston itsenäisesti muokkaamien tiedekuntakohtaisten tutkintosääntöjen ja koulutus ohjelma- sekä laitoskohtaisten opetussuunnitelmien välityksellä asetukset määrittelevät väljät puitteet...voimassa olevan hallintomallin opiskelijoille suomat vaikutusmahdollisuudet riippuvat lähinnä yksittäisten professorien ja opettajien hyväntahtoisuudesta".

Uudelle tutkintojärjestelmälle löytyi myös puolustaja. Silloinen tiedekuntasihteeri Paavo Kuusimäki kirjoitti:

"Tutkinnonuudistuksen suunta sittenkin oikea...entinen minimitutkinto (Huk) huomattavasti kapeampi kuin nykyinen (FK) verrattaessa opintojen laajuuden ja tieteellisen pohjan suhteen...vanhan järjestelmän tutkinnot saattoivat muodostua hyvinkin kaukana toisistaan olevista tieteenaloista, joiden kokonaisuus oli pikemminkin alempien arvosanojen keräilyä".

(Jylkkäri 7.12.1978)

Uuden tutkintojärjestelmän käytäntöön saattaminen vaati järjestelyjä. Opetusministeriö asetti 27.2.1979 humanistisen alan tutkinnonuudistuksen yhteistyöelimen, jonka tehtävänä oli valmistella asetus, jossa määrättäisiin koulutusohjelmat ja niihin kuulumattomat tietenalat sekä opetettavien aineiden

yhdistelmät. Jyväskylän yliopiston humanistista tiedekuntaa edusti Aira Kemiläinen.¹⁹⁸

Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa perustettiin laitoksittain koulutusohjelmatoimikunnat, joiden tehtävänä oli koulutusohjelmien kehittäminen. Toimikuntaan kuului kolme opettaja- ja kolme opiskelijajäsentä. Historian koulutusohjelmatoimikuntaan kuuluivat prof. Aira Kemiläinen, prof. Mauno Jokipii, apul.prof. Jorma Ahvenainen ja opiskelijaedustajina Matti Lassila, Tapani Huovila ja Matti Hyppönen. Opettajien koulutusohjelman suunnittelua varten toimikuntaan osallistui myös lehtori Pertti Kuokkanen opettajankoulutuslaitoksen ja apul.prof. Pekka Nyholm yhteiskuntatieteen edustajina. Toimikunnan toimikaudeksi määrättiin kaksi vuotta.¹⁹⁹

Uuden tutkintojärjestelmän käytännön kokemukset osoittivat epäilijöiden olleen oikeassa. Aikaisempien suurien opintokokonaisuuksien pilkkominen pienempiin osiin päin vastoin hidasti, ei nopeuttanut opintoja. Korkeakoululaitoksen kehittämislainsäädännön myötä kasvanut opettajien määrä oli lisännyt pakollisia luentoja ja tenttejä. Vanha tutkintojärjestelmä arvosanoineen oli ollut tavoitteellisempi ja selvempi kuin "pitkät harmaat opintoviikot". Valinnanvapauden vähentyminen oli synnyttänyt putkitutkinnon, joka sitoi opinnot tiettyihin aineyhdistelmiin. Näin opiskelijoiden omakohtainen vastuu oli vähentynyt ja he olivat passivoituneet.²⁰⁰

Epäkohdat kantautuivat päättäjien korviin. Korkeakouluneuvoston selvityksen pohjalta Opetusministeriö antoi 21.1.1986 yliopistoille ohjeet opintojen kehittämisestä. Niiden mukaan aineopintojen sisältöä oli karsittava, luento-opetuksen määrää vähennettävä, opiskelijan itsenäistä opiskelua sekä siihen liittyvää henkilökohtaista ohjausta lisättävä, yleisopintojen määrää vähennettävä, valinnaisia ja vapaaehtoisia opintoja saatava lisää, yleisopinnot siirrettävä pois

¹⁹⁸Aira Kemiläisen kansiot: "tutkinnonuudistus". HA.

¹⁹⁹Hum.tdk.ptk. 10.4.1979, 9.10.1979. JYA.

²⁰⁰Numminen, Jaakko, Yliopistokysymys. 1978, s.206-207.

alkuvaiheesta ja pro gradu -töitä helpotettava. Alkoi tutkinnonuudistuksen ns. toinen vaihe.²⁰¹

6. HISTORIAN TUTKINTOVAATIMUSTEN KEHITYS

6.1. OPINNOT 1960- JA 1970-LUVUILLA

Suomen historiassa oli mahdollista alusta asti suorittaa filosofian kandidaatin tutkinto, yleisessä historiassa cum laude.²⁰² Yleisen historian laudatur mahdollistui vuonna 1963, aluksi Helsingin yliopiston alaisena siten, että lopputentti suoritettiin Helsingissä ja osatentit Jyväskylässä. Vuonna 1966 Jyväskylän yliopisto sai yleisen historian laudaturoikeuden. Taloushistoriaa saattoi opiskella vuodesta 1968 alkaen, jolloin mahdollistui approbaturin suorittaminen.²⁰³ Vuodesta 1971 alkaen voitiin vastaanottaa cum laude-suoritukset ja vuonna 1980 historian laitos sai ko. aineeseen laudaturoikeuden.²⁰⁴

Tutkintovaatimusten asiasisältö ja painotusalueet ovat muuttuneet vuosien saatossa. Vertailukohteina on seuraavana vuodet 1961, 1980 ja 1993. Vuoden 1961 vaatimukset olivat ensimmäiset yleisesti painetut ja vuonna 1980 toteutui tutkinnonuudistus.

²⁰¹Numminen, s.210-211. Silvonen, Jussi, puheenvuoroja tutkinnonuudistuksesta. SYL-julkaisu 2/1986, liite 4.

²⁰²Opas Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa opiskeleville. Toim. Mauno Jokipii. Jyväskylä 1961, s.36.

²⁰³Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset. Toim. Kalevi Tarvainen. Jyväskylä 1968, s.126.

²⁰⁴Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1971, s.131.

1960-luvun tutkintovaatimukset olivat melko tarkka kopio Helsingin yliopiston vastaavista. Helsingin yliopisto oli maan suurimpana ja vanhimpana alansa suuri auktoriteetti ja esikuva muille korkeakouluille.

Vuoteen 1966 Suomen ja yleisellä historialla oli yhteinen peruskurssi. Sitten approbaturit erityivät, kunnes ne taas tukinnonuudistuksen yhteydessä vuonna 1980 yhdistettiin kolmen historian yhteiseksi peruskurssiksi.

Vuonna 1961 Suomen historian opiskelijat suorittivat keskiaikaa ja uuden ajan alkua koskevaa kirjallisuutta. Ruotsi-Suomen osuus oli huomattavasti suurempi verrattuna autonomian ja varsinkin itsenäisyyden ajan historiaan. Aihealueina olivat pääasiassa poliittinen-, sota- ja hallintohistoria, joihin pientä vaihtelua toi kirkkohistoria. Omana osa-alueenaan oli henkilöhistoria, kuten Jacob de la Gardie, Jakob Gyllenstierna, Henrik Gabriel Porthan, Elias Lönnrot, J.V.Snellman ja Carl Gustaf Mannerheim.

Niin Suomen kuin yleisen historiankin puolella maantieteellinen tarkastelu on nyttemmin laajentunut. Alkuvaiheessa painottui Neuvostoliiton ja sen lähialueiden historia. Jos verrataan ulkomaiden osuuteen sivumäärissä laskettuna tulos on 982 s. / 2777 s. eli idän osuus oli noin 35 %. Jos verrataan koko approbaturin sivumäärään eli tällöin on myös Ruotsia ja Suomea koskeva kirjallisuus mukana tulos on koko opintokokonaisuudesta noin 20 %. (982 s. / 5034 s.) Vuoden 1980 approbaturissa vastaavat luvut ovat 19 % (561 s. / 2907 s.) ja 9,5% (561 s. / 5895 s.). Yleisen historian puolella tarkastelu oli hyvin Eurooppa-keskeistä. Neuvostoliiton historia oli painottunut verrattuna toisen suurvallan, USA:n historiaan.²⁰⁵

Vieraskielisiä tenttikirjoja yleisen historian opiskelija ei koskaan ole voinut välttää. Kuusikymmentäluvulla laudatur-kurssin lukijoiden edellytettiin pystyvän lukemaan teoksia kahdella vieraalla kielellä. Vaatimuksissa mainittu saksan- tai englanninkie-

²⁰⁵Opas 1961. Opinto-opas 1980.

linen teos voitiin vaihtaa ranskankieliseen.²⁰⁶ Englannin kielisten tutkimusten lisääntyessä alkuaikana korostunut saksan kielen merkitys väheni.

Taloustieteen opiskelussa korostettiin alusta alkaen sitä tukevien tieteiden osaamista. Tutkintovaatimuksissa mainittiin " riittävät tiedot historiasta ja kansantaloustieteestä", josta edellytettiin peruskurssin suorittamista. Myös tilastotieteen perusteiden osaaminen oli tärkeää kvantitatiivista materiaalia käsiteltäessä. Kielitaidon, varsinkin englanninkielen, omaaminen oli alusta asti välttämätöntä, Esimerkiksi vuoden 1971 approbaturissa 3 / 5 ja cum laudessa 6 / 7 kirjapaketeista oli vieraskielisiä.²⁰⁷ Vuonna 1980 tämä kirjattiin myös tutkintovaatimuksiin edellyttäen " riittävää kielitaitoa ".²⁰⁸ Taloushistorian approbatur-arvosana oli alkuvaiheessa raskas suorittaa, koska se tentittiin yhtenä kokonaisuutena, yhteensä seitsemän teosta, joista viisi oli vieraskielisiä.²⁰⁹

Tutkintovaatimuksiin on luonnollisesti vaikuttanut oman aikansa historian tutkimuksen painotusalueet. Professori Mauno Jokipii on nähnyt selviä kehityslinjoja 1900-luvun Suomen historian tutkimuksessa. Suomen itsenäistyttyä yritettiin saavutetun itsenäisyyden juuria etsiä mahdollisimman kaukaa, aina Tuomas-piispan ajoilta saakka 1200-luvulta asti. Keskiajan tutkimus oli yleisestikin muotia maailmansotien välillä koko Euroopassa. Sotien jälkeen tutkimuksen suosittuna kohteena oli uuden ajan alku eli 1500- ja 1600-luvut. 1950-luvulla tuli suosituksi varsinkin 1600-luku, mutta myös suurvalta-aika. 1960-luvulla suosituimpia tutkimuskohteita oli Suomen autonominen asema Venäjän keisarikunnassa. 1970-luvulta eteenpäin kiinnostus on kohdistunut uusimpaan

²⁰⁶Tutkintovaatimukset 1966, s.129.

²⁰⁷Opinto-opas 1971, s.131-133.

²⁰⁸Opinto-opas 1980. s.209.

²⁰⁹Tutkintovaatimukset 1968, s.126-127.

aikaan, kuten itsenäisyyden esivaiheet, vuoden 1918 tapahtumat ja toisen maailman sodan vaiheet.²¹⁰

Yleisen historian tutkintovaatimusten kehityksessä erityinen huomioitava ajanjakso on syksystä 1975 vuoteen 1980. Tällöin opiskelijalla oli mahdollisuus valita yleinen tai aatehistorian linja. Uuden linjan luoja oli Aira Kemiläinen, joka itse oli keskittynyt tutkimuksissaan aatehistoriallisiin aiheisiin. Aatehistorian linjalla painottuivat poliittiset aatteet ja jonkin aikakauden aatehistoria. Yleisen linjan puolella painotettiin esim. talous- ja sosiaalihistoriaa, sotahistoriaa tai Euroopan ulkopuolisten maiden historiaa.²¹¹

Linjalle oli tilaa valtakunnallisesti, koska Turussa ja Oulussa, joissa myös oli mahdollisuus lukea aatehistoriaa, painotukset olivat erilaiset. Linjan tarkoituksena oli lisätä opiskelijan mahdollisuuksia suunnata opinnot uudella tavalla, mutta se ei heikentänyt opiskelijan mahdollisuuksia työmarkkinoilla, koska linja pätevöitti myös opettajanvirkoihin.²¹²

Linjoilla oli yhteinen peruskurssi. Erikoistuminen tapahtui vasta cum laude -tasolla. Yleinen linja noudatteli entisiä tutkintovaatimuksia. Aatehistorian linjalla säilyivät talous- ja kulttuurihistoria, mutta karttakurssi, valtiojärjestyksen historia, jonkin suurvallan historia sekä erikoisteokset jonkin maan tai aikakauden historiasta oli poistettu ja korvattu aatehistorialla. Historiatieteen teoreettisemman ja filosofisemman tarkastelun ohella aatehistorian linjalla tarkasteltiin aatteiden syntyä, käsitetutkimusta ja aatehistorian metodeja.²¹³

²¹⁰Prof.Mauno Jokipiin jäähyväisluento 15.9.1991. Keski-suomalainen.

²¹¹Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1975-76, s.39.

²¹²Historian professorien kokous 22.2.1975. Yliopiston ulkopuolelle lähetetyt 1970-75. HA. Opinto-opas 1975-76, s.40.

²¹³Opinto-opas 1975-76, s.42-46.

Saattaisi kuvitella, että vuoden 1980 kurssikirjat olisivat suhteessa uudempia eli tutkimuksen määrä olisi siis kasvanut, mutta ero vuoteen 1961 ei ole merkittävä. Vuoden 1980 tutkintovaatimusten kirjat ovat kyllä suurimmaksi osaksi painettu 1970-luvulla, mutta samoin vuoden 1961 kirjat olivat painetut 1950-luvulla. Vuoden 1980 kirjoista löytyy muutamia, jotka on painettu 19-21 vuotta sitten. Itse asiassa vuonna 1961 näin vanhoja kirjoja ei luettu. Vanhimmatkin olivat noin viidentoista vuoden takaa. Vain eräs hauska yksityiskohta löytyy, vuonna 1933 painettu S.F. Platonovin Venäjän historia eli 28 vuotta vanha kurssikirja. Kirjavanhuksen olivat noteeranneet myös opiskelija-aikalaiset, koska painatusvuosi oli alleviivattu ja viereen kirjoitettu: " Kurssikirja! Sas muuta !".

6.2. OPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ: VAPAUTTA, VALINNAISUUTTA JA SOSIALISMIA

Keväällä 1970 historian laitoksella toteuttiin opiskelijoiden mielipidekysely, joka koski yleisen historian tutkintovaatimuksia. Kyselyn järjesti Aira Kemiläisen johdolla perustettu komitea, jonka tehtävänä oli kehittää yleisen historian tutkintovaatimuksia liittyen tutkintojenuudistamiseen. Kyselyyn osallistui yhteensä 99 opiskelijaa.

Yleisesti ottaen opiskelijat painottivat vapautta opintojen suorittamisessa sekä monipuolisuutta työtavoissa. Approbaturin osasuoritukset toivottiin suoritettavaksi sekä kirjoina että tentteinä, mutta mitään pakollisia luentoja ja harjoituksia ei haluttu. Cum lauden lopputentti toivottiin muutettavaksi osatentiksi. Metodiopin eli proseminaarin valmistuskurssin noin puolet halusi approbaatturiin ja noin puolet cum laudeen. Erikoisteokset haluttiin saada suorittaa samasta aihepiiristä. Karttakurssin noin puolet halusi vapaaehtoiseksi ja noin puolet pakolliseksi. Seminaarit esitettiin suoritettavaksi vapaasti erilaisista aihepiireistä eikä teemaseminaarina. Seminaari- ja ryhmätyöopiskelua toivottiin lisää muun kurssin kustannuksella, mutta työryhmät haluttiin kuitenkin vapaaehtoisiksi. Tutkintovaatimukseen haluttiin

linjajakoa. Osa kannatti aihepiirittäistä jakoa, kuten kulttuurihistorian, uusimman ajan poliittisen historian jne linjoja, osa taas kannatti ammattijakoa eli tutkija- ja oppikoulunopettajalinjoja. Opiskelijat halusivat lisättäväksi nykyl historian osuutta, Euroopan ulkopuolisten alueiden historiaa, metodioppia ja taloushistoriaa. He halusivat poistaa vieraskieliset teokset, klassikot sekä vähentää kulttuurihistorian osuutta.²¹⁴

1970-luvun alkupuolen voimakkaasti politisoitunut henki heijastui opiskelijoiden käsityksiin tieteestä. Poliittisen opiskelijaliikkeen voimakkaimpana suuntauksena oli vasemmistolaisuus, joka näkyi opiskelijoiden muutosehdotuksissa tutkintovaatimuksiin. Johtavana ajatuksena oli: "tutkintovaatimuksista tulee poistaa kaikki sellainen aines, joka on suunnattu Suomen ulkopoliittista linjaa vastaan ja kansojen välistä rauhaa vastaan".

Tosine toimitti historian laitolle vetoituksen "Suomen ja Neuvostoliiton ystävällisiä suhteita vahingoittavan aineiston poistamiseksi historian tutkintovaatimuksista". Vetoituksessa mainittiin, että

"tutkintovaatimuksissa on useita teoksia, joissa esitetään kylmän sodan henkisiä ja rauhan vastaisia asenteita, jollaisia ei tieteellisissä teoksissa saa olla. Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden historiaa ja yhteiskuntaa vääristellään tahallisesti". "Tosine vetoaa historian laitokseen ja Suomi-Neuvostoliitto -seuran yliopiston osastoon neuvostovastaisuuksien poistamiseksi välittömästi historian tutkintovaatimuksista ja opetuksesta. Ellei sopivaa kirjallisuutta ole saatavilla, on pyrittävä esim. luentojen avulla väliaikaisratkaisuihin. Tosine kehottaa historian laitosta ja SNS:n yliopiston osastoa ryhtymään toimiin neuvostoliittolaisen tieteellisen kirjallisuuden suomentamiseksi. Tutkintovaatimuksia laadittaessa ja käsikirjastoa täydennettäessä on otettava huomioon myös sosialististen maiden historian tutkimus".

²¹⁴Mielipidetutkimus tutkintovaatimuksista. Laitoksen sisäiset asiat 1968-69,-81 asti.HA.

Suomen historian cl-lopputenttiin ehdotettiin seuraavia mm. teoksia: Pohlebin, Suomi vihollisena ja ystävänä, E. Salomaa, Työväenliike ja Suomen itsenäisyys, J. Komissarov, Suomi löytää linjansa sekä Karapuu, Harvojen tasavalta. Puntilan Suomen poliittinen historia piti poistaa turhana. Laitosneuvoston kokouksessa opettajakunta esitti mielipiteensä opiskelijoiden ehdotuksista. Prof. Mauno Jokipiin mielestä Pohlebin oli tutkija, jolla ei ollut Neuvostoliitossa nimeä tutkijana, vaan joka oli free lancer toimittaja, ja tehnyt teoksensa sanomalehti- ja propagandaministeriön alaisena. Salomaan teos oli hänen mielestään propagandatyypinen, joka oli tehty puutteellisin lähdeviittein ja Karapuun teos oli esitelmäkokoelma, jossa tehtiin analyysiä peruslaeista. Se kuului politiikan piiriin eikä historian opetukseen.

Samoin yleisen historian tenttikirjoiksi esitettiin venäläisten kirjoittamia teoksia tai muutoin aihepiiriltään sellaisia, kuten Palme-Dutt, Internationaali, Apunen, Vaihtoehtona vallankumous, Szentes, The political economy of underdevelopment, Plehanov, Monistisesta historiankäsityksestä. Reske-Nielsen in Världshistoria efter 1945 oli poistettava ehdottomasti, koska kirjan pohjalta tehdyt luennot jo aiheuttivat voimakasta paheksuntaa. Samoin Theimerin Geschichte der politischen Ideen, koska se sisälsi törkeyksiä. Professori Tiainen piti opiskelijoiden ehdotuksia lähinnä propagandistisina.

Taloushistorian puolella ehdotettiin järjestettäväksi yhteiskuntajärjestelmien ja tuotantovoimien kurssit sekä perehdyttämistä marxilaisen taloushistorian käsityksiin. Apul.prof. Ahvenainen totesi, ettei taloushistorian puolella ole tapahtunut mitään, mikä vaatisi uusia tutkintovaatimuksia.

Vaikka opiskelijoiden kirjaehdotuksia ei hyväksytty varsinaisiksi kurssikirjoiksi, opiskelijoiden oli mahdollista käyttää niitä seminaaritöissään.

Jyväskylän Opiskelevat Sosialistit lahjoittivat laitokselle teoksen "Musta kirjastodistusaineisto imperialismiin ja äärioikeiston vaikutuksesta Suomen korkeakouluopetuksessa", koska heidän mielestään tutkintovaatimukseen liittyi arvelluttavia piirteitä.²¹⁵

²¹⁵Laitosneuvoston ptk. 25.3.1974. Tosine historian tutkintovaatimuksista, laitoksen pöytäkirjat 1959-83. HA.

Politisoitumiseen liittyi myös "luentovastaava-organisaatio". Tarkoituksena oli, että opiskelijat valitsivat keskuudestaan luentovastaavia, jotka seurasivat luentoja sosialismin vastaisen opetuksen poistamiseksi. Opettajat eivät organisaatiota hyväksyneet. Heidän mielestään se oli lähinnä poliittista vainoa, joka epäaktivoi opiskelijat. Opiskelijoiden olisi pitänyt olla aktiivisia tiedon hankinnassa, ei vain poliittisesti.²¹⁶

6.3. UUDISTETUT TUTKINNOT JA NIIDEN MYÖHEMPI KEHITTELY

Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan (Fytt) mietinnössä oli uusi tutkintomalli määritelty siten, että siinä yhdyntäisivät tieteellinen, yleisammattillinen ja yhteiskunnallinen opiskelu, toisaalta teoreettinen ja käytännönkeskeinen näkökulma. Yleisiksi suuntaviivoiksi oli asetettu tehokkuus, joustavuus, luovuus, mielekkyys ja kriittisyys. Historian laitoksen tutkinnonuudistustoimikunta oli asettanut laaja-alaisuuden, tieteellisyyden ja ammattisuuntautuneisuuden koulutusohjelman periaatteiksi.

Uuden tutkintojärjestelmän vastaavuus vanhaan ns. arvosana- järjestelmään oli sellainen, että pääaineen opinnot vastasivat entistä laudaturia, ensimmäistä sivuainetta luettiin cum lauden verran ja toista sivuainetta approbaturin verran.²¹⁷

Tehokkuustavoitteen onnistumista vähensi tutkintovaatimusten kasvaminen, mihin oli syynä laajat yleisopinnot. Niiden osuus koko tutkinnosta oli melko huomattava eli noin viidennes koko työmäärästä. (perustutkinto 27-30 ov. / 160 ov., aineenopettajatutkinto 31-34 ov. / 180 ov.)²¹⁸ Vertailtaessa varsinaisia koulutusohjelma kohtaisia tutkintovaatimuksia vuoden 1980 vaatimukset ovat tässäkin suhteessa laajemmat. Vuoden 1961 tutkintovaatimusten mukaan " korkeampia arvosanoja

²¹⁶Laitosneuvoston ptk. 21.4.1975. Pöytäkirjat 1959-83.HA.

²¹⁷Opinto-opas 1982-83, s.10.

²¹⁸Opinto-opas 1980-81, s.8, 194-195.

tavoittelevat tähtäävät suoraan cum laude -arvosanaan, jonka eri osatentit sisältävät kaikki approbaturinkin yhteydessä luetellut teokset ". Tästä syystä vertailukohteina ovat approbaturin ja cum lauden sivumäärät yhteensä vuosina 1961 ja 1980. Vuonna 1961 luettava sivumäärä oli noin 8720 sivua + luentokurssit esihistoriassa ja kansatieteessä sekä proseminaari. Vastaavasti 1980 approbaturin ja cum lauden yhteinen sivumäärä oli 9981 sekä tämän lisäksi vanhat käsialat, kaksi esitelmää sisältävät syventävät opinnot kahdesta suomen historian aikakaudesta, proseminaari ja luennot erikoisalojen kurseista eli talous-, aate- ja sosiaalhistoriaa. On tietysti muistettava, että niin vuonna 1961 kuin 1980 pääaineen lisäksi yleensä opiskeltiin myös sivuaineita, mutta merkittävää onkin, että yksittäisen aineen tutkintovaatimukset olivat tällöin pienemmät, ja että tämän lisäksi olivat pakolliset yleisopinnot.

Ammattisuuntatuneisuus, vaikea pullonkaula, toteutui pääasiassa aineenopettajakoulutuksen kautta. Huomionarvoinen on taloushistorian puolella kehitelty yritysarkistolinja, joka sai alkunsa vuonna 1973, ja joka mahdollisti yritysarkistokurssin suorittamisen.²¹⁹ Vuonna 1990 opintosuuntaa kehiteltiin eteenpäin. Tällöin mahdollistui valita yleinen linja tai yritysarkistolinja.²²⁰ Yritysarkistolinjalla perehdytään mm. yrityshistorian kirjoittamiseen ja arkistonhoitoon. Historian laitoksen ja Mikkelin ammattikorkeakoulun välinen yhteistyö on mahdollistanut yrityksen arkistonhoidon ja hallinnon koulutusohjelman. Tutkinnon laajuus on 140 opintoviikkoa ja siitä on mahdollisuus jatkaa Jyväskylän yliopistossa korkeakoulututkintoon.²²¹

Opintojen tieteellisyys kasvoi lisättäessä metodiopintoja sekä historiatieteen teoreettisempaa tarkastelua. Tutkintovaatimuksissa painottui enemmän tutkimuksen teko. Vuonna 1980 tasot yleisestä erikoistumiseen, eli perus-, aine- ja syventävät

²¹⁹Opinto-opas 1973-75, s.147.

²²⁰Opinto-opas 1990-91, s.151.

²²¹Opinto-opas 1992-94, s.143.

opinnot, olivat selvemmat. Approbaturissa annettiin perusteet yleismaailmallisesta historiallisesta kehityksestä, cum laudessa syvennettiin aikaisemmin opittua ja valittiin aihealueita oman kiinnostuksen mukaan sekä harjoiteltiin tutkimuksen tekoa. Laudaturissa painottuivat tutkimusmenetelmät ja tieteen teoreettisempi tarkastelu. Vuonna 1961 cum laude- ja laudaturopinnot muistuttivat enemmän toisiaan eikä selvää työnjakoa oltu tehty. Yleisen historian puolella metodipintoja sisältyi ensimmäisiin tutkintovaatimuksiin hyvin vähän kaiketikin siitä syystä, että laudaturia ja siihen sisältyvää tieteellistä tutkielmaa ei voinut tehdä. Uusiin tutkintovaatimuksiin sisällytettiin historian teoriaa, -filosofiaa, oppi- ja aatehistoriaa sekä poliittisten aatteiden historiaa. Tämän tyyppisiä aihealueita ei vuoden 1961 tutkintovaatimuksista löydy.

Historiatieteen sisällä laaja-alaisuus näkyi uusien tutkimuskohteiden lisääntymisenä sekä maantieteellisesti laajempina tarkasteluna. Suomen historian puolella autonomian ja itsenäisyyden ajan historian osuus oli lisääntynyt ja vapaavalintaiset aihepiirit korostivat vielä tätä painotusta opiskelijan niin halutessa. Vuoden 1980 tutkintovaatimuksissa painopiste oli jo siirtynyt 1800- ja 1900-luvuille. Yleisen historian puolella mukaan tulivat USA:n sekä vapaa valintaisesti jonkin vieraan maanosan (Aasia, Afrikka, Latinalainen, Amerikka) historiat. Aate- ja sosiaalhistorian osuus lisääntyi, mutta vastaavasti ala, joka vuosien saatossa jäi kokonaan pois, oli sotataidon historia. Vuonna 1961 kulttuurihistoriaa oli suhteessa enemmän kuin 1980.

Yleisopinnot lisätessään työmäärää samalla myös monipuolistivat tutkintoa. Kielipintojen lisäksi niihin kuului tutkimusmethodisia opintoja ja historia-aineen osalta mm. taide- ja kulttuurihistoriaa, aate- ja oppihistoriaa, historianfilosofian ja historian kirjoituksen historiaa. Toisin sanoen sellaisia aihealueita, jotka olivat uutta jo itse perusopinnoissa verrattuna vuoteen 1961, mutta joita oli lisäksi vielä yleisopinnoissa.²²² Laaja-alaisuus riippui myös paljolti opiskelijasta : kuinka paljon hän valitsi sivuaineita opinto-ohjelmaansa

²²²Opinto-opas 1980-81, s.194-195.

Joustavuus ja valinnaisuus toteutuivat historian tutkintovaatimuksissa parhaiten ehkä työtapojen ja tenttikirjojen valinnaisuutena. Esimerkiksi vuonna 1961 Suomen historian puolella oli pääasiassa kirja- tai luentotenttejä, ainoat erikoisuudet proseminaari (cl) ja kurssi vanhojen käsikirjoitusten lukemisessa sekä laudaturseminaari ja siihen liittyvä tutkielma (l). Opiskelijan oman kirjallisen tuottamisen osuus oli erittäin vähäinen. Tentittävistä kirjoista ei juurikaan löytynyt valinnan mahdollisuuksia. Tutkinnonuudistuksen myötä työmuodot muuttuivat vaihtelevimmiksi. Luentojen ja kirjatenttien ohella myös kirjalliset harjoitustyöt lisääntyivät. Painopistettä siirrettiin kirjojen ulkoluvusta itsenäisen tutkimuksen harjoitteluun, myös ryhmätyöskentely lisääntyi. Opiskelijan valinnan vapaus niin kirjavalinnoissa kuin kirjallisten töiden aiheiden valinnassa kasvoi. 1990-luvulla yleistyi yhä enemmän käytäntö opintojaksojen suorittamisesta esseinä tenttien sijaan.

Vuoden 1980 tutkinnonuudistus ei tuonut toivottua tulosta. Tutkinnonuudistuksen ns. toisen vaiheen tuloksena varsinkin yleisopintojen osuutta pienennettiin. Vuoden 1993 vaatimuksissa yleisopintojen määrä oli noin 15 opintoviikkoa. Koulutusohjelmakohtaisista opinnoista tilastollisen tutkimuksen perusteet ja historianfilosofian- ja historiankirjoituksen historia säilyivät, mutta aiemmin vahvasti edustettuna olleet taide- ja kulttuurihistoria jäi pois. Niiden osuus ei kuitenkaan ole lisääntynyt pääaineopinnoissa. Kieliopinnojen osuus on merkittävä.²²³ Historian koulutusohjelmien pääaineopinnojen määrä on hieman kasvanut. Vuonna 1980 kaikilla historian linjoilla pääaineopinnojen määrä oli 70 opintoviikkoa. Vuonna 1993 määrät olivat Suomen historia 79, yleinen historia 77 ja taloushistoria 78 opintoviikkoa.²²⁴

Muutokset tutkintovaatimuksissa vuodesta 1980 vuoteen 1993 ovat olleet suuremmat yleisessä historiassa kuin Suomen historiassa. Opiskelija on voinut yhä vapaammin valita tentittäviä kurssikirjoja sekä suoritettavia opintojaksoja. Aineopinnoissa on voinut valita, opiskeleeko Venäjän historiaa vai politiikan,

²²³Opinto-opas 1992-94, s.6, 128.

²²⁴Ibid. s.130-132.

kansainvälisten suhteiden ja diplomatian historiaa, ja lukeeko valtiojärjestyksen historiaa vai osallistuuko esseeseminaariin. Samoin työtavoissa opiskelijan oman kirjallisen tuottamisen osuus on kasvanut (praktikum, esseeseminaari). Uutena aluevaltauksena on ollut islamilaisen kulttuuripiirin historia. Kauan sitkeästi ollut karttakurssi on jäänyt pois. Suomen historian puolella aihepiirit ovat muuttuneet vähemmän. Uutta on ollut cum laudeen sisältyvä kansatieteen kurssi ja valinnaiskurssit, joista opiskelija on voinut valita esimerkiksi sosiaali-taloushistoriaa, aate- ja mentaliteettien historiaa, kulttuurihistoriaa tai poliittista historiaa.. Suomen historian puolella klassikoksi on muodostunut Eino Jutikkalan Talonpojan historia, jota on tentitty jo vuodesta 1961.²²⁵

* * *

Tutkintovaatimusten uudistaminen jatkuu yhä. Vaikka yleiset periaatteet onkin hahmoteltu, yksittäisten opintojaksojen suoritustavat monipuolistuvat ja tentittävät kirjat ja opintoviikkomäärät muuttuvat koko ajan. Yhteenvetona historia-aineiden tutkintovaatimusten kehityksestä voidaan sanoa, että pelkän historiallisen tiedon jakamisen sijaan yliopistollisen opetuksen tärkeiksi osa-alueiksi ovat muodostuneet perehtyminen historiatieteen tutkimusmetodeihin, historian teoriaan ja historiatieteelliseen ajatteluun. Opiskelutavoissa valinnaisuutta on pyritty lisäämään. Historian opiskelijalla on yhä paremmat mahdollisuudet valita, mitä hän haluaa oppia, ja miten hän sen tekee.

7. TUTKIMUSKOHTEET MAAKUNNASTA MAAILMAAN

Kasvatusopillisen korkeakoulun alkuaikoina kasvatustieteisiin erikoistuneen korkeakoulun traditio näkyi selvästi myös tutkimuksen alueella. Kasvatustieteet ja psykologia olivat korkeakoulussa tehtävän tutkimuksen pääalueet. Mutta myös

²²⁵Ibid. s. 132, 138, 144.

humanististen tieteiden tutkimus aloitettiin pian tiedekunnan ja laitosten perustamisen jälkeen. Erityistä huomiota tutkimuksen käynnistämiseen kiinnitti historian professori Mauno Jokipii, jonka ansiosta näkyviin tuloksiin päästiin ensimmäisenä historiassa. Alusta asti Jokipiin pyrkimyksenä oli kehittää historian laitoksesta tutkimusta harjoittava laitos, ei vain opettajien valmistusyksikkö. Hän ei halunnut profiloitua osaksi kasvatustieteiden erikoisyliopistoa, mikä oli perusajatuksena perustettaessa kasvatustieteiden korkeakoulua vaan kehittää laitostaan yleis yliopiston aatteen pohjalta Helsingin ja Turun yliopistojen tapaan. Lasse Kangas hahmottaa kehitystä vuosina 1958-65 siten, että "pedagogis-psykologisesta erikoiskorkeakoulusta kehittyi laaja-alaisempi pedagogis-humanistinen korkeakoulu, joka tiedeyhteisönä oli edelleenkin painottunut psykologiaan ja kasvatustieteisiin, mutta mukana oli jo huomattavaa humanististen tieteiden tutkimusta. Erityispiirteinä näkyi historian vahva asema humanististen tieteiden tutkimuksessa". Rehtori Aarni Penttilä kiinnitti asiaan huomiota lukuvuoden päätöspuheessaan vuonna 1962 mainiten "korkeakoulumme piirissä virinneestä ilahduttavan vilkkaasta historian tutkimuksesta."²²⁶

Vuonna 1958 ja sen jälkeen korkeakouluun tulleista uusista professoreista Mauno Jokipii osallistui aktiivisimmin korkeakoulun historiallis-kielitieteellisen osaston kehittämiseen. Hänen keskeisimmät tavoitteensa liittyivät historian tutkimuksen ja opetuksen edellytysten parantamiseen. Siitä syystä hän toimi aktiivisesti muun muassa maakunta-arkiston perustamiseksi Jyväskylään. Hänen tavoitteenaan oli toisaalta opetuksen järjestäminen perinteisellä akateemisella tavalla ja toisaalta kehittää ratkaisuja opiskelun järjestämiseksi mahdollisimman tehokkaasti. Hän oli osaston ensimmäinen dekaani, jonka tarmokkuus riitti myös koko korkeakoulun kehittämiseen. Jokipii toimi myös ajoittain yliopiston vararehtorina 1960- ja 1970-luvuilla. Hänen aloitteestaan korkeakoulussa otettiin käyttöön mm. mahdollisuus jättää pro gradu -tutkielma tarkastettavaksi työn valmistuttua eikä vain tiettyinä lukuvuoden päivinä kuten Helsingin yliopistossa.²²⁷ Vuonna 1962 perustettiin

²²⁶Kangas, s.226-227.

²²⁷Kangas, s.234.

Jyväskylän historiallinen yhdistys, joka on siitä lähtien tukenut laitoksen tutkimustyötä ja järjestänyt esitelmätilaisuuksia.²²⁸

Jyväskylän yliopistosta annetussa asetuksessa yliopiston päätehtäviksi määriteltiin edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä. Edelleen tiedekunnan päätehtäviksi määriteltiin opetuksen antaminen ja tutkimustyön harjoittaminen tiedekunnan edustamissa humanistisissa aineissa.²²⁹ Tiedekunnan toiminta painottui kuitenkin nopeasti opetuksen antamiseen ja pääasiasiassa eri oppilaitosten opettajien koulutukseen. Painopisteen kallistuminen ei ollut yliopiston toive vaan paremminkin yhteiskunnallinen pakko. Määrärahoja oli niukasti ja ne oli suunnattava yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla.

Tultaessa 1970-luvulle myös historian laitos näki tärkeimmäksi tehtäväkseen eri oppilaitosten opettajien koulutuksen. Toisella sijalla oli tutkijakoulutus. Seuraavina tulivat arkisto-, kirjasto- ja museoalan historiatieteellinen peruskoulutus sekä lehdistö- ja kansalaisjärjestöjen palvelukseen suuntautuvien historiallis-yhteiskunnallisten perusteiden antaminen. Viimeisenä, mutta tulevaisuudessa yhä tärkeämpänä tehtävänä nähtiin opettajien täydennys- ja jatkokoulutus. Vuonna 1968 laitos aloitti historian opettajille tarkoitetut kesäseminaarit, joissa käsiteltiin opetusalaan liittyviä keskeisiä aihealueita teemoittain.²³⁰

Alkuaikoina historian laitoksen tutkimusala oli luonnollisestikin melko rajoitettu, opetushenkilökuntaa oli vähän ja professuureja vain yksi. Täten eri alojen asiantuntijoita oli niukasti. Samoin lähdeaineuksen ongelmallinen saanti rajoitti monipuolista historian tutkimusta.

Helmikuuhun 1968 mennessä Suomen historian puolella oli valmistunut 64 pro gradua ja 3 sivulaudaturia siten, että Ruotsin vallan aikaa käsitteli 17, autonomian aikaa 31 ja itsenäisyyden aikaa 19 gradua. Maakunnallisia, Keski-Suomea

²²⁸Ilmoitukset laitoksen taululta 1967. HA.

²²⁹Asetuskokoelma 1968, n:o 146.

²³⁰Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974.

käsitteleviä töitä niistä kaikista oli 15. Mauno Jokipii kuvaili jakaumaa siten, että se oli "suuresti takapainoinen ja lievästi paikallinen". Tähän vaikutti ennen kaikkea lähteiden saanti sekä opiskelijoiden oma innokkuus uusimpien aikakausien tutkimiseen. Harrastus uusimpaan aikaan leimasi myös Suomen historian ensimmäistä väitöskirjaa vuodelta 1969 (Kulha, Keijo, karjalaisen siirtoväen asuttamisesta käyty julkinen keskustelu vuosina 1944-1948) sekä ensimmäisiä lisenssiaatin töitä (Kulha, Keijo, sama aihepiiri ja Kuokkanen, Pertti, Suomen pohjoismainen suuntaus ja Saksa I, 1933-1937).

Yleisen historian puolella oli vastaavasti valmistunut 7 pro gradua ja 12 sivulaudaturia siten, että 5 käsitteli Amerikan historiaa, 6 Saksan historiaa ja 6 Venäjän tai muiden valtioiden historiaa. Myös yleisen historian puolella työt keskittyivät aluksi uusimpaan aikaan, antiikkia ja keskiaikaa ei tutkittu. Perinteisen Saksan historian tutkimuksen rinnalle oli noussut Amerikan historia, koska aihealueesta oli Asla-varoin²³¹ saatu kirjallisuutta ja Yhdysvalloissa oli useana vuonna suoritettu arkistofilmauksia. Amerikan historiaa oli tutkittu myös ryhmätyönä. Toisena ryhmätyökohteena oli rauhan- ja konfliktin tutkimus.²³²

Vuoden 1972 tehtäväsuunnitelmassa koko laitoksen tutkimustavoitteet jaettiin valtakunnalliseen eli paikallishistorian kirjoitus, alueelliseen eli Keski-Suomen historian tutkimus ja kansainväliseen eli väitöskirjat ja painetut tieteelliset tutkimukset sekä ylipäätään yleisen historian tutkimus.²³³

Tutkimustehtävien tärkeysjärjestys nähtiin Suomen historian puolella seuraavasti: 1.yhteistyössä muiden alan laitosten kanssa Suomen historian perustutkimustarpeen selvittäminen. 2.sopivien nuorten tutkijoiden ohjaaminen löydettyihin perustutkimuskohteisiin. 3.Projektimuotoisen työskentelyn mahdollisuuksien

²³¹Liittyi Yhdysvaltain toisen maailmansodan jälkeen Suomelle myöntämään lainaan. Lyhennys sanoista Amerikan Suomen-lainan apurahat.

²³²Opettaja osatentissä. Mauno Jokipiin haastattelu 5.2.1967. Laitoksen kirjeenvaihto 1967-68. HA.

²³³Hum.tdk.ptk. 23.5.1972. JYA.

hakeminen sekä yleisvaltakunnallisesti että erityisesti Sisä-Suomen osalta. 4. Laitoksen opettajain omat tutkimukset.²³⁴

1960-luvulla ja pitkälti 1970-luvulla laitoksen opinnäytetöille ja muulle tutkimukselle antoivat sunntaviivat Suomen historian puolella professori Mauno Jokipii ja apulaisprofessori Erkki Lehtinen. Suomen historiassa 1970-luvun lopulle tultaessa tutkimusalueita olivat sosiaalhistoria, Suomen 1600-luvun hallinto-, sota- ja aatehistoria, suomalaisuuden historia, 1700-luvun hallinnolliset rakenteet, autonomian ajan lopun ja itsenäisyyden ajan alun talous- ja yhteiskuntahistoria, ensimmäisen maailmasodan ajan sisäinen historia, itsenäistyneen Suomen poliittinen ja aatekehitys, Suomen sodanjälkeinen historia ja Keski-Suomen paikallishistoria.²³⁵

1970-luvulla laaditussa humanistisen tiedekunnan tutkimuspoliittisesta ohjelmasta heijastui tutkimuskohteiden pehmeneminen. Siinä humanistisen tutkimuksen keskeiseksi kohteeksi nostettiin ihminen: "humanistisen tutkimuksen keskeisenä päämääränä on ihmistä ja hänen ympäristöään koskevan uuden tiedon hankkiminen, siksi tutkimus ei saisi urautua vain yhteiskuntapoliittisista tavoitteista johdettuihin painopistealoihin".²³⁶

Myöhemmin, uusien tutkijoiden ja laitoksen henkilökunnan kasvun myötä, mukaan on tullut uusia painopistealueita, joissa keskeisenä tutkimuskohteena on juuri ihminen ja hänen elinympäristönsä. Poliittisen historian rinnalla kiinnostus väestö- ja sosiaalhistoriaan on kasvanut koko ajan. Erityisenä osa-alueena on naistutkimus. Uusia painopistealueita ovat olleet mm. alueellisten varallisuuserojen sekä elintason kehityksen tutkiminen (Erkki Markkanen ja Ilkka Nummela), Suomalaisen yhteiskunnan marginaaliryhmien ja kontrollipolitiikan historia (Toivo Nygård), pula- ja lama-ajat Suomen historiassa (Heikki Rantatupa) ja Suomen

²³⁴Jyväskylän yliopiston hum.tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974.

²³⁵Hum.tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 24.5.1977.

²³⁶Jyväskylän yliopiston hum.tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 1974-77.

liikennehistoria (Matti Viitaniemi) Uudemmissa tutkimusalueista Suomen historian erityiseksi tutkimuksen ja opetuksen kehittämishankkeeksi on noussut "Suomi suurvallan osana" (1600-luku), jonka yliopiston hallitus on määrittänyt yhdeksi yliopiston tutkimuksen vahvuusalueeksi. Tämä kehittämishanke sekä varallisuus- ja elintasoerojen tutkiminen kuuluvat kiinteästi pohjoismaiseen tutkimusyhteistyöhön, jota on harrastettu jo 1960-luvulta lähtien. Marginaaliryhmien historian tutkimuksessa on tehty yhteistyötä Tampereen ja Joensuun yliopistojen historian laitosten kanssa Poliittisen historian kohdalla kiinnostus on kohdistunut varsinkin sataan viimeiseen vuoteen.²³⁷

Suomen historian väitöskirjat ovat koskeneet kaikkia Suomen historian vuosisatoja keskiajalta ja 1500-luvulta lähtien, joskin uudempi aika on painotetumpi. Uudemman ajan tutkimiseen opiskelijoiden mielenkiinnon ohella on ohjannut Jyväskylän maakunta-arkiston kokoelmat, jotka koskevat pääasiassa 1700-1800 - lukuja. Kokoelmat ovat myös melko paikallisia eli vain Keski-Suomen lääniä koskevia.²³⁸

Erityisena vahvuusalueena Suomen historiassa on ollut paikallishistorian kirjoittaminen. Omana opiskeluaikanaan Helsingin yliopistossa Mauno Jokipii osallistui innokkaasti Satakuntalaisen osakunnan kotiseuduntutkimusretkiin. Saamiensa kokemusten innoittamana hän kannusti oppilaitaan Jyväskylässä kotiseutuharrastuksen pariin.²³⁹

Paikallishistorian tutkimukseen on kuulunut kotiseuturetkien järjestäminen. Retket olivat tärkeä osa laitoksen ulkoista kuvaa ja alkuajan kotiseuturetkillä opiskelijan varustukseen kuului ylioppilaslakki yhteisesiintymisiä varten. Retkien pohjalta opiskelijat ovat kirjoittaneet pitäjankirjoja, jotka on julkaistu Jyväskylän

²³⁷Internet. Historian laitoksen laitosesittely. Mauno Jokipiin jäähyväisluento. Keskisuomalainen 15.9.1991

²³⁸Mauno Jokipiin puhe historian laitoksen 30-vuotisjuhlassa 1989. JyMa.

²³⁹Mauno Jokipiille omistettu juhlakirja. Studia Historica 30. 1984.

ylioppilaskunnan kotiseutusarjassa. Ensimmäinen pitäjänkirja julkaistiin vuonna 1963. Vuoteen 1996 mennessä niitä on ilmestynyt 32 kappaletta.²⁴⁰ Opiskelijat ovat osallistuneet innokkaasti paikallishistorijoiden kirjoittamiseen.

Erittäin merkittävä paikallisen historian tutkimuksen tulos on Keski-Suomen maakuntahistoria, jonka kolmas osa valmistui 1993. Valmistelut aloitettiin jo 1960-luvulla, jolloin aihepiiristä tehtiin laudaturtöitä. Jokipii puhui hankkeen puolesta 1960- ja 1970-luvut yrittäen saada tutkimusprojektille rahoitusta. Keski-Suomen maakuntaliiton 50-vuotisjuhlissa vuonna 1979 asiasta vihdoinkin päätettiin. Jokainen kunta maksoi ylimääräisen jäsenmaksun, joka oli 0,001 penniä äyriltä. Sarjan toinen osa valmistui 1988. Kolmas osa on vielä tekeillä. Teossarjan toimittajana on ollut Mauno Jokipii. Teoksen kirjoittamiseen on osallistunut historian laitoksen tutkijoita.²⁴¹ (LIITE 4.)

Yleisen historian tutkimuksessa erittäin vahva suunnan näyttäjä oli Aira Kemiläinen aina virkakautensa loppuun asti eli vuoteen 1987. Tutkimuksen pääpaino oli aate- ja kulttuurihistoriassa. Tämä oli Aira Kemiläisen oma vahva alue. Toisaalta yliopiston kirjastolla oli jo ennestään sopivaa lähdemateriaalia ja sen hankkiminen oli suhteellisen helppoa. Aira Kemiläinen puolusti tutkimusalueen valintaa myös sillä, että aatehistoriaa tutkittiin vähän muissa maamme yliopistoissa lukuunottamatta Turun kulttuurihistorian professuuria. Hän näki ko. alan tulevaisuuden alana, koska aatteilla oli hänen mukaansa erittäin suuri merkitys uusimmalla ajalla.²⁴²

Aira Kemiläisen oma erityisalueena oli nationalismin historia ja teoria. Sen piirissä tutkittiin mm. saksalaista ajattelua ja saksalaisten suhtautumista omaan kansaansa 1700-luvun loppupuolella ja 1800-luvun alussa.

²⁴⁰Historian laitoksen esite. 15.3.1995.

²⁴¹Jokipiin puhe. Lähteneitä ja saapuneita asiakirjoja 1971-78. HA. Keski-Suomen historia 2. Toim. Mauno Jokipii. JKL 1988.

²⁴²Kemiläisen kirje suunnitteluneuvoston tiedepoliittiselle ohjelmatoimikunnalle 25.2.1972.

Imperialismin historian tutkimus aloitettiin vuonna 1966. Keskeinen alue oli Yhdysvaltain ja Saksan imperialismi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tutkimus pohjautui pääasiassa mikrofilmeinä hankittuun alkuperäisaineistoon, lähinnä Yhdysvaltain ja Saksan ulkopoliittisiin asiakirjoihin 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Myöhemmin tutkimuskohdetta laajennettiin käsittelemään myös vuoden 1914 jälkeistä aikaa, brittiläisen imperialismin ja natioalismin suhdetta sekä tutkimalla sosialististen maiden käsityksiä imperialismista. Imperialistisen tutkimuksen valtakunnallinen painopiste on ollut pitkälti Jyväskylässä.

Kolmantena vahvana alueena oli valistuksen ja romantiikan aikakauden aatehistoria, etenkin Saksan valistus 1700-luvun lopulla ja valistuksen ja romantiikan taitekohdassa. Kemiläisen ohella aihealuetta tutkivat mm. Jorma Tiainen, Kari Hokkanen ja Sisko Haikala.²⁴³

1980-luvulla lähdemateriaalihankinnoissa painopistealueita tuli lisää. Uusia aloja olivat renessanssin ja barokin kulttuurihistoria, Englanti vallankumouksien aikakaudella ja viktoriaanisella kaudella²⁴⁴

Aira Kemiläisen jälkeen yleisen historian professorina toiminut 1987 Erkki Kouri oli väitellyt Englannissa. Hänen mielenkiinnon kohteitaan olivat uuden ajan alun kansainvälinen politiikka ja viktorian ajan Englanti. Hänen vaikutuskautensa tutkimuksen kannalta oli lyhyt. Vuonna 1990 nimitettiin Jorma Ahvenainen yleisen historian professoriksi. Hän suuntasi opiskelijoiden tutkimustöitä Balkanin ja ennen kaikkea Unkarin historiaan maailmansotien välisenä aikana. Hänen tutkimusalaansa oli myös tietoliikenneverkoston kehitys ja sen merkitys politiikassa ennen ensimmäistä maailmansotaa.²⁴⁵

²⁴³Kemiläisen kirje 8.1.1975. Kemiläisen kirje suunnitteluneuvoston tiedepoliittiselle ohjelmatoimikunnalle 25.2.1972. Yliopiston ulkopuolelle lähetetyt kirjeet 1970-75. HA. Jyväskylän yliopiston hum.tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974.

²⁴⁴Jokipiin puhe 1989. JyMa.

²⁴⁵Virkakortit. JYA. Mauno Jokipiin puhe historian laitoksen 30-vuotisjuhlassa 1989. JyMa.

Uusimpina tutkimusalueina mukaan on tullut kulutuksen historia, Venäjän/Neuvostoliiton (Anneli Aer) ja Yhdysvaltojen (Kalevi Ahonen) taloudellis-sosiaalisten struktuurien ja taloudellisten mentaliteettien kehitys sekä muun yhteiskunnan ja talouden väliset suhteet.

Taloushistorian tutkimus aloitettiin orastavasti jo yleisen historian puolella, mutta varsinainen tutkimus käynnistyi vuonna 1972, jolloin Jorma Ahvenainen nimitettiin taloushistorian apulaisprofessoriksi. Ahvenaisen johdolla tutkimus keskittyi Suomen metsäteollisuuden historiaan. Suomen puunjalostusteollisuuden historiaa pyrittiin kartoittamaan mahdollisimman tarkasti suuntaamalla opiskelijoiden harjoitustöitä ao. alueelle.²⁴⁶ Tutkimuskohteen valintaan vaikutti myös se, että lähdeainesta oli helposti saatavissa. Jyväskylän maakunta-arkistossa ja Mikkelin Elinkeinoelämän keskusarkistossa on lukuisia metsäyritysten arkistoja.²⁴⁷ Opiskelijoita pyrittiin valmistamaan myös talouselämän palvelukseen. Erityistavoitteena oli antaa valmiudet yrityshistorian kirjoittamiseen.²⁴⁸

Taloushistorian puolella tutkimuksen painopistealueita ovat olleet myös olleet varallisuus- ja elintasotutkimus, taloudellisen kasvun ja kansantalouden rakennemuutosten kasvu- ja muutostekijöiden analysointi sekä eri maiden taloudellisen kehityksen ja rakennemuutosten vertailu. Myös taloudellinen integraatio on nousemassa ajankohtaiseksi tutkimusaiheeksi.²⁴⁹ Vuonna 1994 taloushistoriaan professoriksi nimitetyn Riitta Hjerppen tutkimusalana on erityisesti kasvututkimukset Suomen taloushistoriassa.

²⁴⁶Jyväskylän yliopiston hum.tdk:n tutkimuspoliittinen ohjelma 19.11.1974.

²⁴⁷Mauno Jokipiin puhe Historian laitoksen 30-vuotisjuhlassa 1989.JyMA.

²⁴⁸Hum.tdk.ptk. 30.5.1972.Tehtäväsuunnitelma 1974-78. JYA.

²⁴⁹Historian laitoksen esite 15.3.1995.

8. HISTORIAN LAITOKSEN ROOLI ULOSPÄIN

Prof. Mauno Jokipiin jäädessä eläkkeelle 1991 sanomalehti Keski-suomalainen luonnehti Jokipiitä eräänlaisena Jyväskylän koulukunnan luojana. Koulukunnan väitöskirjoille on pidetty ominaisena perusteellista, mutta kriittistä arkistotyötä. Tutkimuskohteiksi on valittu tutkimattomia tai vähän tutkittuja aihealoja. Tutkimuksissa on pyritty monipuoliseen, kulttuuris-historialliseen kysymyksen asetteluun. Jokipiin itse kuvaa näin:

"Jyväskylän Suomen historian väitöskirjat koskevat tietoisesti kaikkia Suomen historian vuosisatoja keskiajasta ja 1500-luvusta alkaen, vaikka uudemman pään tutkimukset ovat siihen kohdistuneen harrastuksen vuoksi lukuisimmat kuten kaikkialla muuallakin maassa. Varsinkin suhteellisen pienen laitoksen on vastustettava kaikkea kainotekoista, hallinnollispohjaista tutkimusaiheiden karsinointia, jonka avulla byrokraatit yrittävät vähentää vielä niitäkin pieniä resursseja, joilla nyt toimitaan. Pidämme tällaisia "painoalaehtotuksia" täysin aiheettomina amputointirytyksinä." ²⁵⁰

Jokipiin aloittama kotiseutukirjatyö on muodostanut lähtökohdan kehittyneemmälle paikallishistorialle. Jyväskylässä koulutetut maisterit ovat julkaisseet 27 pitäjän tai kaupungin historiaa tai vastaavaa tilaustyötä. Suurimpana hankkeena on ollut kolmiosainen Keski-Suomen maakuntahistoria. Jyväskylästä on tullut eräs Suomen paikallishistorian kirjoittamisen keskuspaikoista.²⁵¹ Jo vuoden 1977 tutkimuspoliittisessa ohjelmassa todettiin, että Suomen historia oli noussut yhdeksi tiedekunnan painopistealueeksi, koska se oli koulutuksensa ja

²⁵⁰Mauno Jokipiin jäähyväisluento, Keski-suomalainen 15.9.1991.

²⁵¹Jokipiin puhe 1989. JyMa.

tutkimuksensaansiosta ollut tiiviisti yhteydessä maakuntaan ja näin edesauttanut koko yliopiston lähentymistä ympäristöönsä.²⁵²

Laitoksen toimintaan on alusta asti kiinteästi kuulunut myös koti- ja ulkomainen opintomatkailu yhteistyössä opiskelijajärjestö Tosineen kanssa. Entiseen Neuvostoliittoon, mm. Tallinnaan ja Leningradiin, on tehty useita matkoja. Samoin Ruotsiin ja erityisesti Tukholmaan on matkustettu useamman kerran. Innokkaana järjestäjänä monille matkoille on ollut Jorma Tiainen. Hän organisoii molempiin Saksoihin matkan 1960-luvun lopulla. Muistona matkalta on yhä Mosel-viinikannu Tosineen huoneessa. Samoin Jorma Tiainen organisoii 1980-luvulla matkat Kreikkaan ja Roomaan. Roomaan tehtiin uusi matka 1990-luvulla opiskelijoiden toimesta. Nyttemmin, Viron itsenäistyttyä on Tallinnan yliopistoon tehty useita matkoja. Matkoilta opiskelijat ovat tehneet esitelmiä ja diasarjoja. Matkat ovat edesauttaneet myös yleisen historian gradutöitä.²⁵³

Suomen historian tutkimuksessa etuna on luonnollisesti ollut kotimaisuus niin aiheiden kuin tutkimusmateriaalinkin suhteen. Yleisen historian tutkimusta on aina vaikeuttanut lähdemateriaalin hankkiminen ulkomailta. Melkein jokainen yleisen historian tutkimus on vaatinut ulkomailla oleskelua, jatkotutkimukselle se on ollut välttämättömyys.

Yksittäisiä merkittäviä historian tutkijoita on kaikissa kolmessa osastossa. Suomen historian puolella tuotteliain on ollut Mauno Jokipii. Hänen kirjallinen tuotansa käsittää yli 150 omaa tai toimitettua teosta, eripainosta tai artikkelia. Jokipiin väitöskirja koski Suomen kreivi- ja vapaaherrakuntia (1958), johon valmistui vielä jatko-osa. 1960-luvun päätutkimus oli suomalaisen SS-pataljoonan historia, joka julkaistiin nimellä Panttipataljoona (1968). Paikallishistorioitsijana hän on

²⁵² Hum.tdk.ptk. 24.5.1977, tutkimuspoliittinen ohjelma. JYA.

²⁵³Mauno jokipiin puhe 15.3.1989. JyMa.

kirjoittanut moniosaisen Satakunnan maakuntahistorian, jonka ensimmäinen osa julkaistiin 1950-luvulla.²⁵⁴

Erkki Lehtisen ominta tutkimusala on ollut Suomen hallintohistoria Ruotsin vallan aikana sekä suomalaisuuden nousu ja puolustus aate- ja oppihistoriallisena tutkimuskohteena. Hänen väitöskirjansa käsitteli hallituksen yhtenäistämispolitiikkaa suomessa 1600-luvulla (1961), jonka professori Renvall arvioi laudaturin arvoiseksi. Samaa aihepiiriä hän täydensi tutkimuksella Suomen kameraalinen keskushallinto (1961). Hänen merkittävä aate- ja oppihistorillinen tutkimuksensa Suomen varhaishistorian ja risteretikauden kuvasta uskonpuhdistus- ja suurvalta-aikana ilmestyi vuonna 1968. Muiden maamme historian tutkijoiden keskuudessa häntä on pidetty "silmät avoinna kulkevana probleemitutkijana, joka näkee ongelmia ja joka pyrkii ne myös ratkaisemaan".²⁵⁵

Yleisen historian puolella eittämättä keskushahmoksi nousee Aira Kemiläinen aatehistoriallisella sekä rotu- ja kansallisuuskysymyksiin liittyvällä tutkimuksellaan. Hänen väitöskirjansa oli Auffassungen uber die Sendung des deutschen Volkes um die Wende des 18. und 19. Jahrhunderts (1956). Hänen tutkimuksensa ovat keskittyneet Saksaan ja saksalaisuuteen sekä Leopold von Rankeen ja hänen ajatuksiinsa. Häntä pidetäänkin Ranke-tutkimuksen eturivin edustajana. Vahvana aatehistorioitsijana Aira Kemiläinen on ohjannut oppilaitaan aatehistorialliseen tutkimukseen ja synnyttänyt ympärilleen aatehistoriallisen koulukunnan.²⁵⁶

Taloushistorian alalla keskeinen henkilö on Jorma Ahvenainen, jonka tutkimukset ovat koskettaneet myös Suomen sekä yleistä historiaa. Eritoten hän on selvittänyt Suomen metsäteollisuuden vaiheita, puun ja paperin kulkua Suomesta maailmanmarkkinoille. Hänen päätyönään voidaan ehkä pitää 500-sivuista Suomen sahateollisuuden historiaa. Hän on kirjoittanut myös useita yrityshistorioita, kuten "Kymin osakeyhtiö vuosina 1918-39" ja "Kankaan paperitehtaan historia I-II". Hän

²⁵⁴Studia Historica 30.Jkl 1984.

²⁵⁵Erkki Lehtiselle omistettu juhlakirja. Studia Historica 40. Jkl 1989.

²⁵⁶Kemiläiselle omistettu juhlakirja, Studia Historica 18. Jkl 1979.

on saanut myös kansainvälistä arvonantoa toimiessaan The Scandinavian Economic History Reviewin päätoimittajana 1978-82. Vuonna 1980 Ahvenainen todettiin päteväksi myös yleisen historian professorin virkaan Turun yliopistossa. Tällä alalla hänen tutkimuskohteenaan on ollut tietoliikenneverkoston kehitys ja sen merkitys politiikassa ennen ensimmäistä maailmansotaa. Hän on julkaissut mm. tutkimukset "The Question of German Information Services in the Far East before the First World War" ja "The Far Eastern Telegraphs: the History of Telegraphic Communications between the Far East, Europe and America before the First World War".²⁵⁷

Historian laitoksen ensimmäinen väittelijä oli Keijo Kulha vuodelta 1969. Hänen työnsä oli järjestyksessä kolmas humanistisen tiedekunnan väitöskirjoista. Sitä ennen olivat ensin Saksan kielen laitos (1966) ja sitten Ruotsin kielen laitos (1967) julkistaneet ensimmäiset väitöskirjansa. Ensimmäinen yleisen historian väitöskirja, Jorma Tiaisen, valmistui vuonna 1971.²⁵⁸

Luvut, sekä väitöskirjat että lisensiaatintyöt, osoittavat, että historian laitos on ollut koko olemassaolonsa ajan tulokellinen tutkimusyksikkö, mutta että varsinkin alkuaikoina historian laitos oli johtava tutkimuksen tekijä omassa osastossaan ja vuodesta 1969 tiedekunnassaan. Laitoksen tutkimustehokkuutta kuvaa myös se, että esimerkiksi vuosina 1969-71 historian laitoksen laidatur-suoritusten määrä oli 57, kun se esimerkiksi Ruotsin kielen laitoksella oli 32, Englannin kielen laitoksella oli 29 ja Suomen kielen laitoksella 24.²⁵⁹ Historian laitosta voidaan pitää tulokellisena tutkimusyksikkönä verrattaessa sitä tiedekunnan ja koko yliopiston muihin laitoksiin.

²⁵⁷Jorma Ahvenaiselle omistettu juhlakirja, *Studia Historica* 41.Jkl 1990.

²⁵⁸Jkl:n yliopiston hum.tdk:n listaus.

²⁵⁹Hum.tdk.ptk 17.10.1972. JYA.

Valmistuneet lisensiaatintyöt / väitöskirjat			
	Suomen historia	yleinen historia	taloushistoria
1960-69	2 /1	-	-
1970-79	12 /6	7 /2	-
1980-89	11 /9	7 /5	-
1990-luku*	13 /10	5 /2	1
yht.	38 /26	19 /9	1

(* = vuoden 1996 loppuun, katso liite 2.)

Historian osuus valmistuneista lisensiaatintöistä hum.tdk:ssa		
	Hum.tdk. / historia	%
1966-69	10 /2	20
1966-79	54 /21	39
1966-89	130 /39	30
1966-96*	245 /59	24

(* = 26.2.1996 mennessä, katso liite 2.)

Historian osuus valmistuneista väitöskirjoista hum.tdk:ssa		
	Hum.tdk /historia	%
1966-69	3 /1	33
1966-79	23 /9	39
1966-89	56 /23	41
1966-96*	103 /35	34

(* = 23.2.1996 mennessä, katso liite 2.)

Historian osuus FM-tutkinnoista		
	Hum.tdk./historia	%
1961-1970	449/160	36
1961-1987	2010/452	22
1961-1996	3757/659	18

(hum.tdk.ptk. 2.2.1971, liite ja hum.tdk rekisterit, katso liite2.)

Vuonna 1962 Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun julkaisusarja "Acta Academiae Paedagogicae Jyväskyläensis" jaettiin kolmeksi sarjaksi. Syynä oli historian laitoksen aktiivisuus. Samana vuonna ilmestyi ensimmäinen "Studia Historica Jyväskyläensia" -sarjan osa. Sarjassa on julkaistu valtaosa laitoksen väitöskirjoista. Sarjassa on vuoteen 1995 mennessä ilmestynyt kaikkiaan 53 nidettä. Historian laitos on julkaissut kahta omaa sarjaa: Suomen historian julkaisuja ja Yleisen historian tutkimuksia, joita on yhteensä ilmestynyt 30 nimikettä. JYY:n kotiseutusarjassa on yhteistyössä historian laitoksen kanssa ilmestynyt vuosina 1963-1994 32 pitäjänkirjaa. Historian laitos on julkaissut yhdessä Jyväskylän maakunta-arkiston kanssa Jyväskylän Historiallinen arkisto-vuosikirjaa vuodesta 1994 lähtien. Laitoksen painamattomista opinnäytetöistä on julkaistu vuonna 1993 bibliografia, jota täydennetään jatkuvasti.²⁵⁹

Historian laitoksella on ollut yhteistyötä useiden ulkomaisten yliopistojen kanssa. Opiskelijavaihtoa on ollut Ruotsin ja Norjan kanssa Nordplusohjelman puitteissa. Balttian suuntaan yhteistyö on poliittisen tilanteen takia lisääntynyt. Yhteistyötä harjoitetaan Tallinnan Pedagogisen yliopiston ja Eesti Riigiarhiivin sekä Tarton yliopiston kanssa. Yleisen historian puolella on vuodesta 1989 jatkunut opiskelijavaihto Kentin yliopiston kanssa. Historian laitos on mukana monitieteellisessä Hungarologia-, North American Studies- ja Deutsche Kulturstudien -opintokokonaisuuksissa. Hungarologia on hyväksytty Erasmus-

²⁵⁹Kangas, s.226-227. Historian laitoksen laitosesitely, internet.

ohjelmaan, jonka kautta on ollut sekä opiskelija -että opettajavaihtoa. Yleinen historia on mukana Timber and Timbering Industry (IUFRO) projektissa sekä kansainvälisessä tietoliikennetutkimuksessa ja merenkulunhistoriassa. Taloushistorian laitos yhdessä Uumajan ja Kööpenhaminan yliopistojen kanssa kokoaa pohjoismaista historiallisten kansantalouden tilinpitolaskelmien yhteistä tietopankkia. Laitos tekee myös yhteistyötä Groningenin yliopiston kanssa. Opiskelijavaihdon ohella on ollut myös opettajavaihtoa ja vierailijaluennoitsijoita aina 1960-luvulta asti.

* * *

Yliopistolaitoksen yhtenä tärkeänä tehtävä on tutkiminen ja opiskelijoiden ohjaaminen tutkimustyöhön. Historian laitos on täyttänyt tämän tehtävän. Alusta asti laitoksella on pyritty panostamaan tutkimustyöhön opetuksen ohella. Maakunta-arkiston perustaminen Jyväskylään ja muiden arkistojen kokoelmien mikrofilmaus ovat olleet ehdoton edellytys tutkimuksen laajentumiselle. Valmistuneiden tutkintojen määrä on huomattava verrattuna muihin humanistisen tiedekunnan laitoksiin. Jatko-opiskelijoita on laitoksella ollut aina runsaasti. Jyväskylän historian tutkimus on profiloitunut omaksi osa-alueekseen valtakunnallisessa historian tutkimuksessa. Erittäin merkittäväksi osaamisalueeksi on muodostunut paikallishistorian kirjoittaminen, joka samalla on sitonut historian laitoksen tiiviisti Keski-Suomeen.

LÄHTEET

I ARKISTOLÄHTEET

HISTORIAN LAITOKSEN ARKISTO (HA)

Pöytäkirjoja: laitosneuvosto, opettajain kokoukset, opintoyhteistyökollegio,

Koulutusohjelmatoimikunta 1959 - 1983

Kirjeenvaihtoa 1960-1975

Yliopiston ulkopuolelta saapuneita asiakirjoja 1969-1975

Yliopiston ulkopuolelle lähetettyjä asiakirjoja 1970-1975

Sekalaisia asiakirjoja 1960-1970

Ilmoituksia ilmoitustaululta, monisteita 1963-1970, 1982- 84

Lähteneitä ja saapuneita asiakirjoja: taloustoimisto 1968-1979, opintoasiaintoimisto

1974-1980, suunnitteluneuvosto, humanistinen tiedekunta ja sen laitokset 1971 -

78, opiskelijat 1970-75

Laitoksen sisäiset asiat 1968-69, -81 asti

Tilastoja: oppilastilastoa, hakija- ja valintaluettelot 1975-1980

Opinnäytetöitä koskeva kysely, opiskelijakysely 1974

Prof. Aira Kemiläisen kansiot, koskien tutkinnonuudistusta

JYVÄSKYLÄN MAAKUNTA-ARKISTO (JyMA)

Filosofiseen tiedekuntaan saapuneet kirjeet, 1958-65

Filosofisesta tiedekunnasta lähteneet kirjeet 1958-60

Jokipii, Mauno, puheita: historian laitos 30 vuotta, Tosine 30 vuotta. 1989.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun hallintokollegion pöytäkirjat 1958-66

JKK:n opettajaneuvoston pöytäkirjat 1954-61

Professorikollegion pöytäkirjat 1954-58

Valtion viranomaisilta saapuneet kirjeet

Historiallis-kielitieteellisen osaston matriikkelit 1958-63

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON ARKISTO (JYA)

Filosofisen tiedekunnan pöytäkirjat 3.9.1958 - 28.2.1968

Humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat 26.3.68 -

Historiallis-kielitieteellisen osaston pöytäkirjat 19.10.1960 - 27.2.1968

Historiallis-kielitieteellisen osaston sisäinen kirjeenvaihto

JKK:n sisäiseen kehittämiseen liittyvät asiakirjat

Korkeakoulun (yliopiston) kehittämiseen liittyvät asiat

Sanomalehtileikkeet 1956-1972

Virkakortisto

Opiskelijakortisto

Opiskelijaluettelot

Ohjesäännöt

Korkeakoululaitosta koskevia mietintöjä, lausuntoja, muistioita 1970-73

Jyväskylän yliopiston kehittämiseen liittyvät asiakirjat 1968-1974

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON OPINTOTOIMISTO (JYO)

Opintorekisteri 1958-1996

II PAINETUT ALKUPERÄISLÄHTEET

Opas Jyväskylän kasvatustieteellisessä korkeakoulussa opiskeleville. Toim. Mauno Jokipii. Jyväskylä 1961.

Opas Jyväskylän kasvatustieteellisessä korkeakoulussa opiskeleville II. Filosofisen tiedekunnan tutkintovaatimukset ja opinto-ohjeet. Toim. Mauno Jokipii. Toinen laajennettu painos. Jyväskylä 1963.

Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun ohjelmat 1961-65

Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun kesäkauden ohjelmat 1958-65

Jyväskylän yliopiston filosofisen tiedekunnan tutkintovaatimukset. Toim. Kalevi Tarvainen. Jyväskylä 1966.

Jyväskylän yliopiston kesäkauden ohjelmat 1965-93

Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset. Toim. Kalevi Tarvainen. Jyväskylä 1968.

Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat 1971-1993.

Jyväskylän yliopiston ohjelmat 1966 - 93.

Kertomukset Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun toiminnasta 1958-65.

Kertomukset Jyväskylän yliopiston toiminnasta 1965-1993.

III VIRALLISJULKAISUT

Asetuskokoelma 1958, N:o 66. Asetus eräiden virkojen perustamisesta Jyväskylän Kasvatusopilliseen korkeakouluun.

Asetuskokoelma 1958, N:o 327. Asetus Jyväskylän kasvatusopillisesta korkeakoulusta.

Asetuskokoelma 1958, N:o 309. Laki Jyväskylän kasvatusopillisesta korkeakoulusta
Asetuskokoelma 1960 N:o 125. Valtioneuvoston päätös maakunta-arkistojen piirijaosta ja eräiden valtionarkistojen tehtävien siirtämisestä maakunta-arkistoille.
Asetuskokoelma 1960, N:o 365. Asetus sisältävä Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun perussäännön.

Asetuskokoelma 1967 N:o 77. Asetus Jyväskylän maakunta-arkiston perustamisesta.

Asetuskokoelma 1967 N:o 78. Valtioneuvoston päätös maakunta-arkistojen piirijaosta ja eräiden valtionarkiston tehtävien siirtämisestä maakunta-arkistoille annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta.

Asetuskokoelma 1967, N:o 380. Laki Jyväskylän yliopistosta.

Asetuskokoelma 1968, N:o 146. Asetus Jyväskylän yliopistosta.

Asetuskokoelma 1978, N:o 1080. Asetus humanistisista tutkinnoista.

Asetuskokoelma 1980, N:o 899. Laki Jyväskylän yliopistosta.

Asetuskokoelma 1981, N:o 515. Asetus Jyväskylän yliopistosta.

Korkeakoulukomitean, ns. Mybergin komitean, mietintö 1956 n:o 7.

Korkeakoulukomitean mietintö 1957 B n:o 13.

Korkeakoulukomiteanmietintö 1968 B n:o 73. Korkeakouluneuvoston mietintö I. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien tutkintojärjestelmän uudistaminen. Korkeakoulukomitean mietintö 1972 n:o A 17. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan eli FYTT:n mietintö.

Korkeakoulun lehtorikomitean mietintö 1968:B 13.

Sivistysvaliokunnan mietintö 1964:15.

Jyväskylän korkeakoulukomitean osamietintö I 1957 n:o 25.

Jyväskylän korkeakoulukomitean osamietintö II 1957 n:o 27.

Jyväskylän korkeakoulukomitean mietintö 1957 n:o 48.

Jyväskylän korkeakoulukomitean osamietintö IV 1960 n:o 28.

Jyväskylän yliopiston hallinnonuudistustoimikunnan mietintö 1970 n:o 70:b 81.

Valtiopäivät, pöytäkirjat, asiakirjat, liitteet 1957, 1964, 1965, 1976, 1980

IV KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT

Aittola, Tapio, Yliopistoyhteisön jäsenten käsityksiä ja kokemuksia uudesta laitoshallinnosta. Jyväskylän yliopiston hallintoviraston julkaisuja 7/1983. Jyväskylä 1983.

Aittola, Tapio, Laitosneuvosto - demokratiaa vai byrokratiaa? Jyväskylän yliopiston hallintoviraston julkaisuja 14/1984. Jyväskylä 1984.

Eloranta, Jari, Jyväskylän matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta 1965-95. Jyväskylä 1995.

Heinilä, Kalevi, Yliopiston puolustaminen, jyvaskylän yliopiston hallinnonuudistus 1977-1982, Rehtorin kertomus. Helsinki 1983.

Häikiö, Martti, tutkinnonuudistuksen taustaa: järjestelmäkeskustelua ja tutkintoasetuksia, Korkeakoulut ja tutkinnonuudistus. 23 KTTS:n julkaisusarja. Helsinki 1977.

Häyrynen, Yrjö-Paavo, Korkeakoulujen tutkinnonuudistuksen tavoitteista. Tutkinnonuudistus. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1971.

Häyrynen, Yrjö-Paavo & Jyrkinen, Jussi, Tutkinnonuudistuksen suunnittelu ja lähtökohdat. Tutkinnonuudistus FYTT, Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten korkeakoulututkintojen uudistamisesta. valtion painatuskeskus, Helsinki 1971.

Jokipii, Mauno, Jyväskylän arkistokysymys. Kasvatus ja koulu 2/1963.

Jokipii, Mauno, Keski-Suomen historian tutkimisesta. Saavutuksia ja tavoitteita. Keski-Suomen Maakuntaviesti 3/1962.

Jyrkinen, Jussi, Tutkintomallien hahmottelua. Tutkinnonuudistus FYTT. Helsinki 1971

Kangas, Lasse, Jyväskylän yliopistokysymys 1847 - 1966, Tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi. Studia Historica Jyväskyläensia 44. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä 1992.

Kemiläinen, Aira, Tutkinnonuudistuksen näköaloja. Kanava 1976.

Kemiläinen, Aira, Yliopiston historian opetuksen tavoitteet. Historiallinen aikakauskirja 1975.

Keski-Suomen historia 2. Toim. Mauno Jokipii. Jyväskylä 1988.

Ketonen, Oiva, FYTT:n mietintö. Kanava 3/1973.

Konttinen, Raimo, Opetusteknologinen malli opetuksen suunnittelussa. Tutkinnon uudistus. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1971.

Korkeakoulut ja tutkinnonuudistus. KTTS. Helsinki 1971.

Kulha, Keijo, Monitoimimies Mauno Jokipii. Historioitsija - taaksepäin katsova profeetta. Mauno Jokipiille omistettu juhlaKirja. Studia Historica Jyväskyläensia 30. 1984.

Kuusi, Sakari, Miten Jyväskylän yliopisto syntyi? Jyväskylän yliopistokysymyksen ja yliopistoyhdistyksen historia. Studia Historica Jyväskyläensia VI. Jyväskylä 1967.

Lahtinen, Ilpo, Tutkinnonuudistus - turvavaltion interventio yliopistoon. Tutkimus tiedepolitiikasta ja Suomen yliopistojen 1970-luvun tutkinnonuudistuksesta. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, julkaisusarja 26. Jyväskylä 1988.

Numminen, Jaakko, Yliopistokysymys. Keuruu 1987.

Pysy lujana omalla maalla! Erkki Lehtiselle omistettu juhlaKirja. Studia Historica Jyväskyläensia 40. Jyväskylä 1989.

Remes, Mika, Yliopilaan äänitorvi, Jyväskylän ylioppilaslehti 1960-80. Pro gradu 1993. Jyväskylä.

Silvonen, Jussi, puheenvuoroja tutkinnonuudistuksesta. SYL-julkaisu 2/1986.

Sitä kuusta kuuleminen. Jorma Ahvenaiselle omistettu juhlakirja. Studia Historica Jyväskyläänsia 41. Jyväskylä 1990.

Tarvainen, Veikko, 60-luvun kapina. Helsinki 1993.

Tervetuloa Jyväskylän yliopistoon. Jyväskylän hallintoviraston julkaisuja 1/1982. Jyväskylä 1982.

Tutkinnonuudistuksesta historia-aineissa, Historiatieteiden jaosto. Tutkinnonuudistus FYTT. Valtion painatuskeskus, helsinki 1971.

Tutkinnonuudistus.Toim. Häyrynen, Yrjö-Paavo, Jyrkinen, Jussi ja Kosonen, Paavo. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1971.

Wie es eigentlich gewesen. Aira Kemiläiselle omistettu juhlakirja. Studia Historica Jyväskyläänsia 18. Jyväskylä 1979.

V SANOMALEHDET

Aamulehti 1965

Helsingin Sanomat 1965, 1969

Keskisuomalainen 1962,1964, 1965, 1967, 1977, 1978, 1991

Vaasa 1965

VI LEHDET

Jyväskylän ylioppilaslehti 1978, 1980

Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti 1981

VII HAASTATTELUT

Kirjastoamanuenssi Pirkko Saarijärvi 25.6.1997

Amanuenssi Eira Vento 26.6.1997

PERUSTIETOJEN KERÄÄMINEN: PÄÄINEOPISKELIJAT JA JATKO-OPISKELIJAT		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
TIEDEKUNTA	HUMANISTINEN TK																										
LAITOS	SHI																										
Koulutusohjelma	HISKO																										
Vuosi		151	150	142	152	145	155	150	174	174	141	148	161	157	153	153	131	129	115	136	131	125	125	127	130	155	
Pääaineopisk.		0																				0					
Mediaani-ikä												23	29	24	24	30	29	28	18	18	18	21	25	24	20	15	
Jatko-opiskelijat		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19	25	20	20	25	24	23	13	17	14	19	20	18	15	12	
Miehet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	4	4	5	5	5	5	1	4	2	5	6	5	3	
Naiset		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0											0					
Mediaani-ikä		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0																

1996
166
25
19
7

PERUSTIETOJEN KERÄÄMINEN: PÄÄINEOPISKELIJAT JA JATKO-OPISKELIJAT		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
TIEDEKUNTA	HUMANISTINEN TK																										
LAITOS	YHI																										
Koulutusohjelma	HISKO																										
Vuosi		113	120	130	111	118	117	121	132	130	76	100	104	120	105	102	98	95	87	97	106	104	117	121	135	131	
Pääaineopisk.		0																				0					
Mediaani-ikä												18	18	20	24	22	25	23	28	28	7	11	8	12	9	9	
Jatko-opiskelijat		0										12	13	13	16	14	18	17	20	21	3	6	6	9	6	6	
Miehet		0										6	5	7	8	8	7	6	8	7	4	5	2	3	3	3	
Naiset																											
Mediaani-ikä																											

1996
143
10
6
4

PERUSTIETOJEN KERÄÄMINEN: PÄÄINEOPISKELIJAT JA JATKO-OPISKELIJAT		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
TIEDEKUNTA	HUMANISTINEN TK																										
LAITOS	THI																										
Koulutusohjelma	HISKO																										
Vuosi		1	1	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	4	4	5	8	8	11	10	10	10	8	10	20	26	28
Pääaineopisk.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	3	4	
Mediaani-ikä												0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Jatko-opiskelijat		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	2	1	2
Miehet		Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	Arvio	0	0	0	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	3	2
Naiset												0	0	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	3	2
Mediaani-ikä																											

1996
30
2
2
0

Suoritetut tutkinnot pääaineittain 1958 - 1996

HUMANISTISTEN TIETEIDEN KANDIDAATIT

	1958-87	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	yhteensä
Englantilainen filologia	770	1	1	-	-	-	10	12		794
Etnologia								5		
-suom. ja ver. kansat.	70	1	-	1	1	-	4	-		82
folkloristiikka								4		4
-suom. ja vert. kans. r. tutk.	2	-	-	-	-	-	-	-		2
Fonetiikka	3	-	-	1	-	-	-	-		4
Germaaninen filologia	333	-	1	-	1	-	2	5		342
Historiat										
- Suomen historia	503	1	-	1	-	-	6	9		520
- yleinen historia	238	-	-	-	-	-	2	4		244
- taloushistoria	2	-	-	-	-	-	-	1		3
Italian kieli	2	-	-	-	-	-	-	-		2
Journalistiikka	-	-	-	-	-	-	1	4		5
Kirjallisuus	433	1	2	2	2	1	6	5		452
Latinan kieli	18	-	-	-	-	-	-	3		21
Logopedia	4	-	-	-	-	-	-	-		4
Musiikkikasvatus	-	-	-	-	-	-	1	1		2
Musiikkiterapia								2		2
Musiikkitiede	100	2	2	1	1	-	1	-		107
Pohjoismainen filologia	672	-	1	2	-	1	-	3		679
Puheviestintä	3	3	2	-	-	-	-	5		13
Romaaninen filologia	202	2	1	-	-	-	-	5		210
Soveltava kielitiede	-	-	-	-	-	-	1	3		4
Suomen kieli	445	2	-	-	-	-	2	4		453
Taidehistoria	98	1	-	-	-	1	3	5		108
Taidekasvatus	33	2	-	-	-	-	5	6		46
Graafinen linja								1		1
Venäjän kieli ja kirjall.	141	-	-	-	-	-	1	6		148
Yhteiskuntatiede	5	-	-	-	-	-	-	-		5
YHTEENSÄ	4077	16	10	8	5	3	45	93		4257

Suoritetut tutkinnot pääaineittain 1958 - 1996

FILOSOFIAN MAISTERIT

	1958-87	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	yhteensä
Englantilainen filologia	385	31	44	32	33	47	26	32	26	656
Etnologia										
-suom. ja ver. kansat.	38	5	4	2	10	7	7	1	9	83
folkloristiikka	1	1	-	-	2	1	1	-		6
kulttuuriantropologia										
Germaaninen filologia	153	4	9	15	17	12	25	18	17	270
Historiat										
- Suomen historia	308	10	10	12	6	18	19	21	14	418
- yleinen historia	157	5	9	6	8	9	16	9	13	232
- taloushistoria	1	-	2	1	-	1	2	1	1	9
Journalistiikka		-	-	4	3	3	2	3	13	28
Kirjallisuus	203	11	16	8	10	17	18	23	15	321
Latinan kieli	8	-	1	1	1	-	-	-	-	10
Musiikkikasvatus	8	3	8	7	13	14	8	9	10	81
Musiikkiterapia		2	-	-	1	1	1	1	-	6
Musiikkitiede	36	2	7	5	4	12	16	7	10	99
Pohjoismainen filologia	337	22	24	24	13	13	8	9	12	462
Puheviestintä	7	8	14	9	12	10	10	9	6	85
Romaaninen filologia	95	10	15	8	4	16	15	13	13	189
Soveltava kielitiede	2	1	1	2	4	2	4	-	5	21
Suomen kieli	244	8	20	17	20	15	21	4	17	366
Taidehistoria	69	4	15	9	6	16	15	15	9	158
Taidekasvatus	16	4	6	4	5	7	7	2	6	57
Venäjän kieli ja kirjall.	92	14	14	13	14	13	13	9	18	200
YHTEENSÄ	2160	145	219	179	186	234	234	186	214	3757

	1966-69	1970-79	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	yhteensä
Englantilainen filologia		2	2	-	1	1	2	1	1	-	1	1	1	3	7	-	1	2	4	26
Etнологia (kansatiede)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	1	1			6
Etнологia (kans:run, tutkimus)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-		1
Fonetikka																				1
Germanin filologia	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	2		10
Journalistikka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	4
Kirjallisuus (Kirjja)	-	6	1	-	2	-	-	-	1	1	-	-	1	-	1	-	-	1	1	14
Kirjallisuus (yl.linjja)	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	1	3	2	1	-	2		16
Latinan kieli	-	5	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	9
Musiikkikasvat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	1	2	4
Musiikkiterapia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Musiikkiteede	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	2	2	-	2	1	4	1	1	3	16
Pohjoismaan filologia	2	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-		9
Puheviestintä	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	2	-	1	1	6
Romaanin filologia	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-		7
Sovelava kielitiede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-		4
Suomen historia	2	12	1	2	2	-	1	1	2	-	1	1	4	1	2	3	1	2	1	38
Suomen kieli	1	4	-	1	-	1	1	1	1	-	2	1	-	-	2	2	1	3	3	21
Taidehistoria	-	2	-	-	-	-	1	1	4	-	-	2	-	1	2	1	2	8	7	24
Taidakasvat	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1		4
Taloushistoria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Venäjän kieli ja kirjall.	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1		4
Yhteisviestintä																				
Yleinen historia	-	7	-	2	-	-	1	1	-	1	2	-	-	1	-	2	1	2		20
YHTEENSÄ	10	44	5	6	7	5	9	6	11	4	11	12	9	18	23	18	16	31	27	245

	1966-69	1970-79	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	Yhteensä
Englantilainen filologia			1			1		1								1		2	2	8
Etнологia (kansatiede)															1				1	1
Etнологia (kulttuurant.)																			1	1
Folkloristikka																			1	1
Fonetikka		1																		1
Germaaninen filologia	1	2	1											1				2		5
Journalistikka																		2		2
Kirjallisuus (klinikja)		1	2						2				1	1						7
Kirjallisuus (ylinija)		2							1									1		4
Laitan kieli		1			1	1								1						3
Musiikkikasvat														1			1		1	3
Musiikkikasvat																				-
Musiikkiterapia																			1	1
Musiikkiteede											1				1			2	2	7
Pohjoismainen filologia	1				1					1								1	1	5
Puhevestintä									1								1	1	2	5
Romaaninen filologia			2														1			3
Sovellava kieliteede																1			1	2
Suomen historia	1	6			2	1	2	1	1			2	1	2	2		3	2		26
Suomen kieli		2			1								1		1	2	2		1	10
Taidehistoria		1					1					1		1		1		1	5	11
Taidkasvat											1					1				2
Taloushistoria																				-
Venäjän kieli ja kirjall.														1	2					3
Yleinen historia		2		1				1	1			1						2		9
Yleinen kieliteede		1																		1
YHTEENSÄ	3	21	4	1	5	3	3	3	6	1	5	2	3	7	7	6	9	15	17	121

Humanistisen tdk:n laitoksille jaetut vuotuiset määrärahat			
	1971	1975	1976
Engl.filol.	30.504	45.000	56.800
Etnologia	19.000	26.300	30.600
Fonetikka	23.700	32.700	46.400*
Yl.kielitiede		8.751	yhdessä*
Germ.filol.	34.000	37.200	37.200
HISTORIA	33.558	70.700	90.800
Kirjallisuus	31.813	57.400 /1	62.500 /1
Latina	9.458	24.700	36.000
Musiikkitiede	28.753	201.300 /1	210.400 /1
Pohjoism.fil.	16.634	23.000	33.600
Puheoppi	6.142	165.500 /1	169.000 /1
Romaan.fil.	31.297	66.300	96.800
Suomi	29.438	36.000	49.200
Taidehistoria	16.458	/1	/1
Taidekasv.		26.300 /1	25.700 /1
Venäjä	15.825	43.000	45.300
yht.	326.580	864.151	992.300

Humanistisen tdk:n pöytäkirjat: 14.9.1971, 28.11.1972, 25.11.1975, 9.12.1975,

1/ Vuoden 1975 ja 1976 taideaineiden eli kirjallisuus, musiikkitiede, puheoppi, taidekasvatus ja taiteentutkimus määrärahoihin on sisällytetty taideaineiden laitosrakennukseen osoitetut määrärahat. Tuntiopetusmäärärahat nostavat kielten kohdalla summaa. LIITE 3 (1).

Humanistisen tdk:n laitoksille jaetut vuotuiset määrähät

	1980	1981	1985	1986	1990	1991	1996
Engl.filol.	72.500	94.500	102.000	94.000	277.000	327.000	
Etnologia	35.500	48.000	69.000	68.000	141.000	163.000	
Fonetikka	56.000*	71.000*	189.000*	183.000*	1.501.000*	1.461.000*	
Yl.kielitiede	yhdessä*	*	*	*	*	*	
Germ.filol.	43.500	56.000	49.000	50.000	175.000	180.000	
HISTORIA	101.500	155.000	196.000	194.000	493.000	562.000	297.700
Kirjallisuus	56.500	83.500	66.000	71.000	204.000	245.000 (hungarologia)	
Latina	48.000	55.000	24.000	20.000	40.000	48.000	
Musiikkitiede	66.000	75.000	200.000	205.000	997.000	1.074.000	
Pohjoism.fil.	38.000	50.000	60.000	67.000	173.000	203.000	
Puheoppi	67.000	92.000	*	*	*	*	
Romaan.fil.	114.500	134.000	71.000	67.000	188.000	219.000	
Suomi	57.000	90.000	90.000	89.000	190.000	211.000	
Taidehistoria	42.000	75.000	96.000	111.000	304.000 (museologia)	332.000	
Taidekasvatus	38.500	50.000	108.000	99.000	211.000 (kultt.työ)	234.000	
Venäjä	77.500	101.000	70.000	67.000	136.000	154.000	
yht.	913.000	1.252.000	1.427.000	1.395.000	5.115.000	5.523.000	

Humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat: 6.11.1979, 18.12.1979, 4.11.1980, 4.12.1984, 3.12.1985, 17.12.1985, 16.1.1990, 15.12.1990
 Vuonna 1985 musiikkitiede, -kasvatus ja -terapia kuuluivat samaan laitokseen. Vuonna 1990 soveltava kielitiede ja puheviestintä ovat yhdessä toimittajakoulutuksen kanssa rahoja jaettaessa.

Historian laitokselle jaetut vuotuiset määrärahat oppiaineittain							
	1980	1981	1985	1986	1990	1991	1996
SHI	43.000	69.000	94.000	92.000	219.000	228.000	
YHI	51.000	71.000	67.000	66.000	199.000	244.000	
THI	7.500	15.000	18.000	18.000	75.000 (arkeologia, yl.teologia)	90.000 (arkeol.yl.teol. Arkistokoulut)	
yht.laitosraha			17.000	18.000			297.700
yht	101.500	155.000	196.000	194.000	493.000	562.000	297.700

Historian laitokselle jaetut vuotuiset määrärahat oppiaineittain	
	1975
SHI	27.900
YHI	34.800
THI	8.000
yht.laitosraha	
yht	70.700

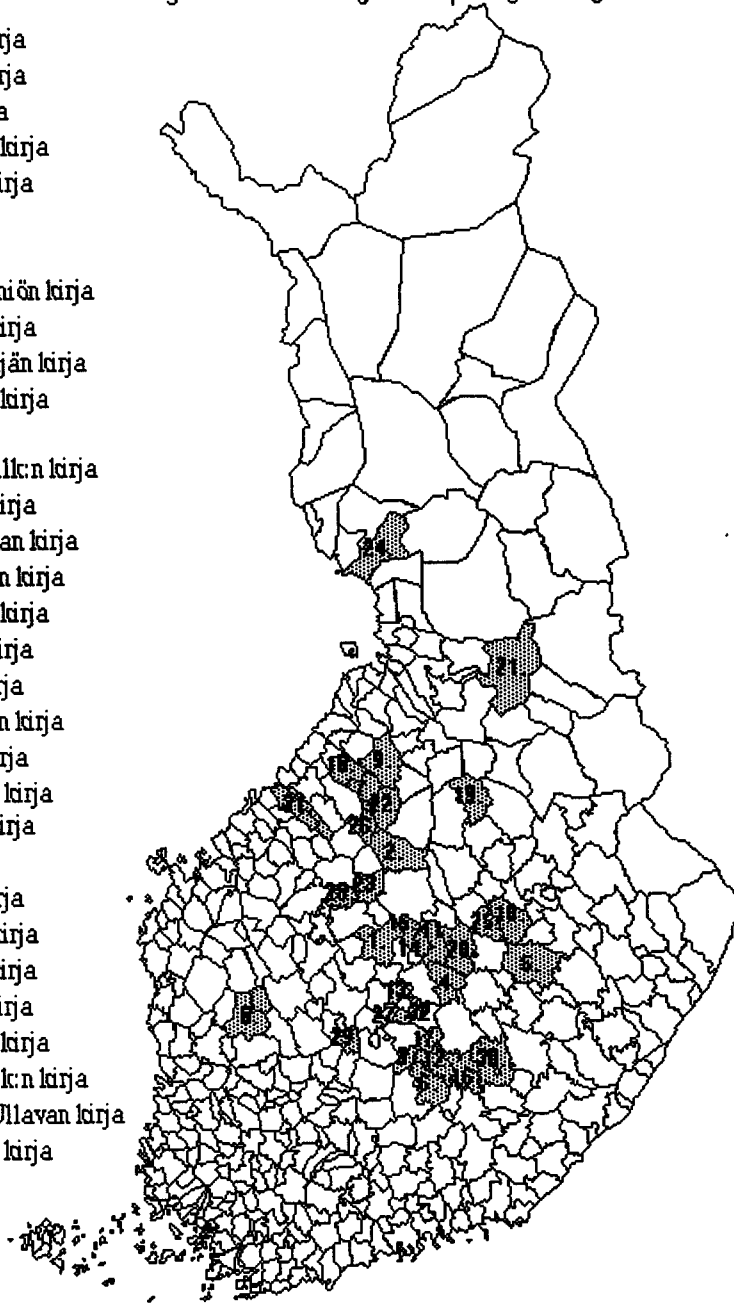
Vuonna 1970 ja 1971 raha jaettiin kokonaisuudessaan historialle, vain tuntiopetusmääräraha jaettiin Suomen ja yleisen historian kesken.

Jyväskylän kotiseutusarjassa ilmestyneet pitäjänkirjat v. 1963-1994 / Regional histories v. 1963-1994

LIITE 4.

JYY:n kotiseutusarjassa ilmestyneet pitäjänkirjat v. 1963-1994

1. Saarijärven kirja
2. Pihtiputaan kirja
3. Luhangan kirja
4. Hankasalmen kirja
5. Leppävirran kirja
6. Hartolan kirja
7. Nivalan kirja
8. Parkanon-Kihniön kirja
9. Haapaveden kirja
10. Kuopion pitäjän kirja
11. Konneveden kirja
12. Joutsan kirja
13. Jyväskylän mlk:n kirja
14. Sumiaisten kirja
15. Konginkankaan kirja
16. Hirvensalmen kirja
17. Leivonmäen kirja
18. Ylivieskan kirja
19. Vieremän kirja
20. Rautalammin kirja
21. Puolangan kirja
22. Haapajärven kirja
23. Kivijärven kirja
24. Simon kirja
25. Karttulan kirja
26. Reisjärven kirja
27. Muuramen kirja
28. Kyyjärven kirja
29. Kuoreveden kirja
30. Mikkelin mlk:n kirja
31. Kälviän ja Ullavan kirja
32. Säynätsalon kirja



VÄITÖSKIRJAT

Studia Historica Jyväskyläläensia -julkaisusarjassa ilmestyneet

- Kulha, Keijo K. Karjalaisen siirtoväen asuttamisesta käyty julkinen keskustelu vuosina 1944-1948. 1969. Studia Historica Jyväskyläläensia 7.
- Tiainen, Jorma O. Napoleon und das napoleonische Frankreich in der öffentlichen Diskussion des "dritten Deutschland" 1797-1806. 1971. Studia Historica Jyväskyläläensia 8.
- Lappalainen, Jussi Kaarle X Kustaan Venäjän-sota v. 1656-1658 Suomen suunnalla: räikkä, häikkä ja ruptuuri'. 1972. Studia Historica Jyväskyläläensia 10.
- Hokkanen, Kari Krieg und Frieden in der politischen Tagesliteratur Deutschlands zwischen Baseler und Luneviller Frieden (1795-1801). 1975. Studia Historica Jyväskyläläensia 11.
- Markkanen, Erkki Maaseutuväestön varallisuusolot ja luottosuhteet Sisä-Suomessa elinkeinoelämän murroskaudella v.1850-1914. 1977. Studia Historica jyvaskyläensia 14.
- Kiiski, Venla Tekla Hultin, poliitikko. 1978. Studia Historica Jyväskyläläensia 15.
- Läntinen, Aarre Turun keskiaikainen piispanpöytä. 1978. Studia Historica Jyväskyläläensia 16.
- Rantatupa, Heikki Elintarvikehuolto ja säännöstely Suomessa vuosina 1914-1921. 1979. Studia Historica Jyväskyläläensia 17.
- Kaikkonen, Olli Deutschland und die Expansionspolitik der USA in den 90er Jahren des 19.Jahrhunderts: mit besonderer Berücksichtigung der Einstellung Deutschlands zur spanisch-amerikanischen Krise. 1980. Studia historica jyvaskyläensia 20.
- Kallio, Reino Pohjanmaan suomenkielisten kylien oltermannihallinto: tutkimus vuoden 1742 kyläjärjestysohjeen toteuttamisesta. 1982. Studia Historica Jyväskyläläensia 23.
- Manninen, Turo Vapaustaistelu, kansalaissota ja kapina: taistelun luonne valkoisten sotapropagandassa vuonna 1918. 1982. Studia Historica Jyväskyläläensia 24.
- Viitaniemi, Matti Suomen linja-autoliikenteen historia tutkimuskohteena. 1983. Studia historica Jyväskyläläensia 26.
- Keränen, Jorma Kainuun asuttaminen. 1984. Studia Historica Jyväskyläläensia 28.

- Tsokkinen, Anja Suomen sokeainkoulut ja niiden oppilaat vuosina 1865-1917. 1984. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 29.
- Haikala, Sisko "Britische Freiheit" und das Englandbild in der öffentlichen deutschen Diskussion im ausgehenden 18. Jahrhundert. 1985. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 32.
- Toiviainen, Hillevi Search for security: United States citizens the Far East, 1890-1906: a comparative study of problems related to safeguarding Americans in China and Japan. 1986. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 33.
- Latikka, Olava Järjestäytyminen ja yhteiskunnan muutos: järjestötoiminnan alkuvaiheet ja laajentuminen suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla vuoteen 1908. 1987. *Studia historica Jyväskyläänsia* 35.
- Huovila, Tapani Germaanisuus Ranskan poliittisessa historiankirjoituksessa 1800-luvulla. 1987. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 36.
- Harju, Aaro maalaiskansakoulujen tarkastustoimi vuosina 1861-1921. 1986. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 38.
- Tuomainen, Tuulikki Versailles'ta maailmanherruuteen. Versailles'n rauhansopimus johtavien kansallissosialistien propagandassa 1919-1923 ja Hitlerin ulkopoliittisessa konseptiossa. 1988. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 39.
- Wilmi, Jorma Isäntäväet ja palvelusväen pito 1600-luvulla ja 1700-luvun alkupuolella: taloudellispohjainen tutkimus Turun ja Porin sekä Pohjanmaan läänien maaseudulta. 1991. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 43.
- Kangas, Lasse Jyväskylän yliopistokysymys 1847-1966: tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi. 1992. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 44.
- Ruuskanen, Pekka Koivikoista maailmanmarkkinoille: Suomen rullateollisuus vuosina 1873-1972. 1992. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 45.
- Vuolle, Tuula Paikallisesta hyväntekeväisyydestä valtion asiaksi: aistiviällis- ja raajarikkoiskoulutus Suomessa 1846-1892. 1993. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 47.
- Karonen, Petri Kämnerinoikeudet Suomen kaupungeissa suurvalta-ajan alkupuolella (noin 1620-1660). 1994. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 48.
- Roiko-Jokela, Heikki Ihanteita ja reaalipolitiikkaa. Rudolf Holstin toiminta Baltian maiden kansainvälisen de jure -tunnustamisen ja reunavaltio yhteistyön puolesta 1918-1922. 1995. *Studia Historica Jyväskyläänsia* 52.

- Komppa, Jukka Walter Frank ja taisteleva tie. Aseena Ranskan historia. 1995. Studia Historica Jyväskyläensia 53.
- Kyllönen, Matti Pohjois-Suomen varhaissozialismi. Sen leviäminen ja sosialistisen perinteen synty noin vuosina 1900-1910. 1995. Studia Historica Jyväskyläensia 55.

Muissa julkaisusarjoissa ilmestyneet väitöskirjat

- Nygård, Toivo Suur-Suomi vai lähiheimolaisten auttaminen: aatteellinen heimotyö itsenäisessä Suomessa. Helsinki. Otava, 1978.
- Lackman, Matti Taistelu talonpojasta: Suomen kommunistisen puolueen suhde talonpoikaiskysymykseen ja talonpoikaisliikkeisiin 1918-1939. Oulu. Oulun Historiaseura, 1985.
- Rinta-Tassi, Osmo Kansanvaltuuskunta punaisen Suomen hallituksena. Opetusministeriö. Punakaartin historikomitea. Valtionpainatuskeskus, 1986.
- Nummela, Ilkka Stadtstruktur und Bodenwert: eine studie über die Industrialisierungsperiode in Kuopio (Finnland) (1875-1914). Helsinki. Suomen historiallinen seura, 1990.
- Vihola, Teppo Leipäviljasta lypsykarjaan: maatalouden tuotantosuunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin. Helsinki. Suomen historiallinen seura, 1991.
- Vilkuna, Kustaa H.J. Valtakunnan eduksi, isänmaan kunniaksi, ruukinpatruunalle hyödyksi: Suomen rautateollisuus suurvalta-ajalla. Helsinki. Suomen historiallinen seura, 1994.
- Aer, Anneli Patents in Imperial Russia. A History of the Russian Institution of Invention Privileges under the Old regime. 1995.

LISENSIAATINTUTKIELMAT

- Kulha, Keijo Karjalan siirtoväen asuttamisesta käyty julkinen keskustelu vuosina 1944-1948. 1967.
- Kuokkanen, Pentti Suomen pohjoismainen suuntaus ja Saksa I, 1933-1937. 1968.
- Hokkanen, Kari Rauhankysymys saksan päivänpoliittisessa kirjallisuudessa Baselin ja Lunevillen rauhantekeojen välisenä aikana. 1970.
- Lappalainen, Jussi Kaarle X Kustaan Venäjän-sota sotilaallisena suorituksena Suomessa ja Laatokan ympäristössä. 1971.
- Ronkanen, Kaija Oikeusoppineiden rikosoikeudellisten käsitysten suhde valistukseen 1700-luvun loppupuolen Saksassa. 1971.
- Markkanen, Erkki Maaseutuväestön varallisuus ja luottosuhteet elinkeinoelämän murroskaudella v.1850-1914 tutkimusalueena Laukaan kihlakunta. 1971.
- Isomoisio, Eila Suomen kuva ulkomaisessa matkakirjallisuudessa 1800-luvun ensi puoliskolla. 1971.
- Rinta-Tassi, Osmo Punaisen Suomen keskushallinnon organisaatio. 1972.
- Nygård, Toivo Suur-Suomi -ajatus ja heimialueet heimopropagandaa tehneiden järjestöjen äänenkannattajien kirjoittelussa 1920- ja 1930-luvuilla. 1973.
- Läntinen, Aarre Arvid Kurki sukunsa ja aikansa keskiaikaisena kärkiyksikkönä. 1974.
- Rantatupa, Heikki Elintarvikkeiden säännöstely Suomessa v. 1914-1919. 1974.
- Ahonen, Kalevi Yhdysvaltain kaupp- ja merenkulku Itämerellä 1815-1860. 1974.
- Kiiski, Venla Tekla hultin poliitikkona. 1975.
- Kaikkonen, Olli Saksan ja Yhdysvaltain ekspansio politiikka 1890-luvulla. Erityisesti Saksan suhtautuminen Yhdysvallat-Espanja -sotaan. 1975.
- Kyllönen, Matti Punaisten ilmastoalueiden synty Pohjois-Suomessa 1900-1910. 1976.
- Viitaniemi, Matti Suomen linja-autoliikenne ennen toista maailmansotaa. 1977.
- Haikala, Sisko saksan poliittisen aikakauslehdistön suhtautuminen Iso-Britanniaan 1793-1802. 1977.
- Jäderholm, Bo Grede Berg som Finlands generalgyvernör 1854-1861. 1977.

- Kallio, Reino Oltermannilaitoksen levinneisyys ja kyläasetukset suomenkielisellä Pohjanmaalla. 1978.
- Manninen, Tuomo Vapaustaistelu, kansalaissota ja kapina. Sodan luonnetta koskeva kysymys valkoisen Suomen lehdistöpropagandassa. 1978.
- Toiviainen, Hillevi Yhdysvaltain kansalaisten turvallisuusongelma Kaukoidässä v. 1890-1906. 1978.
- Lackman, Pentti Suomen kommunistisen puolueen vaikutus pientalonpoikaisliikkeisiin 1918-1930. 1980.
- Tuomainen, Tuulikki Versaillesin rauhansopimus johtavien kansallissosialistien puheissa ja kirjoituksissa 1919-1923. 1981.
- Keränen, Jorma Kainuun asutus keskiajan lopulta 1600-luvun puoliväliin. 1981.
- Tsokkinen, Anja Suomen sokeainkoulujen oppilaat vuosina 1865-1917. 1981
- Marjakoski, Jukka Ranskan perustuslakia säättävän kansalliskokouksen (1789-91) poliittisten ryhmittymien syntyminen. 1981.
- Piironen, Kaija Kuopion lehdistö 1918-1939. 1982.
- Nummela, Ilkka Toisen maailmansodan aiheuttama taloudellinen raskaus Suomessa 1939-52. 1982.
- Huovila, Tapani Germaanisuus Ranskan poliittisessa historiikirjoituksessa 1800-luvulla. 1984.
- Wuolio, Eija-Leena Lingiläisyys Suomen liikuntakasvatuksessa. 1984.
- Lampen, Esko Talous ja politiikka Saksan vanhassa sosialidemokratiassa. Tutkimus taloudellisen ja poliittisen luokkataistelun suhteesta Saksan sosialidemokratian ja erityisesti Karl Kautskyn poliittisessä strategiassa noin vuoteen 1910. 1985.
- Latikka, Olavi Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan järjestötoiminnan alkuvaiheet ja laajentuminen vuoteen 1908. 1985.
- Harju, Aaro Maalaiskansakoulutarkastajat ja heidän toimintansa vuosina 1861-1921. 1986.
- Töntsi, Raimo Kansanopetus Raja-Karjalassa autonomian aikana 1809-1917. 1986.
- Tiainen-Anttila, Musta-Afrikka ja afrikkalaiset eurooppalaisessa ajattelussa Kaija valistusaikana. 1987.
- Lehtinen, Leila Ranskan kansalliskokousten ideologinen suhde naapurimaihin ja Amerikkaan vuosina 1789-93. 1988.

- Hongisto, Lasse Tieteen vallankumouksen leviäminen 1600- ja 1700-lukujen fysiikan oppikirjallisuudessa. 1988.
- Suutarinen, Sakari Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan vaihteessa. 1988.
- Nieminen, Pirkko-Liisa Puolustusvoimien uutiskatsaukset - suomalaista elokuvaa ja propagandaa jatkosodan aikana. 1989.
- Vuolle, Tuula Helsingin raajarikkoisten työkoulun oppilaat 1890-1940. 1990.
- Vihola, Teppo Leipäviljasta lypsykarjaan. Suomen maatalouden tuotantosuunnan muutos suurista nälkävuosista ensimmäisen maailmansodan vuosiin. 1990.
- Ruuskanen, Pekka Koivusta rullaksi - Suomen rullateollisuus vuosina 1873-1972. 1990.
- Wilmi, Jorma Suomen läntisten läänien maaseudun palvelus- ja isäntäväki sekä palvelusväen pito 1600-luvulla ja 1700-luvun alkupuolella. 1990.
- Välimaa, Jussi Oikeutetun asian puolustaja - Micanzion kuvaama Paolo Sarpi. 1991.
- Kangas, Lasse Jyväskylän yliopistokysymys. 1991.
- Vilkuna, Kustaa, HJ. Rautaruukit ja ruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa: Talous- ja sosiaalihistoriallinen tutkimus Suomen rautateollisuudesta Mustion perustamisesta isonvihaan. 1992.
- Fredrikson, Erkki Jyväskyläläisen hopeatuotannon esinetyypit, tyyli ja käyttötarkoitus 1820-luvulta 1930-luvulle. 1992.
- Karonen, Petri Raastuvanoikeutta alempien tuomioistuinten perustaminen Suomen kaupunkeihin 1600-luvun alkupuoliskolla. 1993.
- Peltonen, Martti Sotilaslentokoulutus Ilmasotakoulussa 1920- ja 1930-luvuilla. 1993.
- Komppa, Jukka "Hitler ei ole Boulanger!" Ranskalainen antisemitismi Walter Frankin ja eräiden muiden kansallissosialististen historiijoitsijoiden tutkimuskohteena ja virittäjänä. 1993.
- Manninen, Ari, T. Oikeustaistelu vuosina 1898-1905. Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan väestön suhtautuminen venäläistoimenpiteisiin ja sen sidonnaisuus puoluepolitiikkaan. 1993.

- Myyryläinen, Heikki Rotuteoriat saksalaisissa Brockhausin ja Meyerin tietosanakirjoissa ennen ensimmäistä maailmansotaa. 1993.
- Roiko-Jokela, Heikki Rudolf Holstin osuus Baltian maiden kansainväliseen de jure -tunnustamiseen vuosina 1918-22. 1994.
- Päärnilä, Ossi Yksi vai kaksi kansaa? Irlannin kansallisten historiakuvien käsitteellistä ja myyttianalyttistä tarkastelua.
- Ihalainen, Pasi Free-thinkers in politics: a cocceptual study of attitudes towards popular politicisation and poltical parties in early eighteenth-century England. 1995.
- Vilkuna, Anna-Maria Taloudenpito Hämeenlinnassa 1500-luvun puolivälissä (vuodesta 1539 noin vuoteen 1570). 1995.
- Kokko, Marja Edistysuskoa ja ennakkoluuloja. Naisliike Jyväskylässä vuoteen 1905. 1995.
- Lamberg, Juha-Antti Suomen ja Espanjan väliset kaupalliset suhteet 1918-39. Avoimen ja suljetun kansantalouden kohtaaminen protektionistisesa maailmassa. 1995.